Історична термінологія України: проблеми перекладу

Presečki, Andrija

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:817793

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-26**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences

zir.nsk.hr

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

FILOZOFSKI FAKULTET

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

ODSJEK ZA ISTOČNOSLAVENSKE JEZIKE I KNJIŽEVNOSTI

Katedra za ukrajinski jezik i književnost

DIPLOMSKI RAD

POVIJESNA TERMINOLOGIJA UKRAJINE: PROBLEMI PREVOĐENJA

MENTOR:

dr. sc. Jevgenij Paščenko

KOMENTOR:

Dariya Pavlešen

STUDENT:

Andrija Presečki

Zagreb, prosinac 2018.

ЗМІСТ

1. ВСТУП …… 1

2. ПРИКАРПАТТЯ У ПРАЦЯХ УКРАЇНСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ ……..... 4

2.1. Бібліографічна довідка ……...…. 4

2.2. Bibliografski podaci o autorima ……. 6

3. ПЕРЕКЛАД З УКРАЇНСЬКОЇ НА ХОРВАТСЬКУ МОВУ ……..……..... 8

3.1. „*U ognju Drugog svjetskog rata i oslobodilačkih napora OUN i UPA (od 1939. do sredine 1950-ih godina)*“ ……..... 8

3.2. „*Prykarpattja u vrijeme totalitarizma (1944 – 1991)*“……. 25

3.3. „*U neovisnoj ukrajinskoj državi*“ ……. 33

4. ДОДАТОК: ОРИГІНАЛИ ТЕКСТІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ …….….. 37

5. KULTUROLOŠKO POGLAVLJE…….. 72

5.1. Prykaprattja - opće karakteristike ……. 73

5.2. Vojno-politički kontekst ……..... 74

5.3. Pitanje ukrajinsko - ruskih odnosa ……...…… 76

5.4. Gospodarske i političke promjene ……... 78

6. ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ ……..……...…….. 79

6.1. Теоретичні положення щодо перекладу …….……. 79

6.2. Методи перекладу ……..… 81

6.3. Вимоги до перекладу ……...…….. 83

6.4. Військова термінологія ……. 84

6.5. Історична термінологія ……...……85

7. ВИСНОВКИ ……. 87

8. БІБЛІОГРАФІЯ …….……. 88

1. ВСТУП

Актуальність теми у презентації регіону Прикарпаття підтверджує факт, що з регіоном пов'язана низка проблем, що стосуються історії та культури Хорватії – від проблеми етногенезу до інших історичних періодів, якими позначена історія українсько-хорватських зв'язків. Тема етногенезу хорватів у контексті України не втрачає актуальності в науці. Це, зокрема, підтверджують дослідження українських та хорватських вчених. Є. Пащенко наголошує: *„Prykarpattje je obilježeno arhaičnim rudimentima koji sežu u prethistorijsko doba. Određeni tragovi prošlosti upućuju na pretpostavku o komunikaciji s prostorom današnje Hrvatske: s njom se povezuju ljetopisna slavenska plemena koja su živjela na tim terenima, a nazivala su se i Bijeli Hrvati…"*[1]

Серед інших тем особливу увагу викликає проблематика подальших комунікацій між Західноукраїнським регіоном і Хорватією в різних історичних періодах. Розвиток контактів ілюструють численні аналогії не лише в співвідношенні топоніміки та етнології, а також у безпосередніх контактах, які засвідчують перебування хорватів на теренах України. Важливо наголосити, що територія Галичини разом з Хорватією була частиною Австро-Угорської імперії: *„Etnokulturne osobitosti pučanstva ukrajinskih Karpata u širokom rasponu sadrže elemente koji daju mogućnost govoriti o podudarnostima s tradicionalnom kulturom Hrvata. Sličnosti u toponimiji, hidronimiji i druge paralele upućuju na pretpostavke o nekim zajedničkim korijenima, trajnim i neprekidnim migracijskim procesima, kulturnom pamćenju, postojećim vezama, uzajamnim kretanjima po prastarim putovima, od istočnih ukrajinskih ravnica i karpatskih gorja sve do jadranske vertikale, proučavanje kojih ostaje jednim od zadataka komparativne znanosti. Od 18. stoljeća zapadna je Ukrajina bila, zajedno s hrvatskim pučanstvom, u sklopu Austro-Ugarske Monarhije, što je uvjetovalo nove komunikacije i stvaralo uvjete za podudarnosti u povijesnom, političkom i kulturnom razvoju – sve do pada Carstva."*[2]

[1] Prikarpatska Galicija : (prijevodi s ukrajinskoga) / priredili Jevgenij Paščenko i Tetyana Fuderer. - Zagreb : Udruga Hrvatsko-ukrajinska suradnja : Filozofski fakultet, Katedra za ukrajinski jezik i književnost, 2017.
[2] Isto.

У XX столітті пов’язаність з Галичиною відбувалася в періоді Першої світової війни, в якій хорватські солдати брали участь на теренах Галичини. Є. Пащенко наголошує: *„З поняттям Galicija у хорватському суспільстві пов’язують перебування, страждання, численні втрати хорватів у тій війні, проте уявлення про зазначений простір поступово вгасали в буревії драматичних подій минулого століття. З відзначенням 100-річчя війни розпочалося повернення знань про місця боїв і, особливо поховань, у чому своє значення мало відкриття і відновлення цвинтаря хорватських військових на Прикарпатті в селі Глибівка Богородчанського району.*[3]

Тема дипломної роботи "Історична термінологія України: проблеми перекладу" - презентація українського регіону Прикарпаття хорватським читачам у певному історичному контексті, розгляд теоретичних і практичних аспектів перекладацького процесу та розв'язання проблем, що виникають на окремих ділянках процесу перекладу.

Основу роботи становить переклад тексту. **Предметом** роботи є переклад текстів з книги "*Прикарпаття: Спадщина віків*", в якій автори висвітлюють низку тем, зокрема, показують історичні, природні, етнографічні та інші характеристики цього регіону України[4]. Автори представляють прикарпатський регіон у контексті Другої світової війни та висвітлюють післявоєнне протистояння українського народу комуністичній радянській системі. Автори також зображають зміну політичної та економічної системи від комунізму до демократії в незалежній українській державі.

Переклади зроблені в рамках культурологічно-перекладацького університетського курсу для студентів україністики магістерського циклу навчання при кафедрі української мови і літератури Філософського факультету Загребського університету. Вивчення матеріалу також здійснювалося під час мовної практики в Києві 2011 року.

здійсненні переклади також мають **практичну роль**: переклади опубліковані у книзі "*Prikarpatska Galicija*" з серії бібліотеки *Ucrainiana Croatica*, заснованої при кафедрі української мови й літератури. В післямові Є. Пащенко написав: „*Книга,*

[3] Prikarpatska Galicija : (prijevodi s ukrajinskoga) / priredili Jevgenij Paščenko i Tetyana Fuderer. - Zagreb : Udruga Hrvatsko-ukrajinska suradnja : Filozofski fakultet, Katedra za ukrajinski jezik i književnost, 2017.

[4] Прикарпаття: спадщина віків. Пам’ятки природи, історії, культури, етнографії : історико-культурологічне видання / голов. ред. М. Кугутяк. – Львів, 2006. – 568 с.

присвячена Прикарпаттю, продовжує окреслений маршрут ознайомлення з Галичиною, розпочатого в книзі Ukrajinska Galicija (2015), де головна увага присвячена Львову і ширше. Назва Prikarpatska Galicija обрана з урахуванням посиленого інтересу хорватської громадськості до поняття Галичина, що в хорватській термінології фігурує опосередковано з інших мов – як Galicija.“[5]

Предмет роботи також включає розгляд проблематики самого процесу перекладу. **Метою** роботи є розглянути роль перекладу в міжмовній комунікації, а особливо висвітлення питань теорії і практики перекладу та розв'язання деяких проблем, які виникають в цьому процесі.

Структура роботи: робота складається з восьми розділів. Дається вступ, в якому читач знайомиться з темою роботи; зазначена важливість обраної проблеми з теоретичної і практичної точки зору. Додається біографія авторів, тексти яких перекладені в роботі. Біографії авторів, крім українською, написані хорватською мовою. У третьому розділі вміщено переклади текстів з книги "*Прикарпаття: Спадщина віків*“. В наступному розділі подано оригінали текстів українською мовою. Культурологічна частина підсумовує історико-культурні характеристики регіону Прикарпаття. Шостий розділ або Перекладацький аналіз - присвячено самому процесу перекладу. Обговорюються загальні характеристики перекладу, роль перекладача і читача та приклади деяких проблем, що виникають у процесі перекладу. В сьомому розділі представлені висновки автора щодо здійсненої роботи. Наприкінці роботи дається перелік наукової літератури, що використовувалася при підготовці роботи.

[5] Prikarpatska Galicija : (prijevodi s ukrajinskoga) / priredili Jevgenij Paščenko i Tetyana Fuderer. - Zagreb : Udruga Hrvatsko-ukrajinska suradnja : Filozofski fakultet, Katedra za ukrajinski jezik i književnost, 2017.

2. ПРИКАРПАТТЯ У ПРАЦЯХ УКРАЇНСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ

2.1. Бібліографічна довідка

Перекладені праці належать відомим українським дослідникам:

Кентій, Анатолій Вікторович (12 квітня 1937, м. Київ - 23 лютого 2010, м. Київ) - український історик, методист архівної справи. Один із провідних дослідників українського національно-визвольного руху XX ст. Член робочої групи при Урядовій комісії з вивчення діяльності Організації Українських Націоналістів. Загалом є автором понад 80-ти наукових статей.

Лисенко, Олександр Євгенович (27 червня 1955, смт Катеринопіль, Черкаська область) - завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни Інституту історії України НАН України. Дослідник історії України періоду Другої світової війни та історії церкви. Доктор історичних наук (1999), професор (2005). Член правління Національної спілки краєзнавців України.

Марущенко, Олександр Володимирович (27 травня 1960, м. Мукачево, Закарпатська область) - кандидат історичних наук, доцент завідувач кафедри історіографії і джерелознавства Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Сфера наукових інтересів – історіографія історії України періоду Другої світової війни. Автор понад 50 наукових праць з цієї проблематики. Нагороджений нагрудним знаком Міністерства освіти і науки України “Відмінник освіти України”.

Галицька-Дідух, Тамара В’ячеславівна (22 червня 1974, м. Івано-Франківськ) - кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України. Закінчила історичний факультет Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (1996 р.). Захистила дисертацію на тему : "Східна Галичина і Ризька мирна конференція 1920–1921 рр." Сфера наукового зацікавлення – суспільно-політичні та соціально-економічні процеси в Західній Україні (1944–1980-ті р.).

Щербін, Лілія Василівна - (1 жовтня 1979, с. Старі Кривотули, Івано-Франківська область). Автор понад 20 наукових праць. У 1997–2002 рр. навчалася на історичному факультеті Прикарпатського університету імені Василя Стефаника, отримала повну вищу освіту за спеціальністю “Історія” та здобула кваліфікацію

історика, викладача. Сфера наукових інтересів – українське питання в діяльності російських політичних партій, проблеми філософії та методології історії.

Федорчак, Петро Степанович (22 серпня 1933, с. Росохач, Городенківський район - 25 жовтня 2017, м. Івано-Франківськ) - професор кафедри історії слов'ян, доктор історичних наук, професор, фахівець з історії Польщі та українсько-польських відносин. Сфера наукових зацікавлень: історія України і зарубіжних слов'ян, міжслов'янські етнополітичні та культурні взаємини, державотворчі процеси та зовнішня політика слов'янських держав.

Бурдуланюк, Василь Миколайович - (2 лютого 1951, с. Стопчатів, Косівський район) Автор понад 200 наукових і науково-популярних публікацій з історії української науки і культури, історичного краєзнавства та пам'яткознавства Галичини. За особливий вклад у справу виявлення, вивчення і пропаганди пам'яток історико-культурної спадщини Василю Миколайовичу Бурдуланюку присуджено обласну премію імені І. Вагилевича і звання «Лауреат обласної премії імені Івана Вагилевича».

Гаврилів, Богдан Михайлович - (1 грудня 1943, Івано-Франківськ) історик, краєзнавець, кандидат історичних наук (1996), заслужений працівник культури України (1995). Лауреат обласних історико-краєзнавчих премій: імені І. Вагилевича (1995) та імені академіка І. Крип'якевича (1997). Закінчив історичний факультет Івано-Франківського педагогічного інституту ім. В. Стефаника (1969). З 1977 р. організатор та завідувач Музею історії освіти Прикарпаття в педінституті.

Кобута, Степан Йосифович - (21 лютого 1963, с. Войнилів, Івано-Франківська область) Займався дослідженням історії Західно-Української Народної Республіки, підготовкою до друку багатотомного збірника документів і матеріалів з даної тематики. Сфера наукового зацікавлення – сучасна політична історія, суспільно-політичні трансформації в Україні на рубежі XX–XXI століть. Автор понад 60 наукових праць.

2.2. Bibliografski podaci o autorima

Kentij, Anatolij Viktorovyč (12. travnja 1937, Kijev - 23. veljača 2010, Kijev) - ukrajinski povjesničar, metodičar arhivske građe. Jedan od istaknutih istraživača ukrajinskog nacionalno-oslobodilačkog pokreta 20. stoljeća. Bio je član radne skupine vladine Komisije o istraživanju djelovanja Ukrajinskih Nacionalista. Sveukupno, autor je više od 80 znanstvenih članaka.

Lysenko, Oleksandr Yevgenovyč (27. lipnja 1955, Katerynopil, Čerkas'ka oblast) - voditelj Odsjeka za povijest Ukrajine u vrijeme Drugog svjetskog rata na Institutu za ukrajinsku povijest nacionalne akademije znanosti Ukrajine. Istraživač ukrajinske povijesti tijekom Drugog svjetskog rata te povijesti crkve. Doktor povijesnih znanosti (1999) te profesor (2005). Član uprave Nacionalnog društva etnografa Ukrajine.

Maruščenko, Oleksandr Volodymyrovyč (27. svibnja 1960. Mukačevo, Zakarpatska oblast) - kandidat povijesnih znanosti, voditelj katedre historiografije i istraživanja izvora na Prykarpats'kom Nacionalnom sveučilištu V. Stefanyka. Sfera istraživanja - historiografija povijesti Ukrajine u vrijeme Drugog svjetskog rata. Autor je više od 50 znanstvenih radova na tu temu. Nagrađen je medaljom Ministarstva obrazovanja i znanosti Ukrajine za „Izvrsnost u obrazovanju Ukrajine”.

Ğalyc'ka-Diduh, Tamara V'jačeslavivna (22. lipnja 1974. Ivano-Frankivs'k) - kandidatkinja povijesnih znanosti te docent katedre za povijest Ukrajine. Diplomirala je povijest na Prykarpats'kom Nacionalnom sveučilištu V. Stefanyka (1996). Obranila je disertaciju s temom „Istočna Galicija i mirovne konferencije u Rigi 1920-1921.” Područje znanstvenog interesa: društveno-politički i socijalno-ekonomski procesi u zapadnoj Ukrajini (od 1944. do 1980-ih godina).

Ščerbin, Lilija Vasylivna (1. listopada 1979. Stary Kryvotuly, Ivano-Frankivska oblast) autorica je više od 20 znanstvenih radova. Od 1997-2002. studirala je na povijesnom fakultetu Prykarpats'kog Sveučilišta V. Stefanyka, stekla puno visoko obrazovanje u disciplini „Povijest” i stekla zvanje povjesničarke i učiteljice. Istraživački interesi - ukrajinska pitanja u djelovanju ruskih političkih stranaka te problemi filozofije i metodologije povijesti.

Fedorčak, Petro Stepanovyč (22. kolovoza 1933.. Rosohač, Gorodenkivs'kyj rajon) - profesor na katedri za povijest Slavena, doktor povijesnih znanosti, profesor, stručnjak za poljsku povijest i poljsko-ukrajinske odnose. Područja interesa: povijest Ukrajine i okolnih Slavena, međuslavenske etno-političke i kulturne veze te državotvorni procesi i vanjska politika slavenskih država.

Burdulanjuk, Vasyl' Mykolajovyč (2. veljače 1951. Stopčativ, Kosivs'kyj rajon) - autor više od 200 znanstvenih i znanstveno-popularnih publikacija o povijesti ukrajinske znanosti i kulture, povijesnoj etnografiji te istraživanjima spomenika u Galiciji. Za poseban doprinos otkrivanju, istraživanju i promociji spomenika povijesno-kulturne baštine V. M. Burdulanjuk nagrađen je oblasnom nagradom I. Vagylevyča i titulom „Dobitnik oblasne nagrade Ivana Vagylevyča."

Ğavraliv, Bogdan Myhajlovyč – (1. Prosinca 1943., Ivano-Frankivs'k) povjesničar, etnograf, kandidat povijesnih znanosti (1996), poštovani Radnik kulture Ukrajine (1995.). Dobitnik oblasnih povijesno-etnografskih nagrada: I. Vagylevyča (1995) te akademika I. Krypjakevyča (1997). Diplomirao je na povijesnom fakultetu Ivano-Frankivs'kog Pedagoškog instituta V.Stefanyka (1969). Od 1977. godine organizator i voditelj Muzeja povijesti obrazovanja Prykarpattja u pedagoškoj instituciji.

Kobuta, Stepan Josyfovyč – (21. veljače 1963., Vojnylov, Ivano-Frankivs'ka oblast). Bavio se istraživanjem povijesti Zapadno-Ukrajinske Narodne Republike te pripremio za tisak višetomni zbornik dokumenata i materijala o toj temi. Područje njegovog znanstvenog interesa je moderna politička povijest te društveno-političke transformacije u Ukrajini na prijelazu iz XX-XXI stoljeće. Autor je više od 60 znanstvenih radova.

3. ПЕРЕКЛАД З УКРАЇНСЬКОЇ НА ХОРВАТСЬКУ МОВУ

3.1. *„U ognju Drugog svjetskog rata i oslobodilačkih napora OUN i UPA (od 1939. do sredine 1950-ih godina)“*

Početak Drugog svjetskog rata i zapadno-ukrajinske zemlje

Drugi svjetski rat zapamćen je kao jedno od najdramatičnijih razdoblja u novijoj povijesti Prykarpattja. Početak rata, 1. rujna 1939. g., zauvijek će ostati povezan sa sporazumom o nenapadanju kojeg su 23. kolovoza 1939. potpisali Staljinov SSSR i Hitlerova Njemačka, a čiji su dodatni, tajni protokoli postavili SSSR u položaj faktičkog saveznika zaraćene Njemačke.

Tajni sovjetsko-njemački dogovori, poznati također i kao pakt Molotov-Ribbentrop, bili su aktom proizvoljne podjele Europe na „sfere interesa i utjecaja“ između SSSR-a i Njemačke te su faktično odvezali ruke vođama 3. Reicha za početak Drugog svjetskog rata. Strelovit napredak Wehrmachta koji je uništio poljsku vojsku, njegovo približavanje zapadno-ukrajinskim zemljama koje su prema tajnim dogovorima trebale potpasti pod sovjetsku kontrolu te strah od mogućnosti stvaranja nezavisne države u slučaju daljnjeg odgađanja, pogurnuli su Staljina da pristupi ratu i faktičkoj agresiji na Poljsku. Ona je započela 17. rujna 1939. g. snagama ukrajinskog fronta pod geslima „oslobađanja“ i „zaštite istokrvne braće“ od fašističkog ropstva. Na Stanislavščynu su došli elementi 12. vojske pod zapovjedništvom generala I. Tjuljenjeva. Te događaje je pozitivno percipirao dio ukrajinskog stanovništva, koji je sa cvijećem te crvenim i plavo žutim zastavama pozdravljao borce Crvene Armije.

28. rujna 1939. godine sovjetsko-njemačka vojno-politička alijansa, zapečaćena zajedničkim borbenim djelovanjima protiv Poljske i pobjedničkim paradama, potvrđena je novim sovjetsko-njemačkim dogovorom o prijateljstvu i granicama. Utvrdivši liniju razgraničenja između Njemačke i SSSR-a na teritoriju Poljske, taj je dogovor formalno potvrđen priključenjem zapadnih ukrajinskih i bjeloruskih zemalja u sastav SSSR-a. Radi uspostave pravno-zakonskog sustava na tim područjima novog društveno-političkog i državnog ustroja, iz Moskve je naređeno snagama političke uprave ukrajinskog fronta da organiziraju provođenje „dobrovoljnih“ izbora u Zapadnoj Ukrajini. Izbori za Narodni Zbor održani su 22. listopada 1939. g. Prema sovjetskoj tradiciji glasalo se za jedini spisak kandidata „bloka komunista i nestranačkih“, koji su dobili 93 posto glasova. Istina, prema svjedočenjima operativnih podataka o tijeku izbora, oni se nisu odvijali u skladu sa

scenarijem. Na primjer, u selima Krasna i Dobrotiv u Nadvirnjans'kom distriktu ljudi nisu otišli glasati na izborne jedinice, već su se okupili pred crkvom, gdje su odjekivali glasovi: „Mi za komuniste glasati nećemo. Neka živi vjera i samostalna Ukrajina!“ U selu Bidniv oglašeno je: „Van Crvena Armija! Van sovjetska vlada i komunizam!“

U takvom „demokratskom izjašnjavanju“ od sudjelovanja na izborima bile su uklonjene sve nekomunističke političke stranke i organizacije, duhovništvo te kulturno-obrazovna društva. 26. listopada Narodni Zborovi odlučili su se obratiti Verhovnoj Radi SSSR-a radi ujedinjenja Zapadne Ukrajine s USSR[6]-om. 1. studenog 1939. G. Verhovna rada SSSR-a usvojila je zakon „O priključenju Zapadne Ukrajine u sastav SSSR-a te ujedinjenjem s Ukrajinskom SSR“. Tu je odluku formalno potvrdila treća sjednica Verhovne Rade USSR-a 14. studenog 1939. godine.

Jednim od najozbiljnijih iskušenja Prykarpattja postalo je provođenje novih, radikalnih društveno-ekonomskih pretvorbi. Njihova zadaća bila je kontinuirana sovjetizacija, s ciljem pretvaranja tog kraja u sastavni dio SSSR-a s odgovornim i analognim, unificiranim te uravnoteženim političkim, ekonomskim i društvenim strukturama. U cijelosti, promjene koje su se odvijale imale su višeznačni i suprotni karakter. S jedne strane, one su se provodile izvlaštenjem imetka poljskih zemljoposjednika, preraspodjelom njihove zemlje među ukrajinskim seljacima, ukrajinizacijom sustava narodnog obrazovanja, državnih ustanova, zakonskih procedura, svojevrsnom ukrajinskom kulturnom revolucijom u zapadno-ukrajinskom području, poboljšanjem zdravstvenih usluga (osobito na selu), nacionalizacijom industrijskih poduzeća, nestajanjem nezaposlenosti i drugim metodama. Tako je nova sovjetska vlada stremila na socijalno-ekonomskom planu pokazati svoje prednosti nad prijašnjim poljskim okupacijskim režimom. U početku se proces pretvorbe odvijao uz podršku lokalnog ukrajinskog stanovništva, koje je nastradalo tijekom poljske okupacije.

S druge strane, odvijale su se likvidacije političke i kulturne infrastrukture, koju je stvorila lokalna ukrajinska inteligencija, kao i nasilna kolektivizacija i istiskivanje bogatih seljaka, anti-crkvene akcije, represije protiv takozvanih „buržuaznih nacionalista“ te masovne deportacije. Početak „socijalističke izgradnje“ pratila je zabrana djelovanja raznim nacionalno-patriotskim, kulturno–obrazovnim te građanskim organizacijama i ustanovama koje su pomagale formiranju i razvitku nacionalne svijesti („Prosvita“, Znanstveno društvo Taras Ševčenko i druge) i ujedinjenja te političkim strankama državničkog usmjerenja.

[6] Ukrajinska Sovjetska Socijalistička Republika.

Pravi genocid nad žiteljima Prykarpattja bili su zločini deportacije stanovnika tog kraja. U istočne oblasti Sibira, na sjever, u Kazahstan te druge regije SSSR-a samo u jednoj godini – od jeseni 1939. do jeseni 1940. godine – iz Stanislavs'ke je oblasti bez suda, istrage i tužiteljstva prema političkim oznakama deportirano 1.616 obitelji, ili 9.302 osobe. Prema podacima mitropolita Andryja Šeptyc'kog, samo iz jedne Ğalyčyne sovjetska vlada deportirala je gotovo 400 tisuća Ukrajinaca. Ukupno je iz Zapadne Ukrajine i Zapadne Bjelorusije od 1939. do 1940 godine bilo deportirano 1.173.170 osoba, ili 312.800 obitelji, što je sačinjavalo gotovo 10 posto stanovništva toga kraja.

Nepomirljivom i do komunista i politike sovjetizacije ostala je OUN[7], na koju se NKVD obrušio žestokim represijama, koja se odupirala novoj vladi i njihovim predstavnicima smatrajući je okupacijskim režimom. Politika boljševičkog terora nije zastrašivala, već suprotno, pogurnula je mladež toga kraja da pristupi u OUN. Od svibnja do srpnja 1940. g. organizacija se popunila novim sudionicima. Neobično uspješno djelovanje u tom smjeru ostvario je Stanislavski oblasni centar na čelu s O. Luc'kym, D. Kljačkivs'kym, B. Čyževs'kym, M. Sen'kivym i N. Bilobramom. Mreža podzemnih središta OUN proširivala je letke, grupirala mladež te izvodila oružane akcije protiv sovjetskih ustanova i vojnika. Od travnja do listopada 1940. odgovorna tijela nove vlade uspjela su uništiti 7 nacionalističkih organizacija u Stanislavskoj oblasti. U vezi s tim upravitelj oblasne komande OUN O. Luc'kyj bio je primoran prijeći u Krakov. OUN nije prestajala sa svojim djelovanjima, i nije im trebala ničija dozvola za pravo njihovog postojanja i funkcioniranja. Njihov ideal nepromjenjivo je ostajala neovisna, cjelovita Ukrajina.

Karakterizirajući pripajanje Zapadne Ukrajine u sastav USSR-a te konstatirajući svu višeznačnost i suprotnost politike Staljinovog režima u zapadno-ukrajinskim zemljama, treba pozitivno ocijeniti samu činjenicu ujedinjenja ukrajinskih zemalja. Na žalost, dugo očekivani „zlatni rujan“ postao je krvavo crven, a ujedinjenje zapadno-ukrajinskih zemalja do Velike Ukrajine u granicama USSR i SSSR ostvarilo se ciničnim, nasilnim metodama, s grubim rušenjem principa međunarodnog prava te ignoriranjem civilizacijskih normi međunarodnih odnosa i morala.

[7] Organizacija Ukrajinskih Nacionalista (ukr. Організація Українських Націоналістів).

Njemačko-Sovjetski rat i okupacija kraja od strane fašističkih uljeza

Dan prije njemačko-sovjetskog rata 40-milijunski ukrajinski narod, lišen vlastite države, našao se među nacističkim i sovjetskim totalitarnim režimima, nezaštićen pred opasnošću rata koji se postupno približavao. Kao rezultat teritorijalne ekspanzije Sovjetskog Saveza ostvarene 1939. i 1940. godine u tijeku realizacije tajnih dogovora između njemačke i SSSR-a, zapadne granice Ukrajine, još donedavno prikrivene neutralnim državama, našle su se pred neposrednom opasnošću od strane „Trećeg“ Reicha.

Pripremajući se za agresiju na SSSR, Hitler je imao strvinarske planove za Ukrajinu u budućem ratu: u Moskvi osvojiti tu važnu i razvijenu ekonomsku regiju i pretvoriti ju u agrarno-sirovinsku, koja bi služila kao izvor zaliha Reichu. Generalni razlog ležao je u osvajanju novog životnog prostora na Istoku te nemilosrdnom germanizacijom istog. Na taj način, ukrajinsko društvo, teritorij Ukrajine, njen industrijski potencijal, velike sirovine i resursi zaliha bili su uvučeni u epicentar ubojitog sučeljavanja dva totalitarna strvinara. Ukrajinu je spopala tragična sudbina teatra ratnih djelovanja među dvama suparnicima.

22. lipnja 1941. g., s napadom Njemačke na SSSR, teritorij Prykarpattja, kao i cjelokupno područje Ukrajine, postaje arena žestokih borbi. Plan „Barbarossa“ predviđao je, posebice, uništiti sovjetsku vojsku brzim i dubokim udarima, koji su trebali biti zadani od strane velikih tenkovskih formacija s tim da ne dopuste povlačenje efikasnih sovjetskih jedinica u dubinu zemlje.

Njemačka vojna grupa „Jug“ koja je djelovala u smjeru Žytomyra i Kijeva, imala je zadatak uništiti sovjetsku vojsku u Ğalyčyni i zapadnom dijelu Ukrajine, a zatim brzo izbiti na Dnjepar i zahvatiti Donbas. Njemačkim jedinicama pomagali su mađarski i rumunjski elementi. Napadačke snage brojale su 57 divizija i 13 korpusa vojne grupe „Jug“, što je činilo 36 posto čitave njemačke vojske. Njima je bilo suprotstavljeno 80 divizija kijevskog posebnog te odes'kog vojnog okruga, koji su poslije početka rata pretvoreni u jugozapadni i južni front.

U pograničnim bitkama Wehrmacht je zadao prve ozbiljne gubitke postrojbama Crvene Armije, koje su, ispostavivši se nesposobnim i nespremnim za obranu, razbijene i okružene. Razlozi dramatičnog tijeka događaja na početku rata ležali su u predratnom razvoju sovjetskog društva, uspostavljenom staljinističkom totalitarno-represijskom režimu, u njegovim greškama, iskrivljavanjima i zločinima u vanjskoj i unutrašnjoj politici, izgradnji

oružanih snaga te u definiranju glavnih namjera vodstva nacističke Njemačke i termina njenih napada na SSSR, što je dozvolilo agresoru da uhvati zemlju i vojsku iznenada. Ne susrevši vješto organiziran otpor, protivnik je u kratkom roku uspio postići ozbiljne uspjehe.

Stanislavščyna je, kao i druge pogranične zapadne oblasti Ukrajine, zauzimala važnu stratešku poziciju u sustavu obrane cijelog Sovjetskog Saveza. Državnu granicu na području Stanislavske oblasti pokrivale su 12. armija KOVO (zapovjednik – general-bojnik P. G. Ponedjelin), podgrupe 94. Skolivs'kog i 95. Nadvirnjans'kog pograničnog odreda, posebnog Kolomyjs'kog zapovjedništva, koji su uspješno presreli napad njemačko-fašističkih snaga u jutro 22. lipnja 1941. Velika količina naseljenih mjesta oblasti bila je podvrgnuta bombardiranju od strane neprijateljskog zrakoplovstva. Toga dana poručnik A. Butelin u nebu nad Ğalyčem ostvario je jedan od prvih u povijesti zračni taran[8].

Usprkos brojnim oružanim okršajima, treba spomenuti da tijekom prvog tjedna rata njemačko zapovjedništvo nije na tom dijelu fronta ostvarilo široka ofenzivna djelovanja, već su težili, prema planu „Barbarossa“, prići sa stražnje strane sovjetskim snagama te ih okružiti u području Prykarpattja i uništiti.

U takvim uvjetima tijela vlade reorganizirala su život oblasti prema vojnom redu: proveli su mobilizaciju vojnih obveznika, gradnju vojnih utvrđenja te osigurali razmještaj i liječenje ranjenika. Stanovništvo oblasti bilo je uključeno u pomaganje graničnim snagama i regularnim vojnima jedinicama. Mobilizacija vojnih obveznika na Prykarpattju odvijala se neobično komplicirano - zbog brzog napredovanja njemačkih snaga ona je uglavnom bila spriječena, ili se nerijetko odvijala pod paljbom nadolazećeg protivnika. Posebice, tako je bilo u vrijeme poziva Stanislavs'kog ureda za regrutaciju vojnih obveznika u 44. i 58. pješadijsku diviziju, koje su bile popunjene sa samo 600 Prykarpattjana. Zbog toga se dio vojnih obveznika bio primoran evakuirati, ili bi ostajao u okupaciji. Takva pojava imala je kako i objektivne, tako i subjektivne razloge: S jedne strane, brz napredak neprijatelja, naravno, utjecao je na tijek mobilizacije, a s druge - značajan dio žitelja Zapadne Ukrajine i dalje je živio pod utjecajem ideja OUN, a za njih su bila karakteristična antikomunistička te antisovjetska raspoloženja. Oni su živjeli politiku represije, deportacija i progona, koje su provodile sovjetske vladajuće strukture od 1939. do 1941. godine nad svima koji nisu prihvaćali „socijalistički način života“.

[8] Vojni manevar u kojem pilot uništava neprijateljski zrakoplov zabijajući se u njega svojim zrakoplovom.

Kada je postalo jasno da se Crvena armija ne može oduprijeti agresoru, počela je evakuacija djela industrijske opreme, sirovina i transporta sa Ğalyčyne. Tako je oprema Stanislavske tvornice za remont lokomotiva prenesena u Ufu[9]; a u isto vrijeme otišli su i stručnjaci te klasificirani radnici tog poduzeća, jednog od najvećih u oblasti. Što se tiče evakuacije stanovništva, na stražnja područja su odvođeni samo članovi obitelji radnika državnih ustanova, vojnika te gradskog aktiva. Posebice je iz Stanislavske oblasti u Uzbekistansku SSR evakuirano 250 ljudi.

Uz to, i dalje nije jenjavala djelatnost Staljinove represivne mašinerije. Nemajući mogućnosti na vrijeme evakuirati političke osuđenike u dubinu teritorija SSSR, još prije dolaska Nijemaca između 22. i 29. lipnja 1941. g. organi NKVD proveli su bez suda i istrage u Stanislavu, Kaluši, Kolomyji, Nadvirni i drugim gradovima Prykarpattja masovna pogubljenja svih osuđenika te uhićenih ili zadržanih građana. Općenito, u zatvorima Stanislavske oblasti pogubljeno je gotovo 1000 zatvorenika. Mjestom masovnih ubojstava, posebice u Stanislavu, postao je zloglasni Dem'janiv Laz u okolici grada. Članovi društva „Memorijal“ 1989. godine tamo su našli ostatke 532 nedužnih žrtava staljinizma.

30. lipnja 1941. glavno zapovjedništvo izdalo je naredbu o odlasku sovjetskih snaga na liniju utvrđenih područja uzduž državne granice 1939. g. uz rijeku Zbruč. U noći 1. srpnja pod pritiskom protivnika jedinice 12. armije te granične jedinice započele su odlazak i do kraja dana 2. srpnja su se u potpunosti povukle na prijašnje pozicije. U takvim uvjetima vladu u Stanislavu i oblasti je u svoje ruke preuzela OUN, a to je obznanjeno posebnim obraćanjem stanovništvu.

Još 21. lipnja 1941. u oblasnom centru odvijalo se nelegalno savjetovanje članova OUN, gdje se razmatralo pitanje preuzimanja vlade nakon povlačenja dijela Crvene Armije. Oblasnu vlast preuzeo je inženjer I. Sem'jančuk.

2. srpnja u Stanislav dolaze saveznici Nijemaca - hortisti[10], koji su ustrojili mađarsku vojno-administrativnu upravu, te uveli smrtnu kaznu i za najmanje kršenje reda. U vezi s proglašenjem akta obnove ukrajinske državnosti u Lavovu 30. lipnja 1941. g., u Stanislavu i većini gradova i sela Prykarpattja odvijala su se blagdanska okupljanja i proslave bogoslužja. Ta radost i uzdizanje ljudi ispostavili su se preuranjenim. Takav razvoj događaja nije pogodovao hitlerovcima, čiji plan nije uključivao stvaranje ukrajinske države i njenu zaštitu

[9] Grad u Rusiji.
[10] Jedinice pod kontrolom Miklósa Horthya, mađarskog admirala.

ukrajinskim oslobodilačkim naporima. Zbog toga su ubrzo članovi novonastale vlade uhićeni, a represije se šire po cijeloj Ğalyčyni - kako protiv istaknutih članova OUN, tako i protiv lokalnog stanovništva. Ispunjavajući naredbu koju je Hitler izrekao 16. srpnja 1941. g. o neophodnosti pretvaranja Ğalyčyne u oblast Njemačke Imperije, okupacijske vlasti 1. kolovoza te godine stvaraju novu administrativnu organizaciju – „Distrikt Ğalyčyna“. Organizacija je uključivala teritorij Lavovske, Droğobyc'ke, Ternopil's'ke i Stanislavs'ke oblasti, koje su zajedno priključene general-guvernerstvu stvorenom u Poljskoj 1939 g, na čelu s G. Frankom. Ta kreacija nije uzimala u obzir etničke i državničke interese Ukrajinaca i bilo je usmjerena na uništavanje njihove nacionalne svijesti. Za službeni jezik u distriktu proglašen je njemački. Formiran je sustav upravljanja tim područjem koje je vodila njemačka civilna administracija. Sve nade o obnavljanju ukrajinske državnosti ostavljene su na stranu.

U gradovima i selima Prykarpattja uvodio se takozvani „Novi Poredak“. Stanislavski okružni starješina Al'breht, preuzevši u svoje ruke upravu od mađarskog vojnog zapovjednika, 8. kolovoza 1941. g. izjavio je da će „svaki otpor biti uništen silom“. Tada je i počela masovna eliminacija stanovništva, što je odgovaralo nacističkom programu totalnog genocida. U vrijeme njemačke vladavine u Stanislavu su do smrti mučene 128.272 osobe – većinom civilno stanovništvo i ratni zarobljenici. U Kolomyjs'koj općini mučeno je 37.087, u Kalus'koj 7.678, Nadvirnjans'koj 6.635 te Roğatyns'koj 5.858. U cijelosti, kao što je ustanovila Izvanredna Državna Komisija istraživanjem zločina njemačko-fašističkih uljeza, u svojoj razgranatoj mreži koncentracijskih logora i komora za mučenje, „logora smrti“, geta i plinskih komora život je izgubilo 223.920 stanovnika oblasti. Ukupan broj gubitaka nanesenih oblasti, prema podacima komisije, iznosi više od 14 milijardi karbovanaca[11]. Barbarsko pljačkanje, rekviziciju i razbojništvo pratilo je i slanje mladića i djevojaka na prisilan ropski rad. U godinama okupacije na odsluženje kazne u Hitlerov Reich odveden je 68.361 stanovnik kraja. Progonjene su i bilo kakve pojave razvoja ukrajinskog obrazovanja ili kulture, što je bilo u potpunosti u skladu s nacističkom politikom prema Ukrajini. Okupacijske vlasti odjednom su zatvorile više od 170 škola, te prestaju postojati bezbrojni klubovi, kulturne ustanove i knjižare. Uništen je i sustav zaštite zdravlja; zatvorene su ljekarne, poliklinike i ambulante. Kao posljedica toga, među ljudima se šire epidemije bolesti, a mortalitet je narastao.

[11] Ukrajinska valuta, korištena u vrijeme Drugog svjetskog rata.

Karakterizirajući ove događaje, mitropolit A. Šeptyc'kyj u kolovozu 1942. godine u pismu Papi Piu XII. piše da „nova vlada uvodi pravi opasan režim terora i korupcije, koji iz dana u dan postaje sve teži i nepodnošljiviji. Danas je cijeli kraj složan u tome da je njemačka vlada zla, istinski vražja i da nije ništa bolja od boljševičke vlade.“

Razvoj antinacističkog pokreta otpora na Prykarpattju

Razvoj antinacističkog pokreta otpora prema okupacijskim vlastima na Prykarpattju bio je prirodan. U uvjetima tog kraja njegova svojevrsnost ležala je u tomu, što su borbu sa okupatorima vodili ne samo i ne toliko organizirane tajne komunističke i komsomolske[12] grupe i partizanski odredi, već prije svega članovi OUN i njihovo vodstvo na zapadno-ukrajinskim zemljama te borci ukrajinske pobunjeničke vojske, čije se ujedinjenje na Ğalyčyni oformilo pod općim nazivom Ukrajinska Narodna Samoobrana (UNS).

Ipak, kao posljedica mjera u organizaciji sovjetskog partijsko-komsomolskog antifašističkog pokreta u oblasti su određeno vrijeme djelovali ilegalni oblasni komitet KP(b)U[13], Zabolotivs'ka antifašistička grupa, jezgra Lavovske antifašističke organizacije „Narodna garda Ivan Franko“, kao i niz drugih. Brojnost drugih grupa i organizacija bila je mala, i većina drugih članova je poginulo. Stvaranje jakog sustava antifašističkog partijsko-komsomolskog podzemlja na kraju nije uspjelo. To je bilo povezano sa brzom okupacijom, manjkom iskustva ilegalnog djelovanja, kaznenim akcijama hitlerovaca prema lokalnom stanovništvu kao odgovor na djelovanja partizana i ilegalaca te slabom socijalnom bazom komunističke partije i sovjetske vlade u tom kraju.

Karakteristično je bilo i to što na terenima Stanislavščyne od lokanog stanovništva nisu bile formirane sovjetske partizanske grupe. Zato je ukrajinsko sjedište partizanskog pokreta (USPR), stvorenog u ljeto 1942. g., poslalo na Prykarpattje grupacije iz istočne Ukrajine. Kroz terene Stanislavščyne prolazi put partizana pod vodstvom S. Kovpaka, Ğ. Isajeva, Ğ. Kulağina, M. Naumova, P. Sapožyns'kog i M. Šukajeva. Između ostalog, u vrijeme Kovpakovog pohoda u Karpate 1943. godine sovjetski su partizani uništavali hitlerovce te raznijeli naftne bušilice Boryslavo-Droğobyc'kog naftnog bazena, kao i mostove i kolosijeke. Svojom zadaćom oni su smatrali potkopati mobilizaciju ğalyc'ke mladeži u njemačku vojsku, demonstrirati sovjetsku prisutnost u zapadno-ukrajinskim zemljama i voditi

[12] Komsomol (rus. Коммунистический союз молодёжи) - Komunistička omladinska organizacija.
[13] Komunistička Partija boljševika Ukrajine (ukr. Комуністична Партія (більшовиків) України)

borbu s „nacionalističkim formacijama“ UPA[14]. Sovjetski partizani često su ulazili u sukobe sa grupama UPA, a lokalni stanovnici nerijetko su od njih trpili rekvizicije i nasilje. Kao rezultat, partizanske grupe, lišene široke podrške stanovništva, poslije neuspjeha pod Deljatynom u oružanim sukobu između 4. i 6. kolovoza 1943. g. s njemačkom policijom, ali također i sa UNS, napuštaju Ğalyčynu. To je bila direktna posljedica i oštre ideološke borbe za utjecaj među lokalnim stanovništvom, koja se nije preokretala u korist boljševičkih komesara. Ipak su Prykarpattjani identificirali partizanske skupine i grupe upravljane boljševicima sa prijašnjom represivno-kaznenom i terorističkom politikom sovjetske vlade.

Centralna i ukrajinska sjedišta partizanskog pokreta, ispunjavajući naredbe Moskve, zahtijevala su vođenje grube borbe s pobunjenicima. Ignorirajući instrukcije centra, zasebni partizanski vođe stupali su u kontakte sa zapovjedništvom elemenata UPA. Komesar kovpakivs'kog ujedinjenja general S. Rudnjev napomenuo je, da su „nacionalisti naši neprijatelji, ali napadaju Nijemce“, i da se sa UPA, zajedničkim snagama koje bi štitile ukrajinsko stanovništvo od okupatora, „može živjeti odvojeno, ali neprijatelja treba tući zajednički.“ U vrijeme Karpatskog napada u srpnju 1943. g. on je sudjelovao u pregovorima sa zapovjednicima UPA, a kao posljedica toga pobunjenici su propustili partizane kroz teritorij pod njihovom kontrolom. Razumije se da je Moskva, kao i Berlin, koristila sve mjere kako bi podijelila ukrajinski pokret otpora. Za razliku od S. Rudnjeva, većina zapovjednika (S. Kovpak, O. Saburov, M. Naumov, P. Veršyğora), koji su djelovali pod kontrolom NKVD-a, bespogovorno su slušali zapovijedi Moskve. Oni su pokušali silom osvojiti ustaničke odrede te su uključivali lokalne Poljake u borbu s elementima UPA. Međutim, svi pokušaji sovjetskog vodstva da pretvore zapadno-ukrajinske zemlje u bazu „boljševičkog partizanstva“ i pripreme stanovnike za njihov budući povratak nailazili su na oružani otpor UPA. Ona je težila partizanske grupacije i stražarsko-diverzantske grupe na čelu s komunistima istisnuti iz Ğalyčyne, koja se smatrala podzemljem OUN i UPA i u kojoj se vodila odlučujuća uloga u oslobodilačkim naporima.

Na Prykarpattju se postupno budio duh nacionalno-oslobodilačkog, patriotskog otpora hitlerovcima te se obnavljaju organizacijske strukture OUN uništene u razdoblju od 1939. do 1941. godine, od strane ne samo sovjetskog represivnog režima, već i nacista. Nakon proglašenja Akta obnove ukrajinske državnosti u Lavovu se 30. lipnja 1941. razvio oružani otpor Hitlerovcima od strane lokalnih formacija UPA i podzemlja OUN(b)[15]. Borba je imala

[14] UPA (ukr. Українська Повстанська Армія) – Ukrajinska Ustanička Vojska. Bila je sastavnim djelom OUN.
[15] ukr. ОУН(б), grana OUN pod vodstvom Stepana Bandere.

organizirani karakter, a protiv okupatora su istupale odvojene hrabre i snažne, dobro naoružane grupe. Nacionalno oslobodilački pokušaji s novom snagom se razvijaju u Kolomyjs'kom, Roğatyns'kom, Rožnjativs'kom, Snjatyns'kom, Tlumac'kom, Jaremčans'kom i drugim rajonima Stanislavščyne. Inicijator i organizator pokreta otpora na Prykarpyttju postala je revolucionarna OUN pod vodstvom S. Bandere - OUN(b).

Rajoni Ğalyčyne ne odjednom postaju područje aktivnih djelatnosti OUN-ovaca, kao na primjer Volyn'. To je bilo posebno povezano s tim što ovdje okupatorske vlasti u početku nisu pribjegavale potpunom teroru kao u sjeverozapadnim rajonima Ukrajine, ne želeći izazvati u vrijeme rata nemir među lokalnim ljudima, ali uz to htjeli su i obnoviti stare njemačko-austrijske utjecaje u kraju. Ipak, general-guvernerstvo, čijim djelom je bila strateški važna i približena do zone ratnih djelovanja Ğalyčyna, smatrano je od strane Nijemaca djelom Reicha i održavalo se u strogoj izolaciji od većine ukrajinskih zemalja. To je dovelo do toga, da je tijekom prve dvije godine okupacije Ğalyčyna bila relativno stabilan kraj, a položaj lokalnih Ukrajinaca i Poljaka ponešto bolji nego u susjednim zonama okupacije. Koristeći taj faktor, OUN(b) od rujna 1941. g. stvara u Ğalyčyni raširenu mrežu stanica i kampova, gdje je pripremala svoje političke i vojne kadrove. Ipak, bez prisutnosti vlastite moćne vojne sile o nikakvoj državnoj samostalnosti i slobodi Ukrajine – glavnog razloga djelovanja ukrajinskih nacionalista - nije moglo biti ni riječi.

Još u lipnju 1943. Na terenima Stanislavščine bili su organizirane dvije područne škole UNS, a uz to i dvije školovane vojne jedinice. U rujnu te godine u oblasti je već djelovalo devet od dvanaest vojno-obučenih formacija, svaka sa tri satnije.

U srpnju 1943. na svijet dolazi letak „Za što se bori UPA“, u kojemu je napisano: „UPA, braneći ukrajinski narod pred terorom okupatora, stvara oružane snage, koje ojačavaju dobitke Narodne Armije, i staje u obranu USSD pred vanjskim neprijateljima. UPA se bori: za samostalnu cjelovitu ukrajinsku državu na ukrajinskoj zemlji, za novi pravedni sistem i poredak u Ukrajini bez gospode, zemljoposjednika, kapitalista i boljševičkih komesara, protiv njemačkih i moskovskih imperijalističkih osvajača koji pokušavaju porobiti i uništiti ukrajinski narod“.

10. listopada 1943. njemački okupacijski režim, reagirajući na porast pobunjeničkih djelovanja, proglasio je u Ğalyčyni vojno stanje i uveo javna pogubljenja. U prosincu 1943. g. grupe narodne samoobrane Ğalyčyne ujedinile su se u bojnu grupu UPA-Zapad, a za zapovjednika je imenovan pukovnik V.Sydor. Ta grupa je uporno vodila gotovo neprestane

bitke s njemačkim vojnim jedinicama u rajonima Bolehova i Skole do jeseni 1944. godine. S pojavom UPA, u ožujku 1944. na Prykarpattju je stvoren vojni okrug 4 „Ğoverla“, kojem je pripadala opća kontrola nad svim elementima UPA razmještenim na Stanislavščyni.

Postojanje OUN i UPA te njihove antinacističke akcije izazvale su masivni teror okupacijskih vlasti nad sudionicima oslobodilačkog pokreta. Samo u periodu od 23. listopada do 6. svibnja 1944. u Stanislavs'koj oblasti, prema nepotpunim podacima, streljano je 533 Ukrajinaca zbog optužbi za pripadnost OUN i za pomaganje pobunjenicima. Međutim, likvidirati OUN i UPA, koji su se oslanjali na požrtvovnu podršku lokalnog stanovništva, okupatori nisu uspjeli.

30. rujna 1943. g. satnija UPA „Trembita“ iz Podillja pod planinom Magurom organizirala je zasjedu dolynskim žandarima. Kaznena akcija žandarmerije iz Dolyne završila je porazom za Nijemce. U studenom te godine odvija se usađeni sukob s onima koji kažnjavaju pobunjeničke jedinice u Čornomu Lisu, a u prosincu hitlerovci nisu uspjeli likvidirati pobunjenike na Dolynščyni. Prema ocjenama sudionika tih događaja, ta akcija kojom se pokušalo „slomiti do kraja otpor Ukrajinskog naroda“, „kao posljedicu je donijela neprijatelju jedan veliki neuspjeh“.

U jesen i ljeto 1944. grupacije UPA na terenima Stanislavščyne vodile su također i bitke sa elementima prve mađarske vojske. Veliku bitku sa njemačkim jedinicama UPA je vodila od 9. do 16. srpnja 1944. u Karpatima na granici Lavovske i Stanislavs'ke oblasti u području sela Kam'janka (Skolivs'kyj rajon) i Lypy (Dolyns'kyj rajon). Pobunjenici su zadali velike gubitke dvama njemačkim divizijama, koje su bile prisiljene na povlačenje.

Dakle, u godinama Drugog svjetskog rata osnovni strateški cilj formiranja OUN i UPA bila je obnova Ukrajinske državnosti. Oni su u vrtlogu njemačko-sovjetskog suprotstavljanja aktivno pokušavali odigrati ulogu „treće sile“, koja predstavlja i štiti interese ukrajinskog naroda. Takva pozicija uvjetovala je borbu istovremeno na tri fronta – protiv njemačkih okupatora, sovjetskih partizana i poljskih formacija Armije Krojove, koje su se zalagale za obnavljanje Poljske u predratnim granicama. S obzirom na to da UPA za razliku od pokreta otpora u Europi nije imala podršku nijedne od država, bila je prisiljena pridržavati se svojevrsne taktičke linije, u čijoj osnovi su bili okupljanje i ojačavanje vlastitih sila i otpora na njih te pokušaji širenja svoje kontrole na što je moguće veći dio ukrajinskih zemalja, čekanje idealnog trenutka za odlučujući udar, nastojanja da pritisne svoje protivnike kao i dogovori sa mogućim saveznicima.

Nije moguće ne skrenuti pažnju i na činjenicu stvaranja 16-tisućne ukrajinske pješačke divizije „Ğalyčyna“ iz redova Ğalyčana, pod zaštitom njemačkog vojnog zapovjedništva, radi sudjelovanja u borbama s Crvenom Armijom. Ideju stvaranja divizije podržavao je i dio OUN, kojeg je vodio A. Mel'nyk i koji su tu diviziju smatrali začetkom ukrajinske vojske u sastavu Wermachta prema modelu legije Ukrajinskih sičovskih strijelaca[16] iz vremena Prvog svjetskog rata. OUN(b) I zapovjedništvo UPA bili su protiv formiranja divizije, smatrajući to jednom od pokušaja „daljnjeg iskorištavanja... fizičke snage naroda“ u interesima „bankrotirajućeg germanskog imperijalizma“. OUN(b) je procijenila taj akt kao pokušaj „priključenja do njemačke kočije za koju postaje sve više očito, da se kotrlja u propast“. I tako su Ğalycki mladići pristupali toj formaciji sa željom da će naoružani i obučeni vojnom vještinom još biti korisni u budućnosti u borbi za neovisnu Ukrajinsku državu. Hitlerovcima je bilo potrebno popunjavanje redova da bi uništili napredujuću sovjetsku vojsku. U bici pod Brodama na L'vivščyni od 17. do 22. srpnja 1944. spasilo se blizu 3 tisuće vojnika. Ostatak je odveden u zarobljeništvo ili ubijen. Odlukom sudbine Ukrajinci su primorani ratovati u formacijama Crvene Armije, ukrajinske pobunjeničke te njemačke vojske. Zbog odsutnosti vlastite države, ukrajinska nacija našla se u situaciji u kojoj je brat išao na brata.

Oslobođenje kraja od nacističke okupacije i obnova sovjetske vlade. Borba OUN i UPA protiv totalitarnog režima (druga polovica 1940-ih – prva polovica 1950-ih godina).

Početak oslobađanja Stanislavske oblasti od njemačko-fašističkih uljeza bio je položen u tijeku Proskuryvsko-Černivetske operacije sovjetskih oružanih snaga. Na kraju ožujka 1944. godine dijelovi 8. mehaniziranog korpusa 1. Gardijske tenkovske vojske pod zapovjedništvom generala M. Katukova u borbama su izbili na Dnjestar. Prešavši rijeku u oblasti sela Ustečka, tenkisti su došli na teritorij Stanislavščyne. Tijekom travnja 1944. g od Nijemaca su oslobođeni Ğorodenkivs'kyj, Snjatyns'kyj, Ğvizdec'kyj, Obertyns'kyj, Koršivs'kyj i Zabolotivs'kyj rajoni te dijelovi Kuts'kog, Lančyns'kog Otynijs'kog i Tlumac'kog rajona. Na tim terenima počela su se graditi industrijska poduzeća te počinje poljoprivredna proizvodnja za potrebe fronta. Sljedeća dva mjeseca vojna djelovanja na teritoriju Prykarpattja imala su, u osnovi, pozitivan karakter.

U srpnju 1944. Godine počela je Lavovsko-Sandomyrs'ka operacija vojske 1. Ukrajinskog fronta. Elementi 1. ukrajinske gardijske i 18. vojske oslobodili su Stanislav (27. srpnja 1944. g.) Ğalyč, Dolynu, Kaluš, Nadvirnu, Roğatyn, Tlumač i druga naselja u oblasti.

[16] Regularne ukrajinske jedinice u Prvom svjetskom ratu.

U tijeku istočno-karpatske operacije 4. Ukrajinskog fronta 18. listopada 1944. sovjetske vojne jedinice dostigle su glavni karpatski planinski lanac i ovladale najvažnijim prijelazima. Na taj način završeno je oslobađanje teritorija oblasti. Na Stanislavščyni je u krvoprolićima i borbama poginulo 14.413 sovjetskih vojnika - predstavnika 31 nacionalnosti. Tisuće boraca odlikovano je visokim vladinim nagradama. 41. pod-odjel Crvene Armije dobio je naziv „Karpatski“, 1. Tenkovska brigada – „kolomijska“ a druge vojne formacije nazvane su prema nazivima naseljenih mjesta. Više od 100 tisuća autohtonih Prykarpattjana ratovalo je u sastavu Crvene Armije protiv njemačkih fašističkih uljeza, a više od 26 tisuća poginulo je u borbama, nestalo ili podleglo ozljedama u vojnim bolnicama.

Dolazak Crvene Armije u zapadnu Ukrajinu označio je povratak represivnog sovjetskog partijsko-totalitarnog režima s njegovim boljševičkim ekstremizmom i represivnim aparatom te željom da se osveti za vlastite zločine i promašaje te za „gubitak obraza„, kao posljedicu ratnih katastrofa 1941-1942. godine. Te nove okolnosti postavile su pred vodstvo UPA složeno pitanje o isplativosti nastavka borbe s prevladavajućim sovjetskim snagama. Ono je očekivalo, posebice, da će se razbijeni Nijemci dogovoriti sa zapadnim državama, da bi se spriječila sovjetska ekspanzija. To je potaknulo vodstvo OUN i zapovjedništvo UPA da nastave borbu s boljševicima i usredotoče se na oružane kontra-akcije Crvene Armije i sovjetskih partizana. Za one koji su se borili za ideju neovisnosti ukrajinske države nastalo je novo, tragično razdoblje konfrontacije s sovjetskom vladom. UPA je organizirala niz akcija da bi podrivala sovjetske mobilizacije, spriječila deportacije „nepouzdanih elemenata“ i zaustavila represije protiv Grkokatoličke crkve. One su, prije svega, bile usmjerene protiv NKVD, članova kom-partije i onih koji su surađivali sa sovjetskim režimom. Poseban primjer rušenja mobilizacijskih planova sovjetske vlade bila su djelovanja OUN i UPA na Stanislavščyni, gdje se do 21. kolovoza 1944. moralo u rajonski vojnog komesarijat javiti 30.268 pozvanika, a zapravo je došlo tek blizu 15 tisuća ljudi.

U jesen 1944 g., kada očekivanje skorog sukoba Zapada sa SSSR-om čini strategiju OUN i UPA, aktivnost njihovih oružanih formacija dosegla je vrhunac. Tereni Stanislavščyne ispostavili su se kao najviše naseljeni borcima OUN i pod-dijelovima UPA, a opća količina sudionika nacionalno-oslobodilačkog pokreta u kraju na kraju te godine dostigla je 30.000 ljudi. Prema izračunima, 70 formacija UPA (22 tisuće osobnog sastava) koje su djelovale na Stanislavščyni u kolovozu i prosincu 1944. g. provele su 743 borbene akcije, a od tog broja 10 su napadi na rajonske centre i mjestašca u kraju – Boğorodčany, Bil'šivci, Bukačivci, Vojnyliv, Lysec'ke, Solotvyn, Tysmenycja, Tlumač, Jezupil', Pereğins'ke i Rožnjativ.

Najbrojnijim su se smatrale pobunjeničke formacije Groma, Blakytnog i Rizuna, u kojima se nalazilo 400-450 pobunjenika naoružanih strojnicama, automatskim puškama, protutenkovskim oružjem te čak i minobacačima i topovima. Pri tomu se koristio fleksibilan arsenal taktičkih djelovanja, uključujući kombiniranu suradnju pješaštva i artiljerije, a sama ilegalno-partizanska taktika, gledajući na ograničene mogućnosti pobunjenika, činila se kao najviše logična.

Ta taktika imala je cilj; a) natjerati sovjetsku vladu zadržati više snaga u gradovima i samim time im oslabiti prisutnost u seoskom području; b) stvoriti prepreke na putu ojačavanja gradske vlade i paralizirati njena djelovanja protiv oslobodilačkog pokreta; c) uništiti rekviziciju poljoprivredne produkcije i drugih mjera na selu.

Radi likvidacije formacija UPA i podzemnih organizacija OUN sovjetska vojska organizirala je blokadu velikih pobunjeničkih teritorija, slala agente radi infiltracije u strukture UPA i izvršavala ubojstva njihovih zapovjednika te stvarala specijalne napadačke bataljune. Započela je aktivna propagandna kampanja, da bi se prikazalo OUN i UPA kao nacističke krvnike. Posebni sukobi sovjetskih snaga s UPA imali su širok razmjer. Samo na Stanislavščyni, koja je od kraja 1944. godine smatrana utvrdom oslobodilačkog pokreta, UPA je u jesen te godine likvidirala 1500 sovjetskih aktivista. Sovjetski predstavnici tvrdili su da je tijekom tog vremena ubijeno 36 „bandi“ UPA u broju od 4.300 ljudi. U studenom 1944. g. blizu Jablunova (pod Kolomyjom) pod-odredi UPA uništili su bataljun Crvene armije.

Ispunjavajući naredbu Staljina o likvidaciji pobunjeničkog pokreta u zapadnoj Ukrajini do kraja rata, vlada USSR i NKVD privukli su pred kraj 1944. godine do borbe protiv UPA gotovo 200 tisuća vojnika unutrašnjih vojski, boraca partizanskih i kaznenih elemenata, a također i artiljeriju, tenkove te avijaciju. Prakticirala su se javna pogubljenja zarobljenih pobunjenika, uveden je talački sustav i represije nad obiteljima sudionika oslobodilačkih napora. Na Stanislavščyni je pred kraj 1944. g. vješanjem javno pogubljeno 28 ljudi, od toga 3 u oblasnom centru i 15 u rajonima oblasti. U cijelosti, snage oslobodilačkog pokreta na Stanislavščyni podnijele su primjetne gubitke. Od 3. kolovoza 1944. do 1. siječnja 1945. g. protiv njih je provedeno 370 operacija, koje su za posljedicu imale smrt i odvođenje u zarobljeništvo 4.698 pobunjenika i ilegalaca. Među poginule ubrajalo se i 16 satnijskih zapovjednika, komandant formacije „Kozak“ i zapovjednik područne škole UPA „Oleni“ F.Pol'ovyj (kodno ime „Pol'“), a značajne gubitke podnio je i kadetski sastav. U cijelom periodu od veljače do 31. prosinca 1944. godine u zapadnim oblastima Ukrajine protiv OUN i

UPA provedeno je 6.495 operacija, koje su za posljedicu imale 57.405 mrtvih i 50.387 zarobljenih pobunjenika. Među trofeje ubrajalo se i 35 topova, 328 minobacača, 15 bacača plamena, gotovo 3 tisuće strojnica, 4.230 automatskih pušaka, 18.591 puška te druga oprema i streljivo.

Svejedno, oružani otpor staljinističkom totalitarizmu nije se zaustavljao. U zaleđu Crvene Armije na nedavno oslobođenoj od njemačko-fašističkih grabežljivaca ukrajinskoj zemlji elementi UPA držali su cijele rajone seoskih lokaliteta, ostvarivali napade na centre rajona, napade na lokalnim terenima te uništavali partijsko-komsomolski aktiv, enkavediste i borce napadačkih bataljuna. U većini sela Prykarpattja nelegalno su djelovale nacionalno-državne strukture OUN podupirane odredima UPA, to jest faktički je postojalo dvovlađe (ilegalaca i vlade). Dakle, UPA i njihovo političko vodstvo OUN(b) istupili su u otvoreni rat s sovjetskom vladom.

Period mnogogodišnjeg poslijeratnog krvoprolića beskompromisnog i požrtvovnog suparništva među OUN i UPA s jedne i sovjetskih vladajućih struktura s druge strane, na zapadno-ukrajinskim zemljama, posebno na Prykarpattju, može se uvjetno podijeliti na tri etape: 1. od 1944. do 1946. godine, kada su u tijeku vojnih operacija Sovjetske Armije i unutrašnjih jedinica NKVD-MVS osnovne snage UPA podnijele poraz te je pokret otpora prešao do dubokog podzemlja i taktike djelovanja u manjim grupama; 2. Od 1947. Do 1951. godine, kada su se djelovanja podzemlja usmjeravala na ometanje akcija u kolektivizaciji i sovjetizaciji regije, a snage vlade na borbu operativno-vojnim skupinama s podzemnim organizacijama (vodstvom) OUN; 3. Od 1951. do 1956. godine, kada su likvidirane razdvojene grupacije podzemlja i druge nelegalne formacije OUN.

U tijeku Stanislavske borbene operacije (travanj-svibanj 1945.) sudjelovalo je 11 tisuća vojnika Sovjetske vojske, unutarnje i pogranične snage, tenkovska satnija i 6. lovačka eskadrila NKVD. Gubici UPA iznosili su 2.167 ubijenih i 6.311 zarobljenih. Tijekom srpnja i rujna 1945. g. Sovjetski vojni kontingent izveo je 2.179 vojno–čekističkih[17] operacija i 556 zasjeda. Kao rezultat toga bili su u potpunosti razbijeni odredi V. Ğusaka (96 ljudi), M. Rybčyna („Orlyka“) od 70 ljudi, V. Zubkova (“Kosa“) u broju od 70 ljudi, 57 boraca i 11 jedinica samoobrane, likvidirano je vodstvo Ğorodenkivs'kog i Roğatyns'kog nadrajonskog zapovjedništva OUN, tri rajonska vodstva, jedan ujedinjeni te 9 veznih stanica u Stanislavs'komu, Ğalyc'komu i Tlumac'komu rajonu. Pri tome je ubijeno 1.159, a zadržan

[17] Čekisti – djelatnici ČK (rus. чрезвыча́йная коми́ссия), sovjetske tajne policije.

2.871 pobunjenik i 383 člana OUN-ovske mreže, a također i 1.945 takozvanih „pomagača bandi„. Tijekom 4. kvartala 1945. Na Stanislavščyni su provedene 2.258 vojno-čekističke operacije i 643 zasjede (od toga 903 vojne operacije i 274 zasjede u prosincu), tijekom kojih je ubijeno 455 pobunjenika i članova nacionalističkog podzemlja.

U tijeku operacije „Velyka blokada“ (siječanj-travanj 1946. g.) sovjetski garnizoni zauzeli su sve naseljene točke Prykarpattja i Karpatskog kraja, mobilne grupe ostvarile su napadačka djelovanja a primjenjivana je i avijacija. Brojnost sudionika pokreta otpora smanjila se, prema raznim ocjenama, na 40-60 %. Prema podacima sovjetske strane, u vrijeme zimsko-proljetnih operacija 1946. na terenima Stanislavščyne bilo je razoreno 68 formacija UPA i likvidirano 145 organizacija OUN, uništeno 1.836, zarobljeno i uhićeno 3.030 članova OUN i UPA i simpatizera nacionalističkog pokreta. 24. veljače 1946., u vrijeme borbe grupe pobunjenika sa napadačko-izviđačkom grupom 215. pješačke pukovnije vojske NKVD u rajonu Crne Šume poginuo je jedan od najpoznatijih pobunjeničkih vođa i zapovjednik odreda „Čornyj Lis“ UPA-zapad V. Andrusjak (kodno ime „Gređit“ i „Rizun“).

Usmjerenja i taktička sredstva oružane borbe OUN i UPA u to vrijeme bila su dosta raznovrsna: bili su to neočekivani napadi na garnizone i postaje MVS, prepadi na centre prebivanja kompartijsko–sovjetske administracije, zasjede na putovima i blizu izlaza u naseljena mjesta, uništavanje komunikacijske opreme i sredstava za vezu, sabotažne akcije te uništavanje industrijskih objekata i administrativnih zgrada. Velika uloga u praksi kaznenih organa odvijala se izviđačkim akcijama s ciljem pronalaženja i osvajanja bunkera i skloništa pobunjenika i korištenjem operacija s nabavkom poljoprivredne proizvodnje radi otkrivanja nacionalističkog podzemlja.

Od kraja 1940-ih do početka 1950-ih godina borba između sovjetske vlade i oslobodilačkog pokreta na Prykarpattju vodila se u vojnoj, političko–ideološkoj i gospodarskoj sferi, osobito u djelovanju kolhozne izgradnje. 1948. godine snage ukrajinskih nacionalista najbrojnije su bile tek u Stanislavs'koj oblasti: 158 organizacija OUN (688 ljudi) i 26 borbenih grupa UPA (345 ljudi) te 859 zasebno djelujućih pobunjenika i ilegalaca.

Od lipnja do studenog 1948. na Stanislavščyni je protiv OUN i UPA proveden niz operacija čije posljedice su bile likvidacija 65 borbenih grupa OUN i podzemnih središta UPA, a ubijeno je i uhićeno 1632 pobunjenika i njihovih pristaša. Od 3. do 5. prosinca od strane snaga specijalne 215. pješačke pukovnije unutarnjih snaga MDB blizu sela Topil'ske u

Pereğins'komu rajonu ubijen je zajedno sa ženom referent službe sigurnosti zapovjedništva OUN Karpatskog kraja V. Livyj (kodno ime Mytar).

Snažna ofenziva sovjetskih snaga na pozicije OUN i UPA na Prykarpattju nije slomila otpor pobunjenika. 20. studenog 1948. njihove snage ubrojene su u 22 borbene grupe UPA (149 boraca), 168 podzemnih organizacija OUN (817 ljudi) i gotovo 500 posebno djelujućih boraca i nelegalaca. Upravo oni su zadavali osvetničke udare po objektima sovjetske vlade. U studenom i prosincu oni su ostvarili 38 akcija, od tog broja 25 terorističkih napada na kompartijsko- sovjetski i kolhozni aktiv.

S velikom aktivnošću pobunjenici su nastavili djelovati na Stanislavščyni i 1949. godine. Tu su 1. travnja 1949. g. njihove snage brojale 26 borbenih grupa (165 ljudi), 194 podzemne organizacije OUN (901 osoba) i 329 zasebno djelujućih boraca - ukupno 1395 ljudi. Od svibnja do listopada 1949. godine pobunjenici su na terenima oblasti ostvarili 212 akcija, čije posljedice su bili sljedeći gubici: broj umrlih, ranjenih i odvedenih u šume iznosio je gotovo 200 osoba. U 1949. i 4 mjeseca 1950. od ruku nacionalističkog podzemlja na Prykarpattju poginulo je 200 predsjednika seoskih savjeta, 19 vođa kolhoza i 30 predstavnika milicije.

Kao odgovor na djelovanja pobunjenika i podzemlja sovjetska vlada reagirala je širokim represivnim protumjerama. Samo u prvom kvartalu 1949. uspjelo joj je na Stanislavščini uništiti u potpunosti 30 i djelomično 133 bojne grupe UPA i podzemnih organizacija OUN, čiji gubici su iznosili 787 ljudi. U cijelosti od siječnja do listopada 1949. snage oslobodilačkog pokreta u Stanislavs'koj oblasti izgubile su u svojim redovima 1.820 ljudi. Nenadoknadiv gubitak za pobunjenike bila je smrt vođe OUN Karpatskog kraja i zapovjednika UPA-zapad V. Sydora (kodno ime „Šelest“ i „Vyšytyj“) u travnju 1949. Osim toga, od siječnja do ožujka sa prostora Stanislavščine deportirano je 372 obitelji (1038 osoba).

1950., kao i prijašnjih godina nacionalističko podzemlje na području Prykarpattja nastavilo je djelovati s najvišom aktivnošću. Njihovi redovi brojali su 940 ljudi, okupljenih u 15 borbenih grupa i 148 podzemnih organizacija OUN. Njihovim naporima tijekom 1950. godine ostvarene su 144 akcije. 1. kolovoza 1951. g. u Stanislavs'koj oblasti prema podacima MDB brojale su se 93 grupe u organizaciji OUN (586 ljudi) a također i 47 takozvanih „legalnih“ nacionalističkih centara. Za 7 mjeseci 1951. g. pobunjenici i podzemlje ostvarili su 63 akcije, eliminirajući 34 predstavnika sovjetskog režima.

Ipak je nacionalno-oslobodilački pokret na Prykarpattju bio osuđen na propast, s obzirom na to da je pobijediti moćni totalitarni sustav bilo u tom trenutku nemoguće, tim više, što je Zapad ostao ravnodušan na mnogogodišnju borbu ukrajinskih pobunjenika za državnu neovisnost. Ne gledajući na to što je sa vojne točke gledišta antikomunistički otpor OUN i UPA završio porazom, ta borba nije bila lišena realnog smisla i ne može biti označena kao uzaludna. Oslobodilački pokret pod vodstvom OUN postao je objektivno neminovan izazov totalitarnom režimu od strane tog djela Ukrajinaca koji je upoznao težinu nacionalne ideje i potrebu njene realizacije u vlastitoj nezavisnoj državi.

3.2. „*Prykarpattja u vrijeme totalitarizma (1944 – 1991)*“

Neovisnost Prykarpattja, kao i cijele Ukrajine, ostvarena je kroz dugi period iskušenja. Jedno od najtežih bilo je razdoblje komunističkog totalitarizma, čije posljedice se javljaju u političkoj, ekonomskoj te duhovnoj dimenziji.

Sa približavanjem sovjetske vojske u zapadno-ukrajinskom društvu nije bilo nikakvih iluzija o budućnosti s obzirom na predratnu sovjetsku politiku u tim krajevima. Zapadne oblasti Ukrajine i poslije završetka Drugog svjetskog rata ostale su arenom aktivnih djelovanja i primjene regularnih vojnih elemenata.

1944. godine na Prykarpattju je obnovljen sovjetski politički sustav. Vraćaju se partijski, sovjetski te komsomolski organi, koji su ostvarivali politiku „sovjetizacije“ kraja. U regiju su dovedene tisuće članova partije iz istočnih oblasti USSR i drugih republika SSSR. Preseljenje velike količine službenika iz istočnih oblasti u zapadno-ukrajinsku regiju postalo je osnovnom metodom provođenja kadrovske politike. 1. siječnja 1946. u oblasti je radilo 1.600 komunista, koje je CK Kompartije Ukrajine usmjeravao na partijski rad. Do sredine 1946. CK VKP i CK KP(b)U dodatno su poslali u oblast 8.314 specijalista narodnog gospodarstva, među kojima je bilo 3.448 komunista i 3.565 komsomolaca. „Patronat“ se odvijao putem povezivanja partijskih i komsomolskih organizacija istočnih i južnih regija sa oblastima zapadne Ukrajine. Stanislavs'ku (Ivano-Frankiv'sku) oblast patronirale su Luğans'ka, Žytomyrs'ka i Hersons'ka oblast.

1946. g. u partijskim organizacijama Stanislavske oblasti radilo je samo 7,6 % lokalnih komunista, budući da su se prema stanovništvu zapadnih oblasti odnosili s nepovjerenjem. 22. siječnja 1946. u sastav USSR uvedena je Stanislavs'ka (1962. preimenovana u Ivano-Frankivs'ku) oblast.

Poslije rata jedan od važnih smjerova rada partijskih i kažnjeničkih organa bila je marljiva provjera ratnih zarobljenika, zatvorenika koncentracijskih logora te nasilno odvedenih na rad u Njemačku, a također i onih stanovnika koji su živjeli na teritoriju pod njemačkom okupacijom. Staljinov totalitarni režim koristio je široki arsenal represivnih mjera: od streljanja, zatvaranja, do opsežnih protjerivanja te deportacija. Posebice, 1. kolovoza 1946. g. u Poljsku je iz Stanislavs'ke oblasti deportirano gotovo 78 tisuća ljudi. U listopadu 1947. iz oblasti su odvedene 4.574 obitelji ili 12.476 ljudi. Ukupno je od 1944. do 1947. godine iz Zapadne Ukrajine odvedeno 100.310 ljudi. U posljeratnim godinama gotovo je iz svakog prykarpatskog sela u Sibir odvedeno po nekoliko obitelji, a iz njih 28 odvedeni su svi stanovnici. Tako je selo Selyšče u Ğalyckom rajonu likvidirano za 24 sata. U vrijeme akcije „Visla“ u selo Ozerce u Ğalyc'kom rajonu dovedeni su Lemki iz Poljske. Ipak, visoki porezi, odsutnost života i mizerne plaće prisilili su na iseljavanje u Mykolajivs'ku oblast (jug Ukrajine).

Sramotnim aktom, usmjerenim protiv ukrajinskog naroda postala je operacija „Visla“, ostvarena od strane Poljskih vlasti od travnja do kolovoza 1947. godine. Njen cilj bio je nasilna deportacija Ukrajinaca iz njihovih etničkih teritorija na one prostore na kojima su ranije živjeli Nijemci. Poljski administrativni organi primjenjivali su represivne metode u akciji preseljenja, uključujući oduzimanje Ukrajincima prava na zemlju, likvidacije ukrajinskih škola, kulturno-obrazovnih ustanova, grkokatoličkih crkava i tako dalje. U isto vrijeme provedena je zajednička vojna akcija SSSR, Poljske i Čehoslovačke protiv skupina UPA, u tijeku koje su ukrajinske nacionalne formacije pretrpjele značajne gubitke.

Izdržavajući teškoće poslijeratnih godina, stanovnici kraja požrtvovno su radili na obnovi narodnog gospodarstva. Osobito primjetni bili su uspjesi u industrijskom razvitku. 1944. do 1991. godine na Prykarpattju je stvorena široka industrijska infrastruktura. Posebice, reorganizirana je naftna industrija (obnovljen je i proširen rad Nadvirnjanske nafto-preradne tvornice, a 1952. godine stvoren je naftnoindustrijski odjel „Dolynanafta“) te industrija za obrađivanje drveta (Vyğods'ki, Nadvirnjans'ki, Deljatyns'ki i Bolehivs'ki šumski kombinati). U tom periodu završena je gradnja najveće u Europi Burštyns'ke termoelektrane, jedne od najmoćnijih u međunarodnom sustavu „Mir“. Djelovali su Kalus'ko proizvodno društvo „Hlorvinil“, ivano-frankivska tvornica instrumenata, tvornica „Avtolyvmaš“, prykarpatski namještajni kombinat, tysmenyc'ka tvornica krzna, kolomyjs'ka tekstilna tvornica, deljatyns'ka tvornica za obradu drveta i druge. Prekomjerna centralizacija, monopol te diktat sovjetskih ministarstava i ureda dovodili su do neravnomjernosti narodno-gospodarskog

kompleksa i neravnomjernosti u društveno-ekonomskom razvitku. Proširenje proizvodnje odvijalo se na račun ekstenzivnih metoda vođenja gospodarstva. Njihovu efektivnost označava nizak tehnološki nivo. Žestoka eksploatacija naftnih i plinskih izvora dovela je do njihovog iscrpljenja, a kao posljedica toga količina nafte u Karpatima se od druge polovice 80-ih godina postupno smanjuje.

U poslijeratnim godinama putem represija ostvarivala se kolektivizacija seoskog gospodarstva na Prykarpattju, a to je popraćeno uhićenjima i nasilnim premještanjima seljaka koji su istupali protiv kolhoznog sustava. 1 siječnja 1949. kolhozi[18] su ujedinili u Stanislavskoj oblasti 13 % svih seoskih gospodarstava. Kolektivizacija na Prykarpattju u osnovi je završena 1951. godine. Oblast je brojala 605 kolhozova.

Zanemarujući sudbinu milijuna Ukrajinaca, sovjetsko vodstvo koristilo je, isprobanu 30-ih godina, metodu suzbijanja seljačkog otpora – izgladnjivanje 1946. i 1947. godine. Od gladi su najviše nastradali sljedeći rajoni Stanislavske oblasti: Ğorodenkivs'kyj, Černelyc'kyj, Ğvizdec'kyj, Obertyns'kyj i Snjatyns'kyj.

Sovjetski način proizvodnje kočio je razvitak produktivnih snaga. Komandne metode ekonomije pogodovale su otuđenju radnika od sredstava proizvodnje u gradu i na selu, a prioritet industrijalizacije grupe „A“ (proizvodnja sredstava proizvodnje) prouzročio je zaostajanje u socijalnoj sferi i nizak nivo života ljudi.

Sovjetski totalitarni režim je u poslijeratnom periodu, ignorirajući stvorenu široku mrežu kulturno-obrazovnih ustanova na Prykarpattju, ostvario potpunu kontrolu nad idejnim sadržajem obrazovanja, kulture, književnosti, umjetničkih radova, radio i televizijskog prijenosa, tiskovina, kazališta, filharmonija i muzeja.

U nacionalnom pitanju sovjetski režim provodio je opsežan program rusifikacije i usadio je kompleks manje vrijednosti ukrajinskoj naciji. Jedan od osnovnih alata postala je namjenska politika uništenja ukrajinskog jezika. Najveći zločin totalitarizma bio je duhovni genocid. Zatvarali su se hramovi, širila se široka ateistička propagandna kampanja, a dominantan je postao utjecaj Ruske pravoslavne crkve.

Tragična stranica povijesti bio je pokušaj sovjetskog režima izbaciti iz duhovnog života naroda Ukrajinsku grkokatoličku crkvu, koja je bila glavna konfesija na tom prostoru.

[18] Kolhoz, (ukr. колгосп) – kolektivno gospodarstvo, koje uz Sovhoz (sovjetsko gospodarstvo) čini sastavnicu socijalističkog poljoprivrednog sektora.

Od 8. do 10. ožujka 1946. vijeće grkokatoličke crkve u Lavovu pod pritiskom vlasti poništilo je ugovor s Vatikanom i likvidiralo grkokatoličku crkvu. Pojačani su progoni predstavnika grkokatoličkog duhovništva, koje nije prešlo na pravoslavlje. Usprkos psihološko-moralnom pritisku, administrativnim te represivnim mjerama grkokatoličko duhovništvo i vjernici, čiji duhovni otac je bio mitropolit Josyf Slipyj, nisu podržavali odluku crkve i prešli su u podzemlje.

Bez obzira na ralje totalitarizma, pokret otpora na Prykarpattju nije jenjavao. Njegove forme bile su raznolike: od oružanog pobunjeničkog pokreta, pod vodstvom OUN i UPA do političkog protesta - posebice bojkot poslijeratnih izbora za Verhovnu Radu SSSR i lokalne vlade. OUN i UPA vodili su anti-boljševičku, antisovjetsku propagandu te pozivali ljude da ne idu na biračka mjesta. U krvavu akciju pretvorili su se izbori za Verhovnu radu SSSR u mjestu Zalukvi u Ğalyckom rajonu 10. veljače 1946. godine. Dio seljaka toga dana napustio je svoje domove zato da ne sudjeluju u izborima. Na njih je organiziran pravi lov, a silom i uz prijetnje seljaci su prisiljavani ići na birališta. Zbog propasti izbora predsjednik izborne komisije Semen Bunko bio je osuđen kao „neprijatelj naroda“. 8. veljače 1947. na dan izbora za Verhovnu Radu SSSR i oblasne vlade na biračkom mjestu 1122 u Nadvirni nepoznata osoba bacila je u kutiju 5 listića s natpisima „mi glasamo za ukrajinske pobunjenike, za UPA. 10.000 Banderivaca“.

Pokušaji liberalizacije društveno-političkog života u periodu Hruščeva, u uvjetima očuvanja osnova komandno-administrativnog sustava, bili su neuspješni. O ograničenom karakteru procesa destaljinizacije u vrijeme Hruščeva „zatopljenja“ svjedoči i ta činjenica, da izvan amnestije ostaju politički zatvorenici koji su sudjelovali u pokretu OUN i UPA, a također i oni deportirani tijekom godina kolektivizacije sa područja Zapadne Ukrajine.

Pred kraj 50-ih godina aktivirao se kulturno-nacionalni razvoj, koji se pojavio u fenomenu „Šistdesjatnyštva“[19]. Time je započet novi nacionalni preporod. Djela prykarpatskih pjesnika i umjetnika obogatila su se širom tematikom i nacionalnim smislom. U poeziji i prozi aktivno su istupali ljudi mlađe generacije – D. Pavlyčko, i R. Ivanyčuk, a u umjetnosti – O. Zalyvaha, D. Ivancev te O. Ğrycej (Vynnyk). Oni su predstavnici novog političkog, stvaralačkog i estetskog razmišljanja, koji su težili prijeći granice dogmatičnog shvaćanja svijeta te su ponijeli sa sobom duh buntovništva. Reakcija sovjetskog režima na

[19] šistdesjatnyki (ukr. Шістдесятники) – generacija ukrajinske inteligencije, koja djeluje krajem 50-ih i 60-ih te istupa protiv Staljinovog režima.

proces obnavljanja bio je val represija, koje su se doticale mnogih književnika i umjetnika u Prykarpattju.

Na prijelazu između 1950-ih i 1960-ih godina u Ukrajini se rađa disidentstvo, koje postaje nova forma građanskog protesta. Značajna količina pokazivanja neslaganja s totalitarizmom bila je povezana upravo sa Zapadnom Ukrajinom. Veći dio disidenata na Prykarpattju (41 osoba) činili su predstavnici inteligencije (pjesnici, umjetnici, grkokatolički svećenici, studenti). Disidentski pokret imao je jasno nacionalno-demokratsko usmjerenje.

Građanski protest izlagan je: širenjem antisovjetskih letaka, „samvydavom[20]“, radovima disidenata („Mojsije“, „reportaža iz rezervata Beriji“ V. Moroza), slušanje prijenosa inozemnih radio programa „glas Amerike“, „Svoboda“, „Vatikan“, upitima književnika i umjetnika sovjetskim vlastima u vezi uhićivanja ukrajinske inteligencije, organiziranjem skupova obilježavanja sjećanja na Tarasa Ševčenka itd. Karakteristika samoizdavane literature zapadnog dijela Ukrajine postala je oštra kritika sovjetskog režima, traženje državne nezavisnosti te apel na prijašnje etape ukrajinskog nacionalno-oslobodilačkog pokreta, posebno OUN i UPA. Na Prykarpattju je bilo mjesta i za vjersko disidentstvo, čiji predstavnici su istupali za utvrđenje ne deklarirane, nego faktičke slobode savjesti kao i zahtijevanje obnove grkokatoličke crkve.

Zajedno s tim ostvarivali su se pokušaji organiziranog otpora sovjetskom totalitarnom sustavu. Posebice krajem 50-ih godina u Stanislavu je djelovala područna Ujedinjena partija oslobođenja Ukrajine, koju su stvorili grupa radnika i studenata (J. Tkačuk, B. Tymkiv, I. Strutyns'kyj, M. Jurčyk i drugi).

Od 1964. do 1967. godine u Ivano-Frankivsku djelovala je podzemna organizacija – Ukrajinski Nacionalni Front (UNF), a inicijatori stvaranja i vođe su bili Dmytro Kvecko – učitelj povijesti iz Dolinskog rajona Ivano-Frankivs'ke oblasti te nekadašnji sudionik nacionalno-oslobodilačkog pokreta Zinovij Krasivs'kyj. UNF je provodio političku liniju OUN i UPA i zagovarao oružane borbe protiv režima za stvaranje samostalne demokratske države. Članove i aktiviste organizacije činilo je preko 150 ljudi iz Lavovske, Ivano-Frankivs'ke, Zakarpats'ke, Ternopil's'ke, Kirovğrads'ke, Černiğivs'ke i Donec'ke oblasti.

Razdoblje od 1960. do 1980. godine karakterizira ojačavanje pokreta zaštite prava. 9. rujna 1976. stvorena je ukrajinska grupa za pomoć ispunjenja Helsinških ugovora, čija je

[20] Samvydav (ukr. самвидав) - samostalno izdavanje knjiga i drugih publikacija u vrijeme državne cenzure.

osnovna zadaća ležala u informiranju svjetske javnosti o činjenicama povrede ljudskih prava na prostoru USSR. Oni podrijetlom iz Prykarpattja postali su aktivisti Ukrajinske Helsinške grupe (P. Sičko, O. Popovyč, O. Zalyvaha i drugi.).

S obzirom na to, reakcija totalitarnog režima nije izostala. Ona se javila u valu uhićenja provedenih u središtu stvaralaštva ukrajinske inteligencije, optužene za „ukrajinski buržoazni nacionalizam“. 1959. godine nad članovima Ujedinjene partije oslobođenja Ukrajine odvijao se zatvoreni sudski proces, na kojem su na razne dužine zatvorske kazne osuđeni J. Tkačuk, B. Tymkiv, M. Ploščak, I. Strutynskyj, M. Jurčyk, I. Konevyč i drugi.

Znamenita osoba u povijesti pokreta otpora bio je V. Čornovil – duhovni otac disidentstva u Zapadnoj Ukrajini. U njegovim djelima („Zlo zbog pameti“, „Pravedan sud ili recidivi terora“) otkrivala se samovolja sovjetske vlade protiv onih ukrajinskih građana, koji su branili pravo svog naroda na slobodu i neovisnost. U neljudskim uvjetima terora on je nastavljao borbu za nacionalne ideale i provodio akcije građanske nepokore.

Ekonomski zastoj iz sredine 80-ih godina i rast pokreta otpora totalitarnom sustavu prisilili su sovjetsko vodstvo da pribjegne reorganizaciji društvenog života. Ipak, SSSR nije bio sposoban odgovoriti na izazov povijesti, pošto reforme nisu izlazile iz granica komandnog sustava. Socijalni program prenesen je u žrtvu rasta vojno-industrijskog kompleksa. Pokušaji izjednačavanja elemenata tržišne ekonomije sa planiranom doveli su do apsolutnog pada proizvodnje, sveobuhvatne sistemske krize i konačnog kraha sovjetskog totalitarnog sustava. Strvinarsko ponašanje prema prirodnim resursima i funkcioniranje kemijskih i energetskih divova pretvorilo je industrijske centre Ukrajine u zone ekološke katastrofe.

Tragična stranica u povijesti kraja bila je i rat u Afganistanu, u kojem je sudjelovao 2881 Prykarpatec (od toga 82 mrtva, a 105 se vraćaju kao invalidi).

Postalo je očigledno da bez realnog državnog, a u tom smislu i ekonomskog suvereniteta, kao i bez vlasti naroda bitna poboljšanja nije moguće doseći. Rezultat reorganizacije postalo je osvješćivanje društva o nemogućnosti daljnjeg života u totalitarizmu. Osnovna dostignuća politike glasnosti bili su: likvidacija „bijelih mrlja“ u povijesti, povratak političkih i kulturnih djelatnika ugnjetavanih od strane totalitarnog režima iz ništavila, povratak zabranjenih književnih djela, filmova, znanstvenih i publicističkih djela, oslabljivanje cenzure te uništenje starih ideoloških stereotipa.

Iako su se reorganizacijski procesi na Prykarpattju u cijelosti podudarali s opće-saveznim tendencijama društvenih promjena, zajedno s tim one su imale svoje posebnosti. Posebno aktiviranje nacionalnog pokreta u Ukrajini popraćeno je brzim prerastanjem opozicijskih raspoloženja društva u široko rasprostranjenu demonstraciju aktivnog protesta u obliku štrajkova, straža, gladovanja, narodnih skupova sa plavo-žutima zastavama te pokušajima rehabilitacije političkih zatvorenika. 14. svibnja 1989. godine u selu Voskresincjah u Kolomyjs'kom rajonu u vrijeme otkrivanja spomenika Tarasu Ševčenku prvi put je na Prykarpattju bio javno podignut plavo-žuti barjak.

Strmoglavo su padali autoritet i povjerenje komunističke partije. Rezultatima izbora 1989. godine na Prykarpattju su na vlast došle nekomunističke snage, koji su se zalagale za produbljivanje demokratskih procesa. Od 12 zastupničkih mjesta za Verhovnu Radu USSR 11 mandata dobili su demokratski predstavnici. Uvjerljivu pobjedu nad partijskim promaknutim radnicima uzeli su nekadašnji politički zatvorenici L. Luk'janenko i B. Rebryk, vođe građanskih organizacija u oblasti. U oblasnoj vladi od 137 izabranih zastupnika 110 je pripadalo demokratskom bloku, a samo četiri mjesta dobili su partijski i sovjetski vođe. Predsjednik oblasne vlade bio je izabrani upravitelj lokalne organizacije Narodnog Pokreta Ukrajine Mykola Jakovyna.

U siječnju 1991. u Ivano-Frankivs'koj oblasti partijska organizacija smanjila se na 20 %. Širile su se masovne demontaže spomenika Lenjinu i drugim sovjetskim ličnostima.

Na Prykarpattju se širio vjerski pokret za obnavljanje djelovanja Ukrajinske Grkokatoličke Crkve. U proljeće 1987. u mjestima Kaluši, Ivano-Frankivs'ku te selima Tysmenyc'kog, Kalus'kog i Dolyns'kog rajona provedeni su skupovi vjernika Grkokatoličke Crkve, na kojima su poslije mise odjekivali zahtjevi da se vjernicima vrate crkvene građevine. Pokretu legalizacije UGKC pogodovala je otvorena izjava grupe svećenika i vjernika UGKC iz 4. kolovoza 1987. godine u zapadnim sredstvima masovnog informiranja o svomu izlasku iz podzemlja te podrška Ukrajinskim grkokatolicima od strane Pape Ivana Pavla II. Koordinaciju djelovanja grkokatolika zapadno-ukrajinskih oblasti ostvario je, stvoren u jesen 1987. godine u Lavovu, Komitet zaštite Ukrajinske katoličke Crkve. U njegovoj djelatnosti sudjelovali su žitelji Prykarpattja: Jaroslav Lesiv iz grada Bolehova i Stefanija Petraš-Sičko iz grada Dolyne.

U gradovima i selima kraja rasla je količina nesankcioniranih od strane vlade grkokatoličkih bogoslužja, posvećenih 1000-godišnjici krštenja Kijevske Rus'i. Jedna od

najvećih misa, u kojoj je sudjelovalo više od 5 tisuća vjernika ne samo Ivano-Frankivs'ke regije već i susjedne Lavovske i Ternopil'ske regije, odvijala se 17 srpnja 1988. u Ğošivs'kom manastiru.

Važne etape uključivanja Prykarpattja u nacionalno-demokratsku revoluciju bile su sudjelovanje žitelja Prykarpattja u neformalnim građansko-demokratskim udruženjima: Ukrajinskom kulturološkom Klubu, Društvu ukrajinskog jezika Taras Ševčenko, povijesno-obrazovnom društvu „Memorijal“, ekološkoj asocijaciji „Zelenyj Svit“, Ukrajinskom Helsinškom društvu, studentskim bratstvima i tako dalje. Najznačajniji događaj društveno-političkog života republike bilo je stvaranje pokreta Narodnyj Ruh (narodni pokret) Ukrajine, a jedan od osnivača bio je Dmytro Pavlyčko.

Na Prykarpattju se stvaraju lokalna središta pokreta, koja se uključuju u borbu protiv političkog monopola vlade komunističke partije i za obnavljanje državnog suvereniteta Ukrajine.

21. siječnja 1990. godine, uoči godišnjice akta Ujedinjenja[21], Prykarpattjani su postali dijelom „živog lanca“ koji se prostirao od Ivano-Frankivska do Kijeva.

Proces političke strukturizacije društva doveo je do stvaranja cijelog niza političkih stranaka: Ukrajinske republikanske stranke, Socijal-demokratske stranke ukrajine, Demokratske stranke Ukrajine, Ukrajinske kršćansko-demokratske stranke i drugih.

Prykarpattja je sa oduševljenjem primilo usvajanje Deklaracije o državnom suverenitetu Ukrajine 16. srpnja 1990. godine.

Pokušaj državnog udara od 19. do 21. kolovoza izazvao je val protesta ukrajinskog građanstva. Propast puča dovela je do aktivizacije procesa raspada SSSR. 24. kolovoza Ptykarpattja je sa veseljem pozdravilo odluku Verhovne Rade USSR o državnom suverenitetu.

Sve-ukrajinski referendum 1. prosinca potvrdio je želju ukrajinskog naroda o neovisnom suverenom životu.

Na taj način sovjetska perspektiva ukrajinske povijesti našla pred zidom kao rezultat događaja od 1944. do 1991. godine. Aktivno građansko-političko djelovanje stanovnika našeg

[21] ukr. Акт Злуки - ujedinjenje zapadnoukrajinske i ukrajinske narodne republike 1918. godine.

kraja demonstriralo je mjerljiv doprinos Prykarpattja u nacionalno-demokratskim procesima koji su se odvijali u Ukrajini.

3.3. „*U neovisnoj ukrajinskoj državi*“

Nova ukrajinska državnost u kraju označena je važnim promjenama društveno-ekonomskog, političkog i kulturnog karaktera. Prve godine prijelaza ukrajinske ekonomije sa komandno-administrativnog na tržišni princip funkcioniranja pratile su bolne promjene, povezane sa zatvaranjem ili preprofiliranjem velikih industrija BPK, padanjem opsega proizvodnje te rastom nezaposlenosti, koje su uvjetovale novi val radne emigracije. Na selu, umjesto kolhozno-sovjetskog sustava uvode se farmerski temelji gospodarstva, a rasla je privatna inicijativa naših građana.

Primjetni ekonomski napredak odvijao se na početku XXI. stoljeća. U oblasti su punom snagom počeli raditi industrijski pogoni energetskog kompleksa „Naftohimik Prykarpattja“ „Lukor“, „Vinisin“, te proizvodni sustavi Prykarpattransğaza. Burštyns'ka toplana ušla je u sustav „energetskog otoka“, osiguravajući elektroenergiju za izvoz u zemlje srednje Europe. Daleko iza granica naše države postali su poznati proizvodi: tvornice za obradu krzna „Tysmenycja“ i „Tykaferljuks“. U oblasti je obavljen značajan posao u plinofikaciji Prykarpatskih sela, a „Ğolubyj Voğnyk“ nađen je u više od 70 naseljenih mjesta. U posljednjim godinama izgrađeno je 80 obrazovnih objekata te 20 kulturnih ustanova, a izgrađeno je više od 1,5 milijuna kvadratnih metara životnog prostora. Prema pokazateljima društveno-ekonomskog razvoja, oblast je ušla među pet najboljih u državi.

Uspostavljene su tijesne ekonomske veze s mnogim zemljama svijeta, a zahvaljujući pogodnoj investicijskoj klimi ostvaren je program širokog razmjera rekonstrukcije oblasnog centra te većine mjesta u oblasti. Danas je većina Prykarpatskih gradova i mjesta dobila izražajni europski izgled, čuvajući pri tome svoju povijesnu neponovljivost. U gradu Kolomyji izgrađen je jedinstveni muzej pisanica, koji je postao ukras i središte pokut'skog kraja.

Naš kraj s pravom se može nazvati turističkim biserom Ukrajine. Karpatske gore privlače ne samo svojom ljepotom, već i prvorazrednim hotelskim, turističkim i odmorišnim kompleksima, a u gorskim rajonima uspješno se razvija „zeleni turizam“. Svojom europskom kvalitetom postali su općepoznati turistički kompleksi „Karpati“, „Cyn'oğora“ i „Bukovel'“. U

slikovitom kutku Karpata blizu sela Ğuta izgrađena je državna rezidencija Predsjednika Ukrajine, u kojoj se odvijaju važni susreti na međunarodnom nivou.

U razdoblju neovisnosti Prykarptattja je razvilo svoj nacionalno-kulturni potencijal, a oblast je središte razvoja kulture i umjetnosti, obrazovanja te znanosti. U naseljenim točkama oblasti djeluje 90 državnih i društvenih muzeja, registrirano je više od 4.000 spomenika povijesti, kulture i arhitekture, te djeluje više od 1.600 kulturno-obrazovnih ustanova. Prykarpatci rado susreću goste na brojnim etnografskim i umjetničko kulturnim forumima. Općepoznati su postali forumi kao „Rodoslav“ i „Rodoslavčyk“ „Rizdvo v Karpatah“, huculski festivali i folklorno-etnografski festivali „Bojkivs'ka vatra“.

Slavno je Prykarpattja i po svojim predstavnicima iz umjetničko-kulturne sfere. Ovdje je rođeno i odraslo, duhovno obogativši ukrajinski narod, 25 dobitnika nacionalne nagrade T. Ševčenka. Mi se možemo ponositi imenima kompozitora A. Kos-Anatol's'kog, umjetnika O. Zalyvahe i V. Kasijana, pjevačice M. Stef'juk, pisaca D. Pavlyčka, T. Mel'nyčuka, S. Pušyka, R. Ivanyčuka i mnogim drugima. Europski uspjeh na festivalu Eurovizije 2004 ostvarila je naša zemljakinja Ruslana Lužyčko, zapalivši energičnim Guculskim motivima milijune ljudi iz raznih država.

Strmo se razvija obrazovna sfera, te je više od 40 tisuća mladih ljudi obrazovano u višim obrazovnim ustanovama oblasti. Više škole predstavljaju prykarpatski nacionalni Univerzitet Vasylja Stefanyka, Nacionalni tehnički univerzitet nafte i plina te Državni medicinski univerzitet. Tu je koncentriran značajan znanstveni potencijal. Znamenito je to da je na prvu godišnjicu proglašenja neovisnosti Ukrajine, odlukom predsjednika države na temelju najstarije visoko-obrazovne ustanove u kraju – pedagoškog instituta – stvoren prykarpatski nacionalni univerzitet V. Stefanyka - obrazovna ustanova širokog profila, koja je postala nova značajna etapa u njenom daljnjem rastu.

Sada se u 15 instituta i fakulteta sveučilišta obrazuje više od 20 tisuća studenata na više od 60 specijalnosti, na 68 katedri radi 775 profesora, od njih 60 akademika, doktora znanosti i profesora te 384 kandidata znanosti i docenata koji si daju truda u pripremi visokokvalificiranih stručnjaka te vode aktivni znanstveni rad u raznim granama znanja, zahvaljujući čemu se Prykarpatsko sveučilište ubraja među bolja sveučilišta u Ukrajini.

Prykarpatsko sveučilište uspješno je prešlo na bolonjski program europskog sustava visokog obrazovanja, koji značajno širi sferu njihovih mogućnosti ne međunarodnom nivou.

Na državnom nivou u oblasti je 1999. godine obilježen znamenit datum 1100. godišnjice osnivanja davne kneževske prijestolnice Ğalyča, te se odvijala velika znanstvena konferencija i svečane mjere za taj događaj, u kojem su sudjelovali prve političke figure naše države.

U lipnju 2004. u Ivano-Frankivsku je prema inicijativi instituta povijesti Ukrajine nacionalne akademije znanosti Ukrajine, Prykarpatskog sveučilišta Vasylja Stefanyka i Ivano-Frankivs'ke oblasne državne administracije u granicama sve-ukrajinskog znanstveno-metodološkog projekta provedena prva međunarodna znanstvena konferencija „duhovna osovina Ukrajine: Ğalyčyna – Naddniprjanščyna - Doneččyna“. U njoj je sudjelovalo više od sto znanstvenika iz svih kutaka Ukrajine te predstavnici prekograničnih država, a tema razmatranja imala je značajan društveni i znanstveni odjek.

Regija ostaje izraženim arealom nacionalno-demokratskih tradicija ukrajinskog društveno-političkog života. U većini mjesta i sela oblasti obnovljeni su ili postavljeni spomenici i drugi memorijalni znakovi u znak poštovanja značajnih osoba iz ukrajinske povijesti: T. Ševčenka, I. Franka, S. Bandere, D. Vitovs'kog, Roksolane, kralja Danyla Ğalyc'kog i drugih. Kao sjećanje na herojsku borbu Ukrajinaca za nacionalnu slobodu u mjestima i selima napravljeni su memorijalni spomenici te postavljeni memorijalni križevi. U oblasti je izgrađen i djeluje jedini u državi memorijalni muzejski kompleks nacionalnog vođe S. Bandere. Ulice prykarpatskih mjesta i sela nose imena stotina heroja ukrajinske povijesti.

Značajan čimbenik duhovnog života u kraju ostala je crkva. Jednake uvjete za svoj razvoj imaju sve crkvene organizacije, a multikonfesionalnost na Prykarpatttju je izraz vjerske tolerancije. Veličanstveni duhovni hramovi su neponovljiv element gotovo svakog mjesta i sela. Na Ivano-Frankyvščini djeluje više od 860 kultnih građevina. Sveukrajinsku slavu ostvarili su izgrađeni i rekonstruirani pravoslavni manjavskyj skyt[22]., grko-katolički Ğošyvs'kyj manastir te davnorus'ki hram svetog Pantelejmona u selu Ševčenkovu u Ğalyckom rajonu.

Stanovnici Prkykarpattja su neobično aktivni sudionici društveno-političkog života naše države. Političku paletu kraja čini preko 100 oblasnih organizacija političkih stranaka, registrirano je preko 600 građanskih udruženja, a slobodu govora osigurava preko 80 tiskanih izdanja te više od tri desetine radio i televizijskih sredstava masovnih informacija. Sve to čini temeljnu osnovu razvoja građanskog društva.

[22] ukr. Манявський скит, samostan Ukrajinske pravoslavne crkve Kijevskog patrijarhata.

Diplomatske tradicije Prykarpattjana imaju svoju izraženu pojavnost u visokoj građanskoj aktivnosti i svijesti u vrijeme provođenja proizvodnih kampanja te sudjelovanjem u razmatranjima važnim za označavanje smjera državnog usmjerenja. Stanovnici regije se aktivno odazivaju na poziv suvremenog političkog života, o čemu svjedoče događaji narančaste revolucije 2004. godine. Tada je apsolutna većina stanovništva oblasti na predsjedničkim izborima podupirala kandidaturu tadašnjeg djelujućeg predsjednika V. Juščenka.

Danas je Prykarpattja kraj čiji potencijal dinamično raste, privlačeći sebi kako poslovne ljude programom perspektivnog razvitka društveno-ekonomske sfere, tako i ljude koji se teže lijepo i u potpunosti odmoriti te ispuniti zdravljem ljekovitih karpatskih gora, vode i povjetarca.

4. ДОДАТОК: ОРИГІНАЛИ ТЕКСТІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

У вогні Другої світової війни та визвольних змагань ОУН і УПА (1939 – середина 1950-х років)

In the flame of World War II and liberation struggle of OUN and UPA /Organization of Ukrainian Nationalists and Ukrainian Insurgent Army (1939 – middle of 1950-s)

Українські Державні Збори

Початок Другої світової війни і західноукраїнські землі

Друга світова війна стала одним із найдраматичніших періодів у новітній історії Прикарпаття. Її початок 1 вересня 1939 р. назавжди залишиться пов'язаним з підписаним між сталінським СРСР і гітлерівською Німеччиною договором про ненапад від 23 серпня 1939 р. і секретним додатковим протоколом до нього, які поставили СРСР у становище фактичного союзника воюючої Німеччини.

Таємні радянсько-німецькі угоди, відомі також як пакт Молотова-Ріббентропа, будучи актом свавільного поділу Європи на "сфери інтересів і впливів" між СРСР і Німеччиною, фактично розв'язали руки верховодам III рейху для початку Другої світової війни. Стрімке просування вермахту, що знищував польські війська, його наближення до західноукраїнських земель, які за таємними домовленостями мали відійти під радянський контроль, пробовдження щодо можливості утворення тут незалежної держави у випадку подальшого зволікання, підштовхнули Сталіна до вступу у війну і фактичної агресії проти Польщі. Вона розпочалася 17 вересня 1939 р. силами Українського фронту під гаслами "визволення" і "захисту єдинокровних братів" від фашистського поневолення. На Станіславщину вступили частини 12-ї армії під командуванням генерала І. Толенева. Ця подія була сказально зустрінута частиною українського населення, яка з квітами, червоними і синьо-жовтими прапорами зустрічала бійців Червоної армії.

28 вересня 1939 р. радянсько-німецький військово-політичний альянс, скріплений спільними бойовими діями проти Польщі і переможними парадами, був підтверджений новим радянсько-німецьким договором про дружбу і кордони. Уточнивши розмежувальну лінію між Німеччиною і СРСР на території Польщі, цей договір формально підтверджував включення західних українських і білоруських земель до складу СРСР. Для юридично-правового оформлення на цих теренах нового суспільно-політичного і державного устрою з Москви було вказано силами політуправління Українського фронту організувати проведення "добровільних" виборів у Західній Україні. Вибори до Народних Зборів відбулися 22 жовтня 1939 р. За радянську традицію голосували за єдиний список кандидатів "блоку комуністів і безпартійних", за який було подано 93 % голосів. Щоправда, як засвідчують оперативні дані про хід виборів, не скрізь вони відбувалися згідно зі сценарієм. Наприклад, у селах Красна та Добротів Надвірнянського повіту люди не пішли на виборчі дільниці, а зібралися біля церкви, де лунали голоси: "Ми за комуністів голосувати не будемо. Хай живе віра

Мітинг трудящих м. Коломиї, присвячений встановленню радянської влади. Жовтень 1939 р.

Rally of workers in Kolomyia dedicated to the establishment of Soviet power in the region. October, 1939

Депутат Народних Зборів Західної України Гапка Гопкалюк виступає на сесії Верховної Ради СРСР. Листопад 1939 р.

Hapkalyuk Habkal, Deputy to the People's Meeting of Western Ukraine (in the middle) at the Supreme Soviet's special session of the USSR. November, 1939

Мітинг у м. Станіславові, присвячений виборам до Народних Зборів Західної України. Жовтень 1939 р.

Rally in Stanislav dedicated to the elections to the People's Meeting of Western Ukraine. October, 1939

Родина відомих революціонерів Майданських знайомиться з радянськими газетами. Жовтень 1939 р.

The Maydanskys, a family of famous revolutionaries, looking through Soviet newspapers. October, 1939

Слухачі курсів агітаторів Снятинського району. 1939 р.

Trainees of agitators courses in Sniatyn district. 1939

і самостійна Україна!" У селі Біднів було заявлено: "Геть Червону армію! Геть Радянську владу з комунізмом!"

При такому "демократичному волевиявленні" від участі у виборах були усунені всі некомуністичні політичні партії та організації, духовенство і культурно-освітні товариства. 26 жовтня Народні Збори вирішили просити Верховну Раду СРСР приєднати Західну Україну до УРСР. 1 листопада 1939 р. Верховна Рада СРСР ухвалила закон "Про включення Західної України до складу СРСР з возз'єднанням її з Українською РСР". Формально це рішення закріпила третя сесія Верховної Ради УРСР 14 листопада 1939 р.

Одним із найсерйозніших випробувань для Прикарпаття стало проведення нових, радикальних суспільно-економічних перетворень.

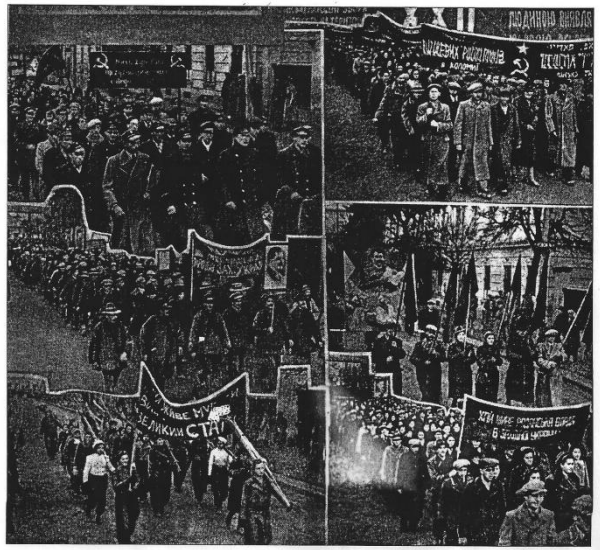

Демонстрація жителів м. Коломиї в день річниці Жовтневої революції. Листопад 1939 р.

Demonstration of Kolomyia residents on the anniversary of the October Revolution. November, 1939

Указ Президії Верховної Ради СРСР про утворення Волинської, Дрогобицької, Львівської, Рівненської (Ровенської), Станіславської і Тернопільської областей в складі Української РСР. 4 грудня 1939 р.

Decree of the Presidium of the USSR Supreme Soviet on the creation of Volyn, Drohobych, Lviv, Rivne, Stanislav and Ternopil regions as integral parts of the UkrSSR (the Ukrainian Soviet Socialist Republic). December 4, 1939

Комсомольський актив м. Снятина. 1939 р.

Komsomol (the Young Communist League) activists of Sniatyn, 1939

Їхнім завданням була суцільна радянізація з метою перетворення краю на складову частину СРСР з відповідними і аналогічними, уніфікованими та нівельованими політичними, економічними і соціальними структурами. В цілому, зміни, які відбувалися, мали неоднозначний і суперечливий характер. З одного боку, вони супроводжувалися експропріацією маєтків польських землевласників, перерозподілом їхньої землі між українськими селянами, українізацією системи народної освіти, державних установ, судочинства, своєрідною українською культурною революцією в західноукраїнському регіоні, покращенням медичного обслуговування, особливо на селі, націоналізацією промислових підприємств, ліквідацією безробіття та ін. Цим нова радянська влада прагнула в соціально-економічному плані продемонструвати свої переваги над попереднім польським окупаційним режимом. Спочатку процес перетворень відбувався при підтримці місцевого українського населення, що настраждалося від польської окупації.

1939 р., грудня 4.— Указ Президії Верховної Ради СРСР про утворення Волинської, Дрогобицької, Львівської, Ровенської, Станіславської і Тернопільської областей в складі Української РСР.

Затвердити подання Президії Верховної Ради Української Радянської Соціалістичної Республіки про утворення в складі Української РСР таких нових областей:

1. Волинської області з центром у місті Луцьку.

У склад Волинської області включити місто Луцьк і повіти: Володимир-Волинський, Горохівський, Камінь-Каширський, Ковельський, Луцький, Любомльський з включенням в склад Камінь-Каширського повіту населених пунктів Кобринського і Дрогичинського повітів БРСР, які відійшли до УРСР.

2. Дрогобицької області з центром у місті Дрогобичі.

У склад Дрогобицької області включити місто Дрогобич і повіти: Дрогобицький, Добромильський (в нових кордонах), Жидачівський, Ливківський (в нових кордонах), Мостиський, Перемишльський, Рудківський, Самбірський, Стрийський, Турківський.

3. Львівської області з центром у місті Львові.

У склад Львівської області включити місто Львів і повіти: Бібрський, Бродівський, Городоцький, Жовківський, Золочівський, Кам'янський, Любачівський (в нових кордонах), Львівський, Перемишлянський, Рава-Руський, Радехівський, Сокальський, Яворівський.

4. Ровенської області з центром у місті Ровно.

У склад Ровенської області включити місто Ровно і повіти: Дубнівський, Здолбунівський, Костопільський, Ровенський і Сарненський з включенням у склад Сарненського повіту населених пунктів Пінського і Столінського повітів БРСР, які відійшли до УРСР.

5. Станіславської області з центром у місті Станіславі.

У склад Станіславської області включити місто Станіслав і повіти: Городенківський, Долинський, Калуський, Коломийський, Косівський, Надвірнянський, Рогатинський, Снятинський, Станіславський, Тлумацький.

6. Тернопільської області з центром у місті Тернополі.

У склад Тернопільської області включити місто Тернопіль і повіти: Бережанський, Борщівський, Бучацький, Заліщицький, Збаразький, Зборівський, Кременецький, Копичинецький, Підгаєцький, Скалатський, Тернопільський, Теребовлянський, Чортківський.

Москва, Кремль,
4 грудня 1939 р.

Голова Президії Верховної Ради СРСР
М. Калінін

Секретар Президії Верховної Ради СРСР
О. Горкін

Газета «Комуніст», 5 грудня 1939 р., № 278.

Демонстрація в м. Калуші з нагоди річниці Жовтневої революції. 7 листопада 1939 р.

Demonstration in Kalush in commemoration of the anniversary of the October Revolution. November 7, 1939

Брати Петро (зліва) та Дмитро Майданські – депутати Народних Зборів Західної України. Жовтень 1939 р.

The brothers Petro (from the left) and Dmytro Maydansky, Deputies to the People's Meeting of Western Ukraine. October, 1939

Марія Дідик – селянка з с. Тишківці Городенківського району, депутат Верховної Ради УРСР. 1940 р.

Mariya Didyk, a peasant-woman from Tyshkivtsi village, Horodenka district, the Deputy to the Ukrainian SSR Supreme Rada

турно-освітніх, громадських організацій і установ, які сприяли формуванню і розвитку національної свідомості ("Просвіта", Наукове товариство імені Тараса Шевченка тощо), об'єднань і політичних партій державницького спрямування.

Справжнім геноцидом проти жителів Прикарпаття стали злочинні депортації мешканців краю. У східні райони Сибіру, на Північ, у Казахстан, інші регіони СРСР тільки за один рік – з осені 1939 до осені 1940 року – із Станіславської області без суду, слідства, звинувачень було депортовано за політичними ознаками 1616 сімей, або 9302 особи. За даними митрополита А. Шептицького, з однієї лише Галичини радянська влада депортувала близько 400 тисяч українців. А всього із Західної України і Західної Білорусії у 1939-1940 роках було депортовано 1.173.170 осіб, або 312.800 сімей, що становило майже 10 % населення краю.

Гурток з ліквідації неписьменності в одному із гірських сіл Прикарпаття. 1940 р.

A training group for the liquidation of illiteracy in one of the mountain villages of Precarpathia. 1940

Непримиренною щодо комуністів і політики радянізації залишалася ОУН, на яку НКВС обрушив жорстокі репресії і яка чинила опір новій владі та її представникам, вважаючи їх окупаційним режимом. Політика більшовицького терору не залякала, а, навпаки, підштовхнула молодь краю до лав ОУН. У травні – липні 1940 р. організація поповнилася новим активом. Надзвичайно успішну роботу в цьому напрямку здійснював Станіславський обласний провід на чолі з О. Луцьким, Д. Клячківським, В. Чижевським, М. Сеньківим і Н. Білобрам. Мережа підпільних осередків ОУН поширювала листівки, гуртувала молодь, здійснювала збройні акції проти радянських установ, військових. У квітні-жовтні 1940 р. відповідним органам нової влади вдалося знищити 7 націоналістичних організацій у Станіславській області. У зв'язку з цим керівник обласного проводу ОУН О. Луцький був змушений перебратися до Кракова. ОУН не припиняла своєї діяльності, не потребувала нічийого дозволу на право свого існування і функціонування. Її ідеалом незмінно залишалася незалежна, соборна Україна.

Характеризуючи приєднання Західної України до складу УРСР, констатуючи всю

М. Семанишин – селянин зі с. Пійла Калуського району, депутат Верховної Ради СРСР. 1940 р.

M. Semanyshyn, a peasant from Piylo village, Kalush district, the Deputy to the Ukrainian SSR Supreme Rada. 1940

Учасники художньої самодіяльності Станіславського учительського інституту разом з викладачами. 1940 р.

Amateur theatre participants at the Stanislav Pedagogical Institute together with their teachers. 1940

Посвідчення депутата Станіславської обласної Ради депутатів трудящих Василини Гринюк. 1940 р.

Deputy's card of Vasylyna Hrynyuk, a Deduty to Stanislav Regional Rada of Workers' Deputies, 1940

Депутати Верховної Ради УРСР першого скликання від Станіславської області. 1940 р.

Deputies of Stanislav region to the Ukrainian SSR Supreme Rada of the first convocation. 1940

Учасники районної наради агітаторів у Заболотові. 1940 р.

Participants of the District Meeting of Agitators in Zabolotiv. 1940

М. Дупей – перший голова колгоспу в с. Кобаки Косівського району. 1940 р.

M. Dupey, the first head of the collective farm in Kobaky village, Kosiv district. 1940

Група екскурсантів з Прикарпаття на Всесоюзній сільськогосподарській виставці у Москві. 1940 р.

A Group of tourists from Precarpathia at the All-Union Agricultural Exhibition in Moscow. 1940

Делегати XII з'їзду ЛКСМУ від Станіславської обласної комсомольської організації. 1940 р.

Delegates from Stanislav Regional Komsomol Organization to the 12th Congress of Lenin Young Communist League of Ukraine. 1940

Стаття в прикарпатській пресі, присвячена 70-річчю з дня народження Лесі Українки. Лютий 1941 р.

Article in the Precarpathian press, dedicated to Lesya Ukrainka's 70th jubilee. February, 1941

неоднозначність і суперечливість політики сталінського режиму на західноукраїнських землях, його злочини, слід позитивно оцінити сам факт об'єднання українських земель. На жаль, довгоочікуваний "золотий вересень" виявився криваво-червоним, а приєднання західноукраїнських земель до Великої України в рамках УРСР і СРСР здійснювалося цинічними, насильницькими методами, з грубим порушенням принципів міжнародного права, ігноруванням цивілізованих норм міждержавних стосунків і моралі.

війни, до якої ті поступово наближалися. В результаті територіальної експансії Радянського Союзу, здійсненої в 1939-1940-х роках в ході реалізації секретних домовленостей між Німеччиною та СРСР, прикрите ще донедавна нейтральними країнами західні кордони України виявилися перед безпосередньою загрозою з боку "третього" рейху.

Готуючись до агресії проти СРСР, Гітлер мав хижацькі плани відносно України у майбутній війні: насамперед, відвоювати у Москви цей важливий і розвинутий економічний регіон та перетворити його в аграрно-сировинний, продовольчий додаток рейху. Генеральна

Комсомольці Богородчанського району. 1940 р.

Komsomol members of Bohorodchany district. 1940

Леся Українка

(До 70-річчя з дня народження)

22 лютого ц. р. ознаменує собою для України відзначення 70-ї дати народження одного з найдавнішої ключиці української літератури, визначного революційного поета і майстра української драматичної поезії Лесі Українки (Ларисі Петрівни Косач).

Народилася Леся Українка 25 лютого 1871 р. в сім'ї відомих діячів української культури — Петра Косача і письменниці Олени Пчілки (Ольги Петрівни Косачі).

Потяг до літературної творчості виявився рано. Кожевбільш в другу першої шкільної стороби. Їй було тільки 10—11 років.

Завдяки зазаби до мови і любов до літератури та фольклору, зокремо, пісень, ще в дитинстві рано громадянським рельєфом, автобіографія, вже до 1 вікна від прямою шкільної боротьби дорослого тарату і свідчить в кінці 90-х і початку 1900 р. р. в верха революції 1905 р.

Тяжка, виснажлива хвороба (туберкульоз) примусила Українську поетесу шукати кращого клімату, ніж в Україні. Спочатку Німеччина, Італія, Єгипет, — нарешті Грузія (вкорбіна, лажка, на жаль можливості безсоцільна боєм ґрунтів в Тифлісі). Дослідчі твори, незважаючи на біль і фізичні вади, вона віддавала своє знання, досвідчення, сили, як зброю, революційному боротьбі.

Більшовики „Робочої Правди" на некрологі на смерть Лесі Українки писали в 1913 р.:

Леся Українка, сторонка близько до знаменного гуртоваального руху вмела перетворити зображення, відзвала йому всі свої, сили розуму, добро, волю. Нам треба сказати їй спасибі і за твори її, твори. Леся Українка померла, але її бадьорі твори довго будимуть нас до роботи — боротьби. Добре, вона вже їх вмерла, — другої робітниці.

В цей радянський виходить найбільшого поетичного конкретно — літературні діяння творчості Лесі Українки як протрадиційного революційного поета.

Найбільший вклад поетичного таланту Лесі Українки ми знаходимо в її піснях і драматичних поемах. Тут її творчі, як „Лісовій", „Руту", „Лісовій пісні", „Одержимій", „Давній історії", „Лісовій пісні" і ін. поетичних фільмуючі мотиви — в кінцевих розв'язуваннях — в кінцевих розв'язуваннях — в кінцевих розв'язуваннях

Родіон Філіпов – командир Окремої Коломийської прикордонної комендатури, яка вранці 22 червня 1941 р. зустріла напад німецьких військ

Rodion Filipov, commander of the Separate Kolomyia Border Commandant's Office, which was the first to be attacked by the German troops in the morning of the 22nd of June, 1941

Публікація в коломийській газеті "Червоний прапор" тексту виступу В. Молотова про напад Німеччини на СРСР і початок німецько-радянської війни. 24 червня 1941 р.

Publication in a Kolomyia newspaper of the text of V. Molotov's speech about the assault of Germany at the USSR and the beginning of the German-Soviet War. June 24, 1941

Їм протистояли 80 дивізій Київського особливого та Одеського військових округів, перетворених після початку війни у Південно-Західний і Південний фронти.

У прикордонних битвах вермахт завдав перших серйозних поразок військам Червоної армії, які виявилися нездатними і не готовими до оборони, розчленованими та оточеними. Причини драматичного ходу подій на початку війни були закладені в довоєнному розвитку радянського суспільства, в установленому сталінському тоталітарно-репресивному режимі, в його помилках, викривленнях і злочинах у зовнішній і внутрішній політиці, в будівництві збройних сил, у визначенні головних намірів нацистського керівництва Німеччини і термінів його нападу на СРСР, що дозволило агресору застати країну і армію зненацька. Не зустрівши вміло організованого опору, противник в короткий термін зумів досягти серйозних успіхів.

Станіславщина, як і інші прикордонні західні області України, займала важливе стратегічне місце в системі оборони всього Радянського Союзу. Державний кордон на території Станіславської області прикривали 12-та армія КОВО (командуючий – генерал-майор П. Г. Понеделін), підрозділи 94-го Сколівського та 95-го Надвірнянського прикордонних загонів, окремої Коломийської комендатури, які й зустріли мужньо напад німецько-фашистських військ вранці 22 червня 1941 р. Багато населених пунктів області були піддані бомбардуванню ворожою авіацією. Цього ж дня лейтенант Л. Бутелін в небі над Галичем здійснив один з перших в історії війни повітряних таранів.

Попри численні збройні зіткнення, слід відзначити, що протягом першого тижня війни німецьке командування не здійснювало на цій ділянці фронту широких наступальних дій, прагнучи вийти, за планом "Барбаросса", в тил радянським військам, оточити їх в районі Прикарпаття і знищити.

У цих умовах органи влади перебудовували життя області на воєнний лад: вели мобілізацію військовозобов'язаних, будівництво військових укріплень, забезпечували розміщення і лікування поранених. Мешканці області були залучені до надання допомоги прикордонникам і регулярним військовим частинам. Мобілізація військовозобов'язаних на Прикарпатті відбувалася надзвичайно складно. У зв'язку із швидким просуванням німецьких військ вона взагалі була зірвана, або нерідко проходила під обстрілом

Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

ЧЕРВОНИЙ ПРАПОР

Орган Коломийського міського і районного КПБУ, міської і районної Рад депутатів трудящих

Рік видання третій

П'ЯТНИЦЯ 24 ЧЕРВНЯ 1941 р. № 146 (320) Виходить з 1938 р.

Ціна 10 коп.

Сьогодні в номері:

Виступ по радіо заступника голови Ради Народних Комісарів Союзу РСР і народного комісара закордонних справ тов. В. М. Молотова 22 червня 1941 року

Громадяни і громадянки Радянського Союзу!

Радянський уряд і його голова товариш Сталін уповноважили мене зробити цяву заяву.

Сьогодні, о 4 годині ранку, без пред'явлення Радянським урядом будь-яких претензій до Союзу Радянських Соціалістичних Республік, німецькі війська напали на наші країни, атакували наші кордони в багатьох місцях і бомбили з своїх літаків наші міста — Житомир, Київ, Севастополь, Каунас і деякі інші, при цьому, як стверджують, убито і поранено більше 200 мирних. Ворожі повітряні літаки і артилерійський обстріл були зроблені також з боку Румунії і Фінляндії.

Цей безчинний напад на нашу країну є безпрецедентним в історії цивілізованої нації. Напад вчинений тоді, коли Радянський Союз, суворо дотримуючись умов договору про ненапад, укладеного між Німеччиною і СРСР, не висловив ніяких претензій до Німеччини з приводу виконання цією останньою цього договору. Напад на наш мирний Радянський Союз вчинено тоді, коли Радянський Союз, ні в чому не порушив цілком чесних умов цього договору, коли всі дії Радянського Союзу ґрунтувалися на ретельному дотриманні цього договору Німеччиною

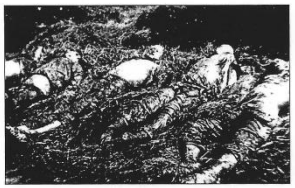

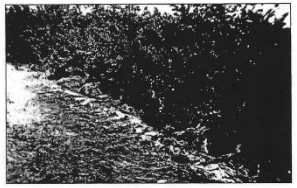

Жертви терору НКВС. м. Надвірна. Літо 1941 р.

Victims of NKVS terror. Nadvirna town. Summer, 1941

Мешканці м. Надвірної і навколишніх сіл проходять над розкопаними могилами українців, знищених НКВС влітку 1941 р.

Residents of Nadvirna town and neighbouring villages pass by the dug up tombs of the Ukrainians killed by NKVS in summer, 1941

комуністичні, антирадянські настрої. Останні живилися політикою репресій, депортацій, переслідувань, які здійснювалися радянськими владними структурами в 1939-1941 роках проти всіх, хто не сприймав "соціалістичного способу життя".

Коли стало зрозумілим, що Червона армія не може протистояти агресору, почалася евакуація з Галичини частини промислового устаткування, сировини і транспорту. Так, обладнання Станіславського паровозоремонтного заводу було вивезено в Уфу; водночас виїхали і фахівці, кваліфіковані робітники цього одного з найбільших в області підприємств. Що ж до евакуації мешканців, то в тил відправлялися лише члени сімей працівників державних установ, військовослужбовців, місцевого активу. Зокрема, із Станіславської області в Узбецьку РСР було евакуйовано 250 чоловік.

Разом з тим, і далі не припинялася дія сталінської репресивної машини. Не маючи можливості вчасно евакуювати політичних в'язнів в глиб території СРСР, ще до приходу німців з 22 по 29 червня 1941 р. органи НКВС провели в Станіславі, Калуші, Коломиї, Надвірній, інших містах Прикарпаття масове винищення без суду і слідства усіх ув'язнених, заарештованих або затриманих громадян. Загалом, у тюрмах Станіславської області було страчено близько 1000 в'язнів. Місцем масових страт, зокрема, в Станіславі, став сумнозвісний Дем'янів Лаз на околиці міста. У 1989 р. членами товариства "Меморіал" тут було знайдено останки 532-х безневинних жертв сталінщини.

30 червня 1941 р. Ставка Головного Командування віддала наказ про відхід радянських військ на лінію старих укріпрайонів вздовж державного кордону 1939 р. по р. Збруч. В ніч на 1 липня під тиском противника війська 12-ї армії і прикордонники розпочали відхід і до кінця дня 2 липня повністю відійшли на старі рубежі.

У цих умовах владу в Станіславі і області в свої руки перебрала ОУН, про що було повідомлено спеціальною відозвою до мешканців.

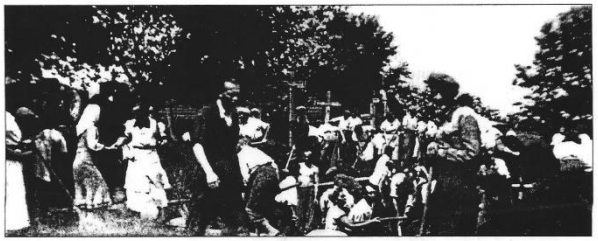

Поховання закатованих більшовиками українських в'язнів, тіла яких було екгумовано із ям в лісі "Буковина" біля м. Надвірної наприкінці липня 1941 р.

Burying of the Ukrainian prisoners tortured to death by Bolsheviks, whose bodies were exhumed from pits in Bukovyna forest near Nadvirna town at the end of July, 1941

На вулицях м. Коломиї в день Свята зброї. 31 серпня 1941 р.

On the streets of Kolomyia on Arms Day. August 31, 1941

Arms Day in Kolomyia. Farther Rusin is speaking. August 31, 1941

Колишні вояки корпусу УСС та УГА на Святі зброї в м. Коломиї. 31 серпня 1941 р.

Former soldiers of the USS Legion (Ukrainian Sich Riflemen) and UGA (Ukrainian Galicia Army) on Arms Day in Kolomyia. August 31, 1941

Юнаки з усіх сіл Покуття та Гуцульщини на святкуванні Свята зброї в м. Коломиї. 31 серпня 1941 р.

Young men from all Pokutia and Hutsulshchyna villages at the celebration of Arms Day in Kolomyia. August 31, 1941

Ще 21 червня 1941 р. в обласному центрі відбулася нелегальна нарада членів ОУН, на якій обговорювалося питання про взяття влади після відступу частин Червоної армії. Обласне правління очолив інженер І. Сем'янчук.

2 липня у Станіслав увійшли союзники німців – хортисти, які встановили угорське військово-адміністративне управління, запровадивши за найменше порушення порядку смертну кару.

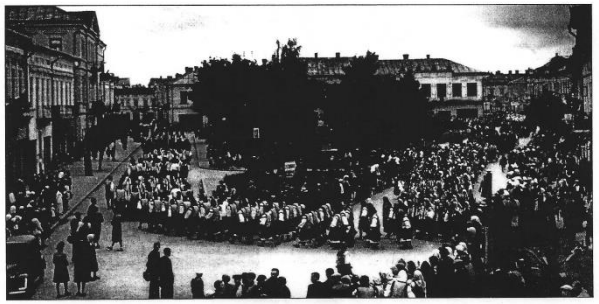

На Святі зброї в м. Коломиї співає чоловічий хор. 31 серпня 1941 р.

A Male Choir sings at the Arms Day in Kolomyia. August 31, 1941

Свято зброї в м. Коломиї. 31 серпня 1941 р.

Arms Day in Kolomyia. August 31, 1941

Степан Сатурський – член ОУН з м. Коломиї, розстріляний нацистами 27 листопада 1942 р.

Stepan Satursky, a member of OUN (the Organization of Ukrainian Nationalists) from Kolomyia, shot by the Germans on the 27th of November, 1942

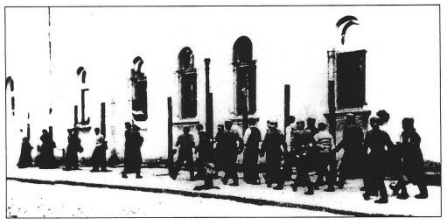

Німці ведуть членів ОУН на розстріл. м. Станіслав. 17 листопада 1943 р.

The Germans bring the OUN members for shooting. Stanislav. November, 1943

Хроніка прилюдних розстрілів гітлерівськими окупантами українців на Станіславщині у 1943-1944 роках

Chronicle of public shootings of Ukrainians by Nazi occupants in Stanislav region in 1943-1944

У зв'язку з проголошенням у Львові 30 червня 1941 р. Акту відновлення Української державності у Станіславі і більшості міст і сіл Прикарпаття відбулися святкові зібрання краян і урочисті богослужіння. Та радість і піднесення людей виявилися передчасними. Такий розвиток подій не влаштовував гітлерівців, у плани яких не входили створення Української держави, протекціонізм українським визвольним змаганням. Тому незабаром, члени новоствореного уряду були заарештовані, репресії поширилися по всій Галичині як проти окремих членів ОУН, так і місцевих мешканців. Викоюючи висловлену Гітлером 16 липня 1941 р. вказівку про необхідність перетворення Галичини в область німецької імперії, окупаційні власті 1 серпня того ж року створили нове адміністративне утворення – "Дистрикт Галичина". Він охоплював території Львівської, Дрогобицької, Тернопільської, Станіславської областей, що разом були включені до створеного 1939 р. у Польщі генерал-губернаторства на чолі з Г. Франком. Це утворення не враховувало етнічних і державницьких інтересів українців і було спрямоване на знищення їхньої національної самосвідомості. Державною мовою в дистрикті була проголошена німецька. Формувалася система управління краєм на чолі з німецькою цивільною адміністрацією. Усім надіям на відновлення Української держави було покладено край.

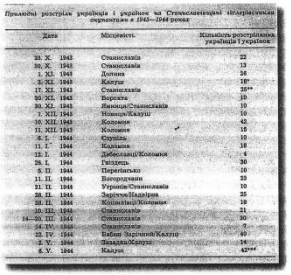

Приклади розстрілів українців і українок на Станиславщині німецькими окупантами в 1942–1944 роках

Дата	Місцевість	Кількість розстріляних українців і українок
30. X. 1943	Станиславів	22
30. X. 1943	Станиславів	13
1. XI. 1943	Долина	56
2. XI. 1943	Калуш	18[чол.]
17. XI. 1943	Станиславів	25[чол.]
20. XI. 1943	Верхня	10
30. XI. 1943	Лисець/Станиславів	10
7. XII. 1943	Новиця/Калуш	10
10. XII. 1943	Колинин	42
11. XII. 1943	Колинин	18
4. I. 1944	Спутила	10
11. I. 1944	Корлява	14
12. I. 1944	Добелград/Коломия	4
26. I. 1944	Гвіздець	30
5. II. 1944	Перегінсько	10
11. II. 1944	Вигодицьки	22
11. II. 1944	Угринів/Станиславів	10
28. II. 1944	Заріччя/Надвірна	25
28. II. 1944	Коршмезо/Коломия	18
10. III. 1944	Станиславів	21
14–20. III. 1944	Станиславів	30
14. IV. 1944	Станиславів	5
22. IV. 1944	Бабин Зарічний/Калуш	40
2. V. 1944	Гвалдав/Калуш	14
6. V. 1944	Калуш	42[чол.]

Василь Мельничук ("Чумак") – провідник ОУН Станіславської області. Розстріляний німцями 27 листопада 1942 р.

Vasyl Melnychuk ("Chumak"), the leader of the OUN in Stanislav region. Shot by the Germans on the 27th of November, 1942

Розстріл німецькими окупантами членів ОУН. м. Станіслав. 17 листопада 1943 р.

Shooting of the OUN members by Germans. Stanislav. November 17, 1943

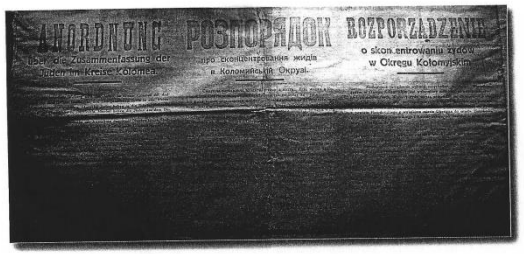

ANORDNUNG über die Zusammenfassung der Juden im Kreise Kolomea

РОЗПОРЯДОК про вконцентрування жидів в Коломийськім Окрузі.

ROZPORZĄDZENIE o skoncentrowaniu żydów w Okręgu Kołomyjskim

Розпорядження окупаційної адміністрації про концентрацію євреїв Коломийської округи. 24-25 березня 1942 р.

The order of the occupational administration about the concentration of the Jews of Kolomyia district. March 24-25, 1942

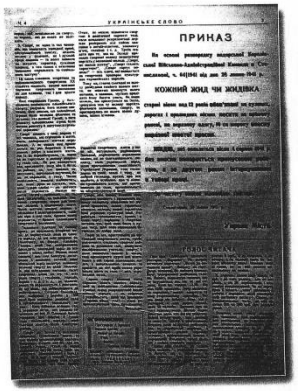

УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО

ПРИКАЗ

КОЖИЙ ЖИД ЧИ ЖИДІВКА

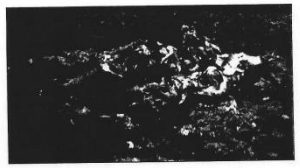

Жертви розстрілів, здійснених німецькими окупантами на території колишнього єврейського кладовища на околицях м. Станіслава. 1942-1944 роки

Victims of shootings committed by German occupants at former Jewish cemetery in the outskirts of Stanislav. 1942-1944

У містах і селах Прикарпаття вводився так званий "новий порядок". Станіславський окружний староста Альбрехт, перебравши в свої руки управління від угорського воєнного коменданта, 8 серпня 1941 р. заявив, що "всякий опір буде знищуватися силою". Тоді ж розпочалося масове винищення мешканців краю, що відповідало нацистській програмі тотального геноциду. За час німецького володарювання у Станіславі було замордовано 128.272 особи цивільного населення і військовополонених, Коломийському районі – 37.087, Калуському – 7.678, Надвірнянському – 6635, Рогатинському –

Наказ Управи м. Станіслава від 29 липня 1941 р., який регламентував становище євреїв

The order of Stanislav Administration of July 29, 1941, which regulated the status of Jews

Der Stadtkommissar Kolomea

BEKANNTMACHUNG

КОМІСАР МІСТА КОЛОМИЇ

ОГОЛОШЕННЯ

Komisarz miasta Kołomyi

OGŁOSZENIE

Na terenie miasta Kołomyi została stworzona dzielnica żydowska.

Оголошення комісара м. Коломиї про формування єврейської дільниці. Березень 1942 р.

Announcement of Kolomyia Commissar on the formation of Jewish district. March, 1942

Розстріл євреїв у м. Снятині. 1942 р.

Shooting of the Jews in Sniatyn. 1942

Руїни Коломийського гетто. 1944 р.

Ruins of Kolomyia ghetto. 1944

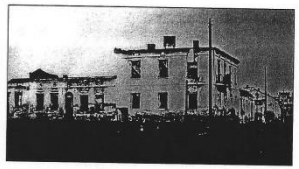

5858. Усього ж, як встановила Надзвичайна державна комісія з розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників, ними у розгалуженій системі концтаборів і катівень, "таборів смерті" і "шталагів", гетто і газових камер було знищено 223.920 мешканців області. Загальна сума збитків, заподіяних області, за даними комісії, становила більше 14 млрд карбованців. Варварські мародерство, реквізиції, пограбування краю супроводжувалися вивезенням на невільницьку працю юнаків і дівчат. За

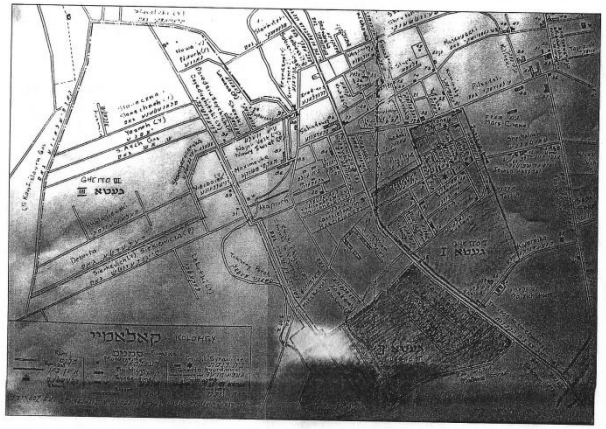

Карта-схема Коломийського гетто. 1942-1943 роки

Map of Kolomyia ghetto. 1942-1943

Трудова книжка для примусово вивезених до Німеччини українців. 1942 р.

Work record book for the Ukrainians forcedly taken to Germany. 1942

роки окупації на каторгу до гітлерівського рейху відправлено 68.361 мешканець краю. Переслідувалися і будь-які прояви розвитку української освіти і культури, що цілком відповідало нацистській політиці щодо України. Окупаційні власті відразу закрили понад 170 шкіл, припинили своє існування численні клуби, будинки культури та бібліотеки. Була зруйнована і система охорони здоров'я: закриті лікарні, поліклініки, амбулаторії, і, як наслідок, серед людей поширювалися епідемії захворювань, зростала смертність.

Характеризуючи ці події, митрополит А. Шептицький у серпні 1942 р. писав у листі до Папи Пія XII, що "новий уряд запровадив справді небезпечний режим терору і корупції, який день на дню стає тяжчим і незносимішим. Сьогодні цілий край згідний, що німецька влада є зла, справді диявольська, і чи не у вищому ступені від влади більшовицької".

Розгортання антинацистського руху опору на Прикарпатті

Закономірним було розгортання на Прикарпатті антинацистського руху опору окупаційним властям. В умовах краю його своєрідність полягала в тому, що боротьбу з окупантами вели не тільки і не стільки організовані підпільні комуністичні і комсомольські групи, партизанські загони, але, насамперед, члени ОУН та її провід на західноукраїнських землях, вояки Української повстанської армії, з'єднання якої в Галичині оформилися під загальною назвою "Українська Народна Самооборона" (УНС).

Все ж внаслідок заходів з організації радянського партійно-комсомольського антифашистського руху в області певний час діяли підпільний обком КП(б)У, Заболотівська антифашистська група, осередок Львівської антифашистської організації "Народна гвардія імені Івана Франка", ряд інших.

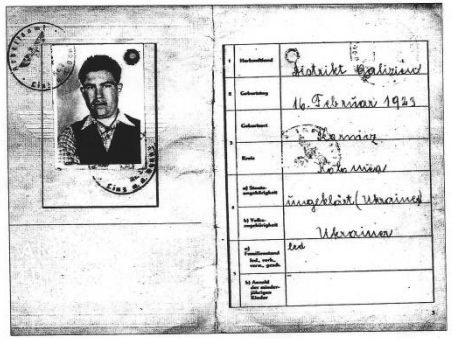

"Робоча сила" Федір Пустовар (1923 р.н.), с. Корнич Коломийського району. Насильно вивезений 1942 року до німецького міста Кнітельфельд. У січні 1943 р. заарештований гестапо за членство в ОУН, сидів у в'язницях Клягенфурта, Відня, Лінца

Fedir Pustovar, *Arbeitskraft* (labour force unit). Born in 1923 in Kornych village, Kolomyia district. Taken by force to Knittelfeld town, Austria in 1942. In January 1943 was arrested by Gestapo for OUN membership, was kept in the prisons of Klagenfurt, Vienna and Linz

Оголошення міської влади м. Станіслава про видачу харчових карток для німецького населення. 19 лютого 1942 р.

The announcement of Stanislav City Authorities on the issue of Food Cards for German inhabitants. February 19, 1942

Посвідчення особи для українців в окупованій німцями Галичині. м. Коломия. 1943 р.

Identity Card for Ukrainians in Galicia under German occupation. Kolomyia town. 1943

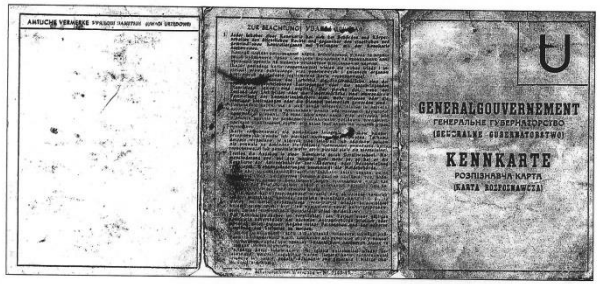

Численність цих груп і організацій була невеликою, більшість їхніх членів загинула. Створити міцну систему антифашистського партійно-комсомольського підпілля в краї не вдалося. Пов'язано це було з швидкою окупацією, відсутністю досвіду підпільної роботи, каральними акціями гітлерівців щодо місцевого люду у відповідь на дії партизан і підпільників, слабкою соціальною базою комуністичної партії і радянської влади в краї.

Характерним було і те, що на теренах Станіславщини з місцевих мешканців не було сформовано радянських партизанських загонів. Тому Український штаб партизанського

Оголошення управи м. Станіслава щодо видачі молока для дітей. 2 листопада 1942 р.

The announcement of Stanisav City Administration about providing milk for children. November 2, 1942

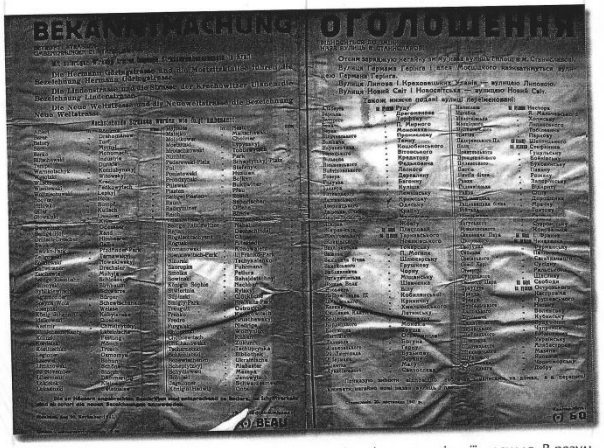

Розпорядження комісара м. Станіслава про зміну назв вулиць і площ. 20 листопада 1941 р.

The order of Stanislav Commissar about renaming streets and squares. November 20, 1941

руху (УШПР), створений улітку 1942 р., направив на Прикарпаття загони із Східної України. Через землі Станіславщини пролягав шлях партизанів під керівництвом С. Ковпака, Г. Ісаєва, Г. Кулагіна, М. Наумова, П. Сапожинського, М. Шукаєва. Зокрема, під час ковпаківського рейду в Карпати 1943 року радянські партизани знищували гітлерівців, підривали нафтовишки Бориславо-Дрогобицького нафтового басейну, мости, колії. Своїм завданням вони вважали зривати мобілізацію галицької молоді в німецьку армію, демонструвати радянську присутність на західноукраїнських землях, вести боротьбу з "націоналістичними формуваннями" УПА. Радянські партизани часто вступали в сутички з загонами УПА, місцеві мешканці нерідко терпіли від них реквізиції, насилля. В результаті партизанські загони, позбавлені широкої підтримки краян, після невдач під Делятином у збройних зіткненнях 4-6 серпня 1943 р. з німецькою поліцією, а також УНС, залишили Галичину. Це було прямим наслідком і гострої ідеологічної боротьби за вплив серед тутешнього люду, яка точилася не на користь більшовицьких комісарів. Адже прикарпатці ототожнювали керовані більшовиками партизанські загони і групи з усією попередньою репресивно-каральною і терористичною політикою радянської влади.

Центральний та Український штаби партизанського руху, виконуючи накази Москви, вимагали вести сувору боротьбу з повстанцями. Ігноруючи вказівки центру, окремі

Генерал-губернатор Генеральної губернії Ганс Франк (1900-1946). Страчений за вироком Міжнародного Нюрнберзького трибуналу

Hans Frank (1900-1946), the General-Governor of the General Province. Executed by the Nuremberg International Military Tribunal

Селяни з с. Чорний Потік на Надвірнянщині, запряжені в плуг, орють ниву. Весна 1944 р.

Peasants from Chornyi Potik village, Nadvirna district, ploughing the field. Spring 1944

партизанські керівники вступали в контакти з командуванням частин УПА. Комісар ковпаківського з'єднання генерал С. Руднєв відзначав, що "націоналісти наші вороги, але вони б'ють німців", що з УПА, єдиною силою, яка захищала українське населення від окупантів, "можна жити окремо, але ворога треба бити спільно". Під час Карпатського рейду в липні 1943 р. він брав участь у переговорах з командирами УПА, внаслідок яких повстанці пропустили партизан через контрольовану ними територію. Зрозуміло, що Москва, як і Берлін, уживала всіх заходів, щоб розколоти український рух опору. На відміну від С. Руднєва, більшість командирів (С. Ковпак, О. Сабуров, М. Наумов, П. Вершигора), які діяли під контролем НКВС, беззаперечно виконували накази Москви. Вони намагалися сил захопити повстанські загони, залучали до б ротьби з частинами УПА місцевих поляк Однак всі спроби радянського керівниц перетворити західноукраїнські землі у ба "більшовицької партизанки" і підготувати ніх мешканців до майбутнього свого пов нення наштовхнулися на збройний опір УГ Вона прагнула витіснити з Галичини, кот вважалася запіллям ОУН і УПА і якій відо дилася вирішальна роль у визвольних змаг нях, партизанські загони та розвідувальн диверсійні групи, очолювані комуністами.

На Прикарпатті поступово пробуджуваг ся дух національно-визвольного, патріоти ного спротиву гітлерівцям, відновлювали організаційні структури ОУН, знищені р дянським репресивним режимом у 19 1941 роках, а також нацистським – піс проголошення у Львові 30 червня 1941 Акту відновлення Української державнос розгортався збройний опір гітлерівцям боку місцевих формувань УПА та підпіл ОУН(б). Боротьба носила організований : рактер, проти окупантів виступали поод нокі сміливці і міцні, добре озброєні загон Національно-визвольні змагання з нов силою розгорнулися в Коломийському, Ро тинському, Рожнятівському, Снятинськом Тлумацькому, Яремчанському та інших рай нах Станіславщини. Ініціатором та орга затором руху опору на Прикарпатті ста революційна ОУН під проводом С. Банде (ОУН (б)).

Райони Галичини не відразу стали пол активних дій оунівців, як, наприклад, Волин Пов'язано це було, зокрема, з тим, що окуп ційні власті тут спочатку не вдавалися до тального терору, як у північно-західних рай нах України, бажаючи не викликати під війни неспокою серед місцевих людей, а кож відновити в краї старі німецько-австр ські впливи. Адже генерал-губернаторств **частиною якого була** стратегічно важли **і наближена до зони воєнних дій Галич на, вважалося** німцями частиною рейху і утримувалося в суворій ізоляції від бі

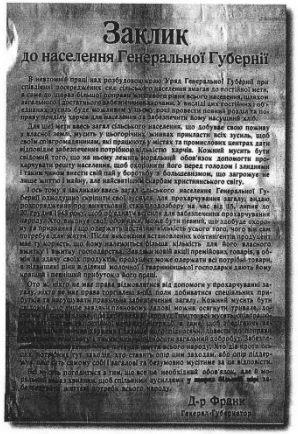

Заклик
до населення Генеральної Губернії

Д-р Франк
Генерал-губернатор

Звернення генерал-губернатора Г. Франка до сільського населення краю з приводу продовольчого забезпечення. 1943 р.

Appeal of H.Frank, the General-Governor, to the regional peasantry concerning food supply. 1943

Розпорядження окупаційних властей про проведення жнив. м. Станіслав, 10 серпня 1941 р.

The order of occupation authorities regarding the harvest management. Stanislav. August 10, 1941

Отто Вехтер (1901-1949). Губернатор дистрикту "Галичина" (1942-1944)

Otto von Wächter (1901-1949). The Governor of District Galicia (1942-1944)

шості українських земель. Це привело до того, що перші два роки окупації Галичина була відносно стабільним краєм, а становище місцевих українців і поляків – дещо кращим, ніж у сусідніх зонах окупації. Використовуючи цей фактор, ОУН(б) з вересня 1941 р. створила в Галичині розгалужену мережу вишкільних осередків і таборів, де готувала свої політичні і військові кадри. Адже без наявності власної потужної мілітарної сили про ніяку державну самостійність і волю України – мету діяльності українських націоналістів – не могло бути й мови.

Ще в червні 1943 року на теренах Станіславщини були організовані дві підстаршинські школи УНС, а також два вишкільні курені. У вересні того ж року в області вже діяли дев'ять з дванадцяти військово-вишкільних таборів, кожен з трьох сотень.

У липні 1943 р. побачила світ листівка "За що бореться УПА", в якій зазначалося: "УПА, обороняючи український народ перед терором окупантів, творить збройну силу, яка закріпить здобутки Української Національної Революції та, перетворившись в Українську Народну Армію, стане на захист УССД перед зовнішніми ворогами. УПА бореться: за самостійну соборну Українську державу на українській землі, за новий справедливий лад і порядок в Україні без панів, поміщиків, капіталістів та більшовицьких комісарів; проти німецьких та московських імперіалістичних наїзників, що змагають до поневолення та знищення українського народу".

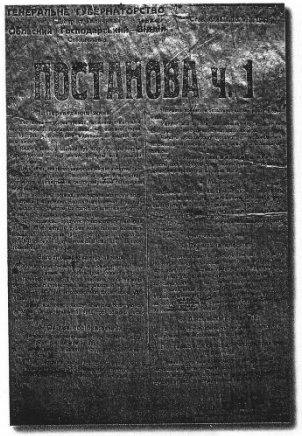

ГЕНЕРАЛЬНЕ ГУБЕРНАТОРСТВО
ПОСТАНОВА ч. 1

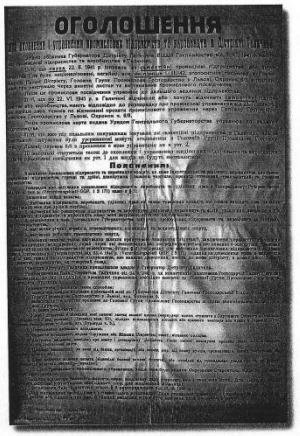

ОГОЛОШЕННЯ

Розпорядження окупаційних властей про організацію роботи промисловості краю. м. Станіслав. 15 грудня 1941 р.

The order of occupational authorities about the organization of industry in the region. Stanislav. December 15, 1941

Хор "Думка" у м. Станіславі. В центрі – диригент, проф. Микола Колесса, поруч – проф. Антін Кляжнинський. Травень 1942 р.

Dumka Choir in Stanislav. Professor Mykola Kolessa, the conductor (in the center), next to him – professor Antin Kniazhynsky. May, 1942

Просвітянський хор в с. Березові Вижнім на Косівщині. 1942 р.

Prosvita Choir in Bereziv Vuzhniy village, Kosiv district. 1942

Хор і драматичний гурток в с. Долина на Тлумаччині. 1942 р.

Choir and amateur drama group in Dolyna village, Tlumach district. 1942

10 жовтня 1943 р. німецький окупаційний режим, реагуючи на зростання повстанської діяльності, проголосив у Галичині воєнний стан та запровадив прилюдні страти. У грудні 1943 р. загони народної самооборони Галичини об'єдналися в бойову групу УПА-Захід, командиром якої в січні 1944 р. був призначений полковник В. Сидор. Ця група вела майже безперервні вперті бої з німецькими військовими частинами в районі Болехова і Сколе до осені 1944 р. З виникненням УПА, у березні 1944 р. на Прикарпатті було створено військовий округ 4 "Говерла", якому належало загальне керівництво всіма відділами УПА, розташованими на Станіславщині.

Існування ОУН і УПА, їхні антинацистські акції викликали масовий терор окупаційних властей проти учасників визвольного руху. Тільки за період з 23 жовтня 1943 по 6 травня 1944 року в Станіславській області, за неповними даними, було розстріляно 533 українці за звинуваченнями у приналежності до ОУН, за допомогу повстанцям. Та ліквідувати ОУН і УПА, що спиралися на жертовну підтримку мешканців краю, окупанти не змогли.

Український Окружний Театр в Коломиї
Субота, дня 20. листопада 1943 год. 17
Неділя, дня 21. листопада 1943 год. 14
ВЕЛИКИЙ КОНЦЕРТ
Неділя, дня 21. листопада 1943 р год. 17
ЖИТЕЙСЬКЕ МОРЕ
І. КОГУТЯК

Український Окружний Театр в Коломиї
СВЯТОЧНИЙ РЕПЕРТУАР
СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК
РІЗДВЯНА РЕВІЯ
ЗВІЗДА

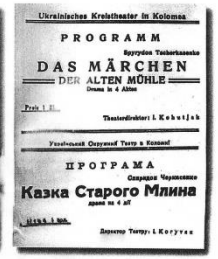
Ukrainisches Kreistheater in Kolomea
PROGRAMM
DAS MÄRCHEN
DER ALTEN MÜHLE
Theaterdirektor I. Kohutjak
Український Окружний Театр в Коломиї
ПРОГРАМА
Казка Старого Млина
Директор Театру: І. Когутяк

Афіші вистав Українського окружного театру в м. Коломиї. 1943-1944 роки

Playbills of the Ukrainian District Theater in Kolomyia. 1943 – 1944

Газета "Львівські вісті" про виставу "Запорожець за Дунаєм" на сцені Коломийського театру. 1943 р.

Lvivski Visti (Lviv News) newspaper writing about the play *Zaporozhets za Dunayem* (A Zaporozhian (Kozak) Beyond the Danube, also referred to as Cossacks in Exile) on the stage of Kolomyia Theater. 1943

Учасники самодіяльнос... ...вікторів Галицького району. 14 червня 1942 р.

Amateur art performers from Viktoriv village, Halych district. June 14, 1942

30 вересня 1943 р. подільська сотня УПА "Трембіта" під Магурою влаштувала засідку долинським жандармам. Каральна акція польової жандармерії з Долини закінчилася для німців поразкою. У листопаді того ж року відбулися запеклі сутички з карателями повстанських відділів у Чорному Лісі, у грудні гітлерівцям не вдалося ліквідувати повстанців на Долинщині. За оцінками учасників тих подій, ця акція, що полягала у спробі "зламати до решти спротив українського народу", "принесла ворогові внаслідок одну велику невдачу".

Весною-влітку 1944 р. відділи УПА на теренах Станіславщини вели бої також з частинами першої угорської армії. Великий бій з німецькими військами УПА вела 9-16 липня 1944 р. в Карпатах на межі між Львівською і Станіславською областями в районі сіл Кам'янка (Сколівський район) і Липи (Долинський район). Повстанці завдали великих втрат двом німецьким дивізіям, які змушені були відступити.

Отже, у роки Другої світової війни основною стратегічною метою формувань ОУН і УПА було відновлення Української державності. Вони активно намагалися у вирі німецько-радянського протистояння відіграти роль "третьої сили", що представляє та обстоює

ЛЬВІВСЬКІ ВІСТІ
З ТЕАТРУ
Нові сили – нові враження
„Запорожець за Дунаєм" на сцені Коломийського Театру

концертмайстер Антоніна Манько,
Український Окружний Театр в Коломиї
Субота, дня 4. грудня 1943 год. 17
Неділя, дня 5. грудня 1943 год. 17
80 ЛІТНЯ ЮВІЛЕЙНА ВИСТАВА
ЗАПОРОЖЕЦЬ ЗА ДУНАЄМ
Виступ Артистів Київської та Харківської Опери
Неділя, дня 5. грудня 1943 р. год. 14
ЖИТЕЙСЬКЕ МОРЕ
Директор Театру: І. КОГУТЯК

Афіша вистави Українського окружного театру в м. Коломиї. Грудень 1943 р.

Playbills of the Ukrainian District Theater in Kolomyia. December, 1943

Сцена з п'єси І. Карпенка-Карого "Наймичка" в Українському окружному театрі. м. Коломия. 1943 р.

The scene from I. Karpenko-Kary's play *Maidservant* at the Ukrainian District Theater in Kolomyia. 1943

Проект пам'ятника на могилі композитора Дениса Січинського (1865-1909)

Design of the tombstone on the grave of composer Denys Sichynsky (1865-1909)

Промова проф. Антіна Княжинського під час посвячення пам'ятника на могилі композитора Дениса Січинського. м. Станіслав. 23 травня 1943 р.

Speech of professor Antin Kniazhynsky during the sanctifying of the monument on the grave of composer Denys Sichynsky. Stanislav. May 23, 1943

Некролог відомого громадського діяча Осипа Сорохтея. Листопад 1941 р.

Necrologue for Osyp Sorokhtey, a famous public man. November, 1941

інтереси українського народу. Така позиція зумовила боротьбу одразу на три фронти – проти німецьких окупантів, радянських партизанів та польських формувань Армії Крайової, що виступали за відновлення Польщі в довоєнних кордонах. Оскільки УПА, на відміну від руху Опору в Європі, не підтримувала жодна з держав, вона змушена була дотримуватися своєрідної тактичної лінії, в основі якої лежали збереження і зміцнення власних сил і опора на них, намагання поширити свій контроль на якомога більшу частину українських земель, вичікування слушного моменту для вирішального удару, прагнення звузити коло своїх противників, порозумітися з можливими союзниками.

Не можна обійти увагою і факт створення з галичан під егідою німецького військового командування 16-тисячної української стрілецької дивізії "Галичина" для участі в боях з Червоною армією. Ідею створення дивізії підтримала та частина ОУН, яка очолювалася А. Мельником і вважала дивізію зародком української армії у складі вермахту на зразок легіону Українських січових стрільців часів Першої світової війни. ОУН(б) і командування УПА були проти формування дивізії, вважаючи це однією із спроб "подальшого визиску... фізичної сили народу" в інтересах "банкрутуючого германського імперіалізму". ОУН(б) розцінювала цей акт як спробу "дочепити нас до німецького воза..., коли стає більш наочним, що цей віз котиться у пропасть". І все ж-таки галицькі юнаки йшли це формування з мрією, що озброєні і навче військовій справі вояки ще знадобляться у ма бутньому в боротьбі за незалежну Українсь державу. Гітлерівцям було потрібне поповне ня, щоб зупинити наступаючі радянські військ В бою під Бродами на Львівщині 17-22 лип 1944 р. врятувалося біля 3 тисяч дивізійник Решта попала в полон або загинула. За вироки долі українцям довелося воювати в підрозділ **Червоної, Української** повстанської та німец **кої армій. У зв'язку з відсутністю власної** ржави **українська** нація опинилася в ситуаі коли брат йшов на брата.

Комітет з організації концерту на пошану М. Лисенка. м. Надвірна. 1942 р.

Organizational Committee of a concert dedicated to M. Lysenko. Nadvirna town. 1942

Збірний хор під орудою Остапа Пицка. м. Станіслав. 1942 р.

Combined choir conducted by Ostap Pytsko. Stanislav. 1942

Дівчата виводять гаївки біля церкви в с. Переросля на Надвірнянщині. 1942 р.

Girls dancing Hahilky (traditional spring dance) near the church in Pereroslia village, Nadvirna district. 1942

Свято обжинок. м. Станіслав. 1942 р.

Harvest festival. Stanislav. 1942

Свято обжинок у м. Калуші. 1942 р.

Harvest festival. Kalush town. 1942

Звільнення краю від нацистської окупації і відновлення радянської влади. Боротьба ОУН і УПА проти тоталітарного режиму (друга половина 1940-х – перша половина 1950-х років).

Початок звільнення Станіславської області від німецько-фашистських загарбників був покладений у ході Проскурівсько-Чернівецької операції радянських збройних сил. Наприкінці березня 1944 р. частини 8-го механізованого корпусу І-ї гвардійської танкової армії під командуванням генерала М. Катукова з боями вийшли до Дністра. Форсувавши ріку в районі с. Устечка, танкісти вступили на територію Станіславщини. Протягом квітня 1944 р. були звільнені від німців Городенківський, Снятинський, Гвіздецький, Обертинський, Коршівський, Коломийський, Заболотівський та частина Кутського, Ланчинського, Отинійського і Тлумацького районів. На цих теренах почали відбудовуватися промислові підприємства, сільськогосподарське виробництво для потреб фронту. Наступні два місяці військові дії на території Прикарпаття носили, в основному, позиційний характер.

У липні 1944 р. розпочалася Львівсько-Сандомирська операція військ І-го Українського фронту. Частини 1-ї гвардійської та 18-ї армій звільнили Станіслав (27 липня 1944 р.), Галич, Долину, Калуш, Надвірну, Рогатин, Тлумач та інші населені пункти області. У ході Східно-Карпатської операції 4-го Українського фронту 18 жовтня 1944 р. радянські війська досягли Головного Карпатського хребта та оволоділи найважливішими перевалами. Цим було завершено звільнення території області. На Станіславщині у кровопролитних боях полягло 14.413 радянських воїнів – представників 31 національності. Тисячі бійців удостоїлися високих урядових нагород. 41 підрозділ Червоної армії отримав найменування "Кар-

Жінки із села Опришівці під час відзначення Дня полеглих. м. Станіслав. 1943 р.

Women from Opryshivtsi village during the Day of Commemoration of the Deceased. Stanislav. 1943

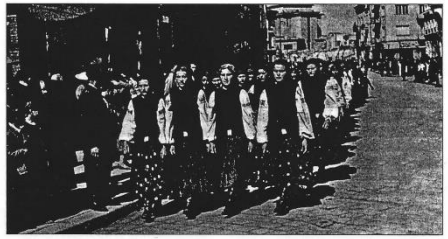

Учителі державної гімназії. м. Коломия. 1941-1942 навчальний рік

Teachers of the State Grammar School. Kolomyia town. 1941/1942 academic year

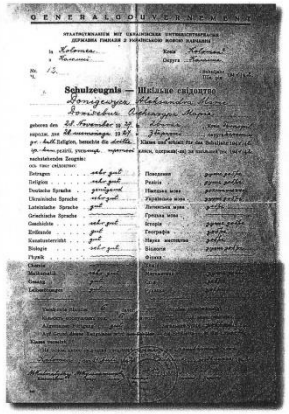
GENERALGOUVERNEMENT

Шкільне свідоцтво. м. Коломия. 1941-1942 навчальний рік

School Certificate. Kolomyia town. 1941/1942 academic year

Дитяча захоронка (садок). 1942 р.

Kindergarten. 1942

патський", 1-ша танкова бригада – "Коломийської", інші військові формування – за назвами населених пунктів. Понад 100 тисяч уродженців Прикарпаття воювали в складі Червоної армії проти німецько-фашистських загарбників і більше 26 тисяч з них загинули в боях, пропали безвісти, померли від ран у воєнних шпиталях.

Прихід у Західну Україну Червоної армії ознаменував повернення репресивного радянського партійно-тоталітарного режиму з його більшовицьким екстремізмом, "надзвичайщиною", намаганням взяти реванш за власні злочини і прорахунки, за "втрату обличчя" внаслідок воєнних катастроф 1941-1942 років.

Ці нові обставини поставили перед керівництвом УПА складне питання про доцільність продовження боротьби з переважаючими радянськими силами. Воно очікувало, зокрема, що розбиті німці порозуміються

Учні Станіславської торговельної школи – члени ОУН. 1942 р.

Students of Stanislav Trade School, members of OUN. 1942

Учениці Тисменицької дівочої школи. 1942 р.

Schoolgirls from Tysmenytsia Maiden School. 1942

Новобранці дивізії "Галичина" у м. Станіславі. 1943 р.

Recruits of Galicia Division in Stanislav. 1943

Відправлення добровольців дивізії "Галичина" на фронт. м. Станіслав. Липень 1943 р.

Forwarding of Galicia Division volunteers to the front. Stanislav. July, 1943

із західними державами, щоб перешкодити радянській експансії. Це спонукало провід ОУН і командування УПА продовжити боротьбу з більшовиками, зосередитися на збройній протидії Червоній армії і радянським партизанам. Для тих, хто боровся за ідею незалежності Української держави, настав новий, трагічний етап конфронтації з радянською владою. УПА організувала низку акцій, щоб зірвати радянські мобілізації, запобігти депортаціям "ненадійних елементів" та припинити репресії проти Греко-католицької церкви. Вони, насамперед, були спрямовані проти НКВС, членів компартії і тих, хто співпрацював з радянським режимом. Зокрема, прикладом зриву мобілізаційних планів радянської влади були дії ОУН і УПА на Станіславщині, де на 21 серпня 1944 р. мали з'явитися до райвійськкоматів 30.268 призовників, а фактично прийшло лише близько 15 тисяч осіб.

Восени 1944 р., коли сподівання на швидкий конфлікт Заходу з СРСР живили стра-

Прощання з добровольцями до дивізії "Галичина" на Гуцульщині. 1943 р.

Farewell to Galicia Division volunteers in Hutsulshchyna. 1943

Генерал-хорунжий Роман Шухевич ("Тарас Чупринка") (1907-1950). Голова Проводу ОУН, Головний командир УПА (1943-1950), Голова Генерального Секретаріату Української Головної Визвольної Ради і Генеральний секретар Військових справ УГВР. Загинув у сутичці з енкаведистами

General-Horunzhyi (Cossack Cavalry Cornet) Roman Shukhevych (wartime nickname: Taras Chuprynka) (1907-1950). OUN Chief Leader, Chief Commander of UPA (Ukrainska Povstanska Armia/ the Ukrainian Insurgent Army) (1943-1950), Head of General Secretariat of UHVR (Ukrainska Holovna Vyzvolna Rada/ the Supreme Ukrainian Liberation Council) and Secretary General of Military Affairs of UHVR. Killed in a fight with the NKVD militants

Генерал-хорунжий Василь Кук ("Леміш", "Коваль"). Народився 1913 р. на Львівщині. Голова Проводу ОУН, Голова Генерального Секретаріату УГВР, Головний командир УПА з 1950 р. і до арешту у 1954 р.

General-Horunzhyi, Vasyl Kuk (wartime nicknames: Lemish, Koval). Born in 1913 in Lviv region. OUN Chief Leader, Head of General Secretariat of UHVR, Chief Commander of UPA since 1950 till being arrested in 1954

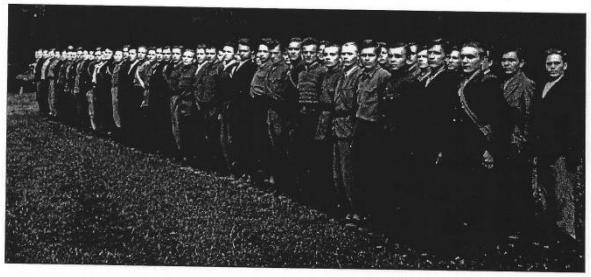

Старшинська школа ОУН в м. Коломиї. 1941 р.

OUN Officers School in Kolomyia town. 1941

Юнаки Коломийщини вступають до лав УПА. 13 травня 1944 р.

Young men from Kolomyia district enter the ranks of UPA. May 13, 1944

тегію ОУН і УПА, активність їхніх збройних формувань досягла апогею. Терени Станіславщини виявилися найбільш насиченими боївками ОУН та підрозділами УПА, а загальна кількість учасників національно-визвольного руху в краї на кінець цього року сягала 30 тис. осіб. На рахунку 70 формувань УПА (22 тисячі особового складу), що діяли на Станіславщині у серпні-грудні 1944 р було 743 бойові акції, в тому числі 10 нападів на райцентри й містечка краю – Богородчани, Більшівці, Букачівці, Войнилів, Лисець, Солотвин, Тисменицю, Тлумач, Єзупіль, Перегінське, Рожнятів. Найбільш численними вважалися повстанські курені Грома, Блакитного й Різуна, в яких налічувалося по 400-450 повстанців, озброєних кулеметами, автоматами, протитанковими рушницями, мінометами і навіть гарматами. При цьому використовувався гнучкий арсенал тактичних дій, включаючи комбіновану взаємодію піхотинців і артилерії, а сама підпільно-партизанська тактика, з огляду на обмежені можливості повстанців, розглядалася як найбільш доцільна.

Ця тактика мала на меті: а) примусити радянську владу тримати більше сил у містах, тим самим послабити присутність у сільській місцевості; б) створити перешкоди на шляху змінення місцевої влади і паралізувати її дії проти визвольного руху; в) зривати реквізицію сільськогосподарської продукції та інші заходи на селі.

Для ліквідації формувань УПА і підпільників організацій ОУН радянські війська організували блокаду величезних повстанських

Полковник Василь Сидор ("Шелест", "Ростислав Вишитий") (1910-1949). Командир УПА-Заходу (1944-1949), провідник ОУН Карпатського краю (1947-1949). Загинув на Станіславщині

Colonel Vasyl Sydor (wartime nicknames: Shelest, Rostyslav Vyshyty) (1910-1949). Commander of UPA-West (1944-1949), leader of the OUN in the Carpathian region (1947-1949). Killed in Stanislav region

Підполковник Мих[illegible] Медвідь ("Карпович", "Кременецький") (1913-1945). Народився в м. Тисмениці на Станіславщині. Начальник вишкільного відділу Головного військового штабу УПА (1944-1945)

Lieutenant-colonel Mykhailo Medvid (wartime nicknames: Karpovych, Kremenetsky) (1913-1945). Born in Tysmenytsia town, Stanislav region. Commander of the Training Division of the UPA Main Military Staff (1944-1945)

Вишкіл юнаків у старшинській школі ОУН в м. Коломиї. 1941 р.

Training of young men in OUN Officers School in Kolomyia town. 1941

Присяга вояків підстаршинської школи УПА в Чорному Лісі на Станіславщині. 1944 р.

Oath of allegiance of UPA Under-Senior School soldiers in *Black forest* in Stanislav region. 1944

ПРИСЯГА ВОЯКА
Української Повстанчої Армії

Я, воїн Української Повстанчої Армії, взявши в руки зброю, урочисто клянусь своєю честю і совістю перед Великим Народом Українським, перед Святою Землею Українською, перед пролитою кров'ю усіх Найкращих Синів України та перед Найвищим Політичним Проводом Народу Українського:

Боротись за повне визволення всіх українських земель і українського народу, від загарбників та здобути Українську Самостійну Соборну Державу. В цій боротьбі не пожалію ні крови, ні життя і буду битись до останнього віддиху і остаточної перемоги над усіма ворогами України.

Буду мужнім, відважним і хоробрим у бою та нещадним до ворогів землі української.

Буду чесним, дисциплінованим і революційно-пильним воїном.

Буду виконувати всі накази вищих.

Суворо зберігатиму військову і державну таємницю.

Буду гідним побратимом у бою та в бойовому житті всім своїм товаришам по зброї.

Коли я порушу, або відступлю від цієї присяги, то хай мене покаре суворий закон Української Національної Революції і спаде на мене зневага Українського Народу.

Слова присяги вояка Української Повстанської Армії

The text of oath of allegiance of UPA soldiers

територій, засилали агентів для проникнення в підрозділи УПА та вбивства їхніх командирів, створювали спеціальні винищувальні батальйони. Розпочалася активна пропагандистська кампанія, щоб подати ОУН та УПА як нацистських головорізів. Окремі сутички радянських сил з УПА мали широкі масштаби. Лише на Станіславщині, яка з кінця 1944 р. вважалася

Катерина Зарицька – Сорока (1914-1986). Провідник жіночої сітки ОУН (1941-1943), організатор і керівник Українського Червоного Хреста на західноукраїнських землях (1943-1947)

Kateryna Zarytska-Soroka (1914-1986). Leader of OUN women network (1941-1943), organizer and director of the Ukrainian Red Cross in the Western-Ukrainian region (1943-1947)

Вишкіл медсестер юнацтва ОУН. м. Болехів. 1943 р.

Training of nurses of OUN youth. Bolekhiv town. 1943

Ярослав Мельник ("Роберт") (1919-1946). Народився на Калущині. Керівник проводу ОУН Карпатського краю (1945-1946)

Yaroslav Melnyk (wartime nickname: Robert) (1919-1946). Born in Kalush district. OUN Chief Leader in the Carpathian region (1945-1946)

Полковник Петро Федун ("Петро Полтава") (1919-1951). Член Проводу ОУН, керівник Головного осередку пропаганди. Заступник Головного командира УПА, заступник Голови Генерального Секретаріату Української Головної Визвольної Ради. З 1946 р. – редактор усіх повстанських підпільних видань, автор багатьох статей та брошур, головний ідеолог збройного підпілля. Загинув на Станіславщині

Colonel Petro Fedun (wartime nickname: Petro Poltava) (1919-1951). Member of OUN Leadership, chief of the Main Propagation Center. UPA Vice-Chief Commander, Vice-Head of the General Secretariat of UHVR. Since 1946 editor of all insurgent underground publications, author of many articles and brochures, leading ideologist of armed underground work. Killed in Stanislav region

Одна із праць П. Федуна ("Полтави"), видана у підпіллі. 1951 р.

One of P. Fedun's (wartime nickname: Poltava) works published in underground. 1951

П. ПОЛТАВА

ПРО НАШ ПЛЯН БОРОТЬБИ

ЗА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ В ТЕПЕРІШНЮ ПОСТАВОЧКУ

1951

Листівка УПА. 1943-1944 роки

UPA Postcard. 1943-1944

твердинею визвольного руху, УПА ліквідувала восени цього року 1500 радянських активістів. Радянські представники стверджували, що знищили протягом цього часу 36

За Самостійну Соборну Українську Державу!

Свобода Народам! Свобода Людині!

ДО ЗБРОЇ

ВИДАЄ ПОЛІТИЧНИЙ ВІДДІЛ УПА.

Рік I. Липень 1943 р. Ч. 1.

ЗА ЩО БОРЕТЬСЯ УПА

Політична боротьба українського народу за Українську Державу увійшла в нову фазу. На це склалися рост внутрішньої сили українського народу, а також політичні обставини, бачимо цей вуличковий боротьби в Українській Повстанчій Армії (УПА).

УПА, обороняє український народ перед терором окупантів, творить зброєю свої, яка забезпечує Здобутки Української Національної Революції, та перетворюється в Українську Народну Армію, стає за захист УССД перед зовнішнього ворогами.

УПА — це зброєя сила українського народу; борється в рядах УПА — як почесний обов'язок кожного громадянина України.

УПА бореться:

За Самостійну Соборну Українську Державу на українській землі.

За новий справедливий лад і порядок в Україні без панів, поміщиків, капіталістів та большевицьких комісарів.

За новий справедливий міжнародний лад і порядок у світі, побудований на суверенному праві кожного народу та його повноцінний всесторонній розвиток у власних державних формах.

Проти німецького та московського імперіялістичних націоналізмів, що вказують до поневолення та знищення українського народу.

Проти імперіялізмів, як джерела всіх і поневолення народів.

Большевицькі варварства УПА вказує за передумі мети московських імперіялістів і побоює їх окрім з місцевим грабуванням бесіли.

УКРАЇНСЬКА ПОВСТАЧНА АРМІЯ

Титульна сторінка журналу УПА "До зброї". Липень 1943 р.

Front page of Do Zbroyi (For Arms) UPA magazine. July 1943

Григорій Перегіняк ("Коробка", "Довбешка") (1910-1943). Народився в с. Старому Угринові на Калущині. Командир першої сотні УПА

Hryhoriy Perehinyak (wartime nicknames: Korobka, Dovbeshka) (1910-1943). Born in Staryi Uhryniv village, Kalush district. Commander of the first UPA Sotnia Detachment

Три сотні куреня УПА "Чорний Ліс" на зборах під час інспекції Головної команди УПА в травні 1944 р.

Three sotnias of Black Forest UPA Kurin (*kurin* – a military unit in Cossack troops) fallen in during the inspection by the UPA Main Commandment in May, 1944

Микола Арсенич ("Григор", "Дем'ян", "Максим", "Михайло") (1910-1947). Народився в с. Нижній Березів Косівського району. Головний референт Служби безпеки ОУН, член УВО і ОУН з 1929 р., генерал УПА

Mykola Arsenych (wartime nicknames: Hryhor, Demyan, Maksym, Mykhailo) (1910-1947). Born in Nyzhniy Bereziv village, Kosiv district. Chief Adviser of OUN Security Service, member of UVO (Ukrainska Viyskova Organizatsia/the Ukrainian Military Organization) and OUN since 1929, UPA General

Курінний командир УПА Василь Андрусяк ("Грегіт", "Різун") (зліва) і Ярослав Мельник ("Роберт"), керівник ОУН Станіславської області. Літо 1944 р.

Vasyl Andrusyak (wartime nicknames: Hrehit, Rizun), UPA Kuren Commander, (on the left) and Yaroslav Melnyk (wartime nickname: Robert), OUN leader in Stanislav region. Summer, 1944

З'єднання УПА-Захід під час інспекції Головною командою УПА відділів Різуна, Черника і Гамалії. Станіславщина. Травень 1944 р.

UPA-West divisions led by Risun, Chernyk and Hamaliya during the inspection by the UPA Main Commandment Stanislav region. May, 1944

„банд" УПА чисельністю 4300 чоловік. У листопаді 1944 р. біля Яблунова (під Коломиєю) підрозділи УПА розгромили батальйон Червоної армії.

Виконуючи наказ Сталіна ліквідувати повстанський рух у Західній Україні до кінця війни, уряд УРСР і НКВС залучили наприкінці 1944 р. до боротьби проти УПА близько 200 тисяч солдатів внутрішніх військ, бійців партизанських і винищувальних частин, а також артилерію, танки, авіацію. Практикувалися прилюдні страти полонених повстанців, запровадження системи заручників, репресування сімей учасників визвольних змагань. На Станіславщині наприкінці 1944 р. було прилюдно страчено через повішення 28 чоловік, в тому числі 3 – в обласному центрі і 15 – у районах області. В цілому, сили визвольного руху на Станіславщині понесли помітні втрати. З серпня 1944 по 1 січня 1945 рр. проти них було проведено 370 операцій, внаслідок чого було вбито 6855 і захоплено в полон 4698 повстанців і підпільників. Серед загиблих числилося 16 сотенних командирів, курінний „Козак" і командир підстаршинської школи УПА „Олені" „Поль" (Ф. Польовий), значні втрати поніс й курсантський склад. Усього ж за період з лютого по 31 грудня 1944 р. у західних областях України проти ОУН і УПА було проведено 6495 операцій, унаслідок яких повстанці і підпільники втратили вбитими 57.405 чоловік, а 50.387 було захоплено в полон. Серед трофеїв налічувалося 35 гармат, 328 мінометів, 15 вогнеметів, близько 3 тисячі кулеметів, 4230 автоматів, 18 591 гвинтівка та інше спорядження і набої.

Однак збройний опір сталінському тоталітаризму не припинявся. В тилу Червоної армії, на щойно звільненій від німецько-фашистських загарбників українській землі частини УПА утримували цілі райони сільської місцевості, здійснювали напади на райцентри, рейди на теренах краю, знищували партійно-комсомольський актив, енкаведистів, бійців винищувальних батальйонів. У багатьох селах Прикарпаття нелегально діяли національно-державні структури ОУН, підтримувані загонами УПА, тобто фактично

Іван Бутковський ("Гуцул") (1910-1967). Організатор відділів Української Народної Самооборони на Станіславщині в 1943 р., командир Станіславської військової округи УПА ("Говерля") 1944 р.

Ivan Butkovsky (wartime nickname: Hutsul) (1910-1967). Organizer of Ukrainska Narodna Samooborona (the Ukrainian National Self-Defense) divisions in Stanislav region in 1943, Commander of *Hoverlia*, Stanislav Regional Military Command of UPA in 1944

Група нідерландських старшин під час перебування в УПА після втечі з німецького табору для військовополонених у м. Станіславі. 1944 р.

A group of Dutch officers staying in UPA after their escape from the German camp for war prisoners in Stanislav. 1944

Українські повстанці Прикарпаття. Зліва направо: командир сотні імені Івана Богуна Микола Харук ("Вихор"), командир тактичного відтинку ТВ-21 "Гуцульщина" Петро Мельник ("Хмара"), булавний Дмитро Олексюк ("Гаяк")

Ukrainian insurgents from Precarpathia. From left to the right: Mykola Kharuk (wartime nickname: Vykhor), Commander of Ivan Bohun Sotnia; Petro Melnyk (wartime nickname: Khmara), Commander of Hutsulshchyna TV-21 Tactical Section; Dmytro Oleksiuk (wartime nickname: Yilak), Bulavny (mace-officer)

Повстанська чота. Станіславщина. 1945 р.

Insurgent Chota (detachment). Stanislav region. 1945

існувало двовладдя (підпілля і ради). Отже, УПА та її політичний провід ОУН (б) вступили у відкриту війну з радянською владою.

Період багаторічного післявоєнного кровопролитного безкомпромісного і жертовного протиборства між ОУН та УПА, з одного боку, і радянськими владними структурами – з іншого, на західноукраїнських землях, зокрема, на Прикарпатті, можна умовно поділити на три етапи: 1. 1944-1946 роки, коли у ході військових операцій Радянської армії та внутрішніх військ НКВС-МВС зазнали поразки основні сили УПА, і рух опору перейшов до глибокого підпілля і тактики дій малими групами; 2. 1947-1951 роки, коли дії підпілля спрямовувались на зрив заходів з радянізації і колективізації регіону, а зусилля влади – на боротьбу оперативно-військовими засобами з підпільними організаціями (проводами) ОУН; 3. 1951-1956 роки, коли були ліквідовані розрізнені ланки підпілля та окремі нелегали ОУН.

У ході Станіславської бойової операції (квітень-травень 1945 р.) взяло участь 11 тис. бійців Радянської армії, внутрішніх і прикордонних військ, танкова рота і 6-й штурмовий авіаполк НКВС. Втрати УПА становили 2167 вбитими і 6311 полоненими. Протягом липня-вересня 1945 р. радянський військовий контингент провів 2179 військово-чекістських операцій і 556 засідок. У результаті було повністю розбито загони В. Гусака (96 осіб), М. Рибчина ("Орлика") у 70 осіб, В. Зубкова ("Коса") чисельністю 70 осіб, 57 боївок та 11 кущів самооборони, ліквідовано керівництво Городенківського й Рогатинського надрайонних проводів ОУН, три районних проводи, один кущовий, 9 станичних ланок у Станіславському, Галицькому і Тлумацькому

Юхим Безкровний – секретар Станіславського підпільного обкому КП(б)У. Був захоплений і страчений німцями у листопаді 1941 р.

Yukhym Bezkrovny, Secretary of Stanislav Underground Regional Committee of the Communist Party of Ukraine. Arrested and killed by Germans in November, 1941

Рейд ковпаківського партизанського з'єднання в Карпати. 1943 р.

Raid of Kovpak's partisan troops to the Carpathians. 1943

Сидір Ковпак – командир радянського партизанського з'єднання, що здійснило 1943 р. рейд у Карпати

Sydir Kovpak, commander of the Soviet partisan troops which made a raid to the Carpathians in 1943

Керівник Заболотівської підпільної комуністичної організації Іван Голубцов (третій зліва у першому ряду) з групою радянських офіцерів, які визволяли м. Заболотів 1944 р.

Ivan Holubtsov, Chief of Zabolotiv Underground Communist Organization (third at the left in the first row) with a group of Soviet officers, who liberated Zabolotiv town in 1944

районах. При цьому було вбито 1159 і затримано 2871 повстанця та 383 члени оунівської мережі, а також 1495 так званих "бандпосібників". Протягом 4 кварталу 1945 р. на Станіславщині було проведено 2258 військово-чекістських операцій та 643 засідки (з них 903 військові операції та 274 засідки у грудні), під час яких було вбито 455 повстанців та членів націоналістичного підпілля.

У ході операції "Велика блокада" (січень-квітень 1946 р.) радянські гарнізони зайняли всі населені пункти Прикарпаття і Карпатського краю, мобільні групи здійснювали рейдові дії, застосовувалась авіація. Чисельність учасників руху опору скоротилася, за різними оцінками, на 40-60 %. За даними

Комісар ковпаківського партизанського з'єднання Семен Руднєв зі сином Радієм. Обидва загинули в Карпатах 1943 р.

Semen Rudnev, Commissar of Kovpak's partisan regiment, with his son Rady. Both were killed in the Carpathians in 1943

Г. Кулагін – командир радянського партизанського загону "Іскра", що діяв на території Прикарпаття

H. Kulahin, commander of the Iskra (Spark) Soviet partisan regiment, fighting in the territory of Precarpathia

Майор Володимир Цимбалюк – учасник звільнення м. Станіслава від німецько-фашистських загарбників. 1944 р.

Major Volodymyr Tsymbaliuk, participant of the liberation of Stanislav from Nazi-German invaders. 1944

В. Горелов – герой Радянського Союзу, командир танкової дивізії, що брала участь у звільненні Станіславщини від нацистських окупантів

V. Horelov, Hero of the Soviet Union, commander of the tank division, who took part in the liberation of Stanislav region from Nazi occupants

А. Цаплін – герой Радянського Союзу, який загинув, звільняючи м. Рожнятів. 1944 р.

A. Tsaplin, Hero of the Soviet Union, who was killed during the liberation of Rozhniativ town. 1944

радянської сторони, за час зимово-весняних операцій 1946 р. на теренах Станіславщини було розгромлено 68 формувань УПА і ліквідовано 145 організацій ОУН, знищено 1836, захоплено в полон і заарештовано 3030 членів ОУН і УПА та симпатиків націоналістичного руху. 24 лютого 1946 р. під час бою групи повстанців з рейдово-пошуковою групою 215-го стрілецького полку військ НКВС у районі Чорного Лісу загинув один з найвідоміших повстанських керівників командир куреня "Чорний Ліс" УПА-Захід В. Андрусяк ("Грегіт", "Різун").

Напрями й тактичні засоби збройної боротьби ОУН та УПА у цей час були досить різноманітними: несподівані напади на гарнізони й пости МВС, наскоки на центри перебування компартійно-радянської адміністрації, засідки на шляхах і біля в'їзду в населені пункти, нищення комунікаційних споруд та засобів зв'язку, саботажні акції, руйнування промислових об'єктів, адміністративних спо-

Радянські солдати форсують

Радянські воїни ведуть бої над

Війська 1-го Українського фронт

332

В. Горелов – герой Радянського Союзу, командир танкової дивізії, що брала участь у звільненні Станіславщини від нацистських окупантів

V. Horelov, Hero of the Soviet Union, commander of the tank division, who took part in the liberation of Stanislav region from Nazi occupants

Радянські війська форсують

Радянський Володимир Цимбалюк – герой Радянського Союзу, який загинув під час визволення Прикарпаття

Soviet Volodymyr Tsymbaliuk, Hero of the Soviet Union, killed during the liberation of Precarpathia

роль у практиці каральних органів відводилася розшуковим акціям з цілою виявлення й захоплення бункерів і схронів повстанців, використанню кампаній з заготівлі сільськогосподарської продукції для викриття націоналістичного підпілля.

У кінці 1940-х – на початку 1950-х років боротьба між радянською владою й визвольним рухом на Прикарпатті велася у військовій, політико-ідеологічній та господарській площинах, особливо у галузі колгоспного будівництва. На 1948 р. сили українських націоналістів найбільш численними були саме в Станіславській області – 158 організацій ОУН (688 осіб) і 26 бойових груп УПА (345 осіб), 859 окремо діючих підпільників та повстанців.

Від червня до листопада 1948 року на Станіславщині проти ОУН і УПА було проведено низку операцій, унаслідок яких ліквідовано 65 бойових груп УПА та підпільних осередків ОУН, вбито й заарештовано 1632 повстанців й підпільників та їхніх прихильників. 3-5 грудня солдати спецпідрозділів 215-го стрілецького полку внутрішніх військ МДБ поблизу с. Гопільське і Перетинського району був вбитий разом з дружиною референт Служби безпеки проводу ОУН Карпатського краю В. Ліквий (Митар).

Потужний наступ радянських сил на по-

Війська 1-го Українського фронту здійснюють побліту с. Вікно Городенківського району переправу через Дністер. Весна 1944 р.

Troops of the First Ukrainian Front cross the Dniester River near Vikno village, Horodenka district. Spring, 1944

Черговий підрозділ Червоної армії на кордоні завершив. Весна 1944 р.

The Dniester River crossing by the Red Army divisions is finished. Spring, 1944

Капітан Павло Ладутін загинув, визволяючи м. Станіславів від німецько-фашистських загарбників. 1944 р.

Captain Pavlo Dadutiin killed during the liberation of Stanislav from the German invaders. 1944

Радянські військові частини на підступах до м. Станіслава. Липень 1944 р.

Soviet military divisions approaching Stanislav. July, 1944

знищі ОУН та УПА на Прикарпатті не зламав опір повстанців і підпільників. Станом на 20 листопада 1948 р. їхні сили обчислювалися в 22 бойові групи УПА (149 бійців), 168 під-

333

Лейтенант медичної служби Катерина Матросова загинула при визволенні м. Станіслава

Kateryna Matrosova, Lieutenant of the medical service, killed during the liberation of Stanislav

Майор Яків Панишев – учасник визволення м. Станіслава від нацистських окупантів і нагороджений за це орденом Червоного Прапора. 1944 р.

Major Yakiv Panyshev, participant of the liberation of Stanislav from the Nazi occupants, for which he was awarded the Order of the Red Banner. 1944

Фрагмент вуличних боїв у м. Станіславі в липні 1944 р.

Episode of street fighting in Stanislav. July, 1944

Йосип Кузич (1918-1944) – радянський льотчик, вихідець з Прикарпаття. Загинув 1944 р. За проявлений героїзм нагороджений орденами і медалями

Yosyp Kuzych (1918-1944), Soviet pilot, came from Precarpathia. Killed in 1944. Decorated with orders and medals for his heroism

пільних організацій ОУН (817 осіб) і майже 500 окремо діючих бойовиків та нелегалів. Саме вони завдавали відплатних ударів по об'єктах радянської влади. У листопаді-грудні вони здійснили 38 акцій, у тому числі 25 терористичних нападів на компартійно-радянський та колгоспний актив.

Найбільш активно повстанці та підпільники продовжували діяти на Станіславщині і у 1949 році. Тут станом на 1 квітня 1949 р. їхні сили нараховували 26 бойових груп (165 осіб), 194 підпільні організації ОУН (901 особа) і 329 окремо діючих бойовиків – всього 1395 осіб. Упродовж травня-листопада 1949 р. повстанці і підпільники здійснили на теренах області 212 акцій, унаслідок яких втрати вбитими, пораненими і забраними до лісу становили близько 200 осіб. За 1949 р. і 4 місяці 1950 р. від рук націоналістичного підпілля на Прикарпатті загинули 200 голів сільрад, 19 голів колгоспів, 30 уповноважених міліції.

У відповідь на дії повстанців та підпільників радянська влада відповідала широкими репресивними контрзаходами. Лише за перший квартал 1949 р. їй вдалося розгромити

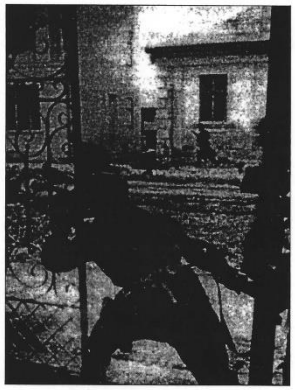

Так виглядали окремі квартали м. Станіслава 27 липня 1944 р., коли місто було звільнено від німецько-фашистських загарбників

The way some Stanislav streets looked on the 27th of July, 1944, when the city was liberated from the Nazi-German invaders

Смерть немецким оккупантам!

ВЕРНЫЙ СЫН РОДИНЫ

Молодой боец Иван Кириллович Кузив из села Пасыкив, Выгодского района, Станиславской области, отважно и умело сражается с врагами

НАША ПЕХОТА атаковала немецкие траншеи. В первых рядах наступающих бойцов бежал с ручной пулеметчик Иван Кузив. Время от времени он падал на землю и вел по врагам меткий огонь из своего пулемета. Тогда под прикрытием его огня бойцы делали новый бросок вперед.

Вот и вражеские траншеи. Кузив приготовился уже спрыгнуть вниз, но вдруг увидел перед собой фашистского офицера. Выстрелив из траншеи автомат, немец пытался вонзить его на Кузива, но молодой воин с ходу дал короткую очередь. Пули пронзили штык с бруствера. Оскаленный фашист бросил автомат. На помощь офицеру из-за угла траншеи выбежали два немецких солдата. Но Кузив дал длинную очередь. Оба фашиста были убиты. Кузив спрыгнул в траншею и повалил гитлеровцев.

Подвигові молодого бійця Івана Кузіва, вихідця з с. Пациків Доминського району, присвятила свій матеріал фронтова газета

Front newspaper dedicated its article to the feat of arms by Ivan Kuziv, a young soldier coming from Patsykiv village, Dolyna district

на Станіславщині повністю 30 і частково 133 бойових групи УПА і підпільних організацій ОУН, втрати яких становили 787 осіб. А всього за січень-жовтень 1949 р. сили визвольного руху у Станіславській області недорахували у своїх лавах понад 1820 осіб. Непоправною втратою для повстанців і підпільників виявилася загибель у квітні 1949 р. провідника ОУН Карпатського краю й командира УПА-Захід В. Сидора ("Шелест", "Вишитий"). Крім цього, впродовж січня-березня 1949 р. з теренів Станіславщини було депортовано 372 родини (1038 осіб).

У 1950 р., як і в попередні роки, націоналістичне підпілля на теренах Прикарпаття продовжувало діяти найбільш активно. У його лавах налічувалось 940 осіб, об'єднаних у 15 бойових груп, 148 підпільних організацій ОУН. Їхніми зусиллями впродовж 1950 р. було здійснено 144 акції. Станом на 1 серпня 1951 р. у Станіславській області, за даними МДБ, числилося 93 групи й організації ОУН (586 осіб), а також 47 так званих "легальних" націоналістичних осередків. За 7 місяців 1951 р. повстанці й підпільники здійснили 63 акції, знищивши 34 представники радянського режиму.

Однак національно-визвольний рух на Прикарпатті був приречений на поразку, оскільки перемогти могутню тоталітарну систему було

Радянські війська у Карпатах. 4-й Український фронт. Серпень 1944 р.

Soviet troops in the Carpathians. The 4th Ukrainian Front. August, 1944

Урочиста хода радянських військових підрозділів у звільненому ними обласному центрі Прикарпаття. м. Станіслав. 27 липня 1944 р.

Ceremonial entry of Soviet military divisions into Stanislav, the liberated regional center of Precarpathia. July 27, 1944

Надрайонний провідник ОУН Іван Шведюк ("Сірко") (1898-1950). Косівщина. Друга половина 1940-х років

Ivan Shvedyuk (wartime nickname: Sirko) (1898-1950), OUN super-district leader. Kosiv district. The late 1940s

Іван Гарґат ("Липкевич") (1923-1953). Народився на Богородчанщині. Старший вістун, фотограф УПА

Ivan Harhat (wartime nickname: Lypkevych) (1923-1953). Born in Bohorodchany district. Senior vistun (messenger), UPA photographer

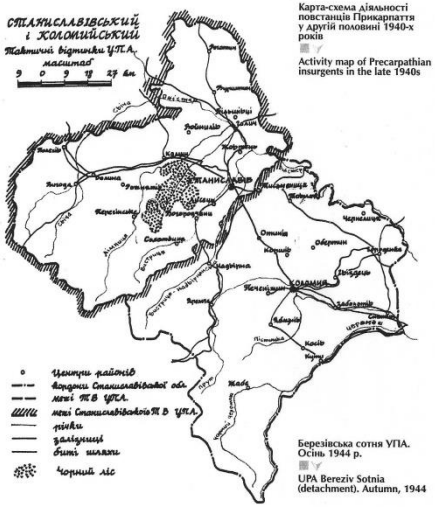

Карта-схема діяльності повстанців Прикарпаття у другій половині 1940-х років

Activity map of Precarpathian insurgents in the late 1940s

Повстанські командири. Зліва направо: Дмитро Білінчук ("Хмара"), Іван Кулик ("Сірий"), Василь Скрягунець ("Гамалія"), Петро Мельник ("Хмара"), Микола Харук ("Вихор"), Назарій Данилюк ("Перебийніс"). 1947 р.

Insurgent Commanders. From left to right: Dmytro Bilinchuk (wartime nickname: Khmara), Ivan Kulyk (wartime nickname: Siry), Vasyl Skryhunets (wartime nickname: Hamaliya), Petro Melnyk (wartime nickname: Khmara), Mykola Kharuk (wartime nickname: Vykhor), Nazary Danyliuk (wartime nickname: Perebyinis). 1947

на той час неможливим, тим більше, що Захід залишався байдужим до багаторічної боротьби українських повстанців за державну незалежність. Не дивлячись на те, що з військової точки зору антикомуністичний опір ОУН і УПА завершився поразкою, ця боротьба не була позбавлена реального сенсу і не може бути визнана безплідною. Керований ОУН визвольний рух став об'єктивно неминучим викликом тоталітарному режимові з боку тієї частини українців, що усвідомлювала вагу національної ідеї й потребу її реалізації у власній незалежній державі. ■

Березівська сотня УПА. Осінь 1944 р.

UPA Bereziv Sotnia (detachment). Autumn, 1944

346-367

Прикарпаття в добу тоталітаризму (1944 - 1991)

Prykarpattia in the period of totalitarianism (1944 - 1991)

До незалежності Прикарпаття, як і вся Україна, пройшло через довгий період випробувань. Одним із найтяжчих стала доба комуністичного тоталітаризму, наслідки якої виявилися в політичному, економічному і духовному вимірах.

З наближенням радянських військ у західноукраїнському суспільстві не існувало будь-яких ілюзій щодо майбутнього з огляду на передвоєнну радянську політику на цих землях. Західні області України й після закінчення Другої світової війни залишалися ареною активних дій із застосуванням регулярних військових частин.

У 1944 р. на Прикарпатті було відновлено радянську політичну систему. Поверталися партійні, радянські, профспілкові, комсомольські органи, що реалізовували політику „радянізації" краю. У регіон було направлено тисячі партійців зі східних областей УРСР та інших республік СРСР. Переведення в західноукраїнський регіон великої кількості службовців зі східних областей стало основним методом проведення кадрової політики. На 1 січня 1946 р. в області працювали 1600 комуністів, яких ЦК Компартії України скерував на партійну роботу. До середини 1946 р. додатково ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У відрядили в область 8314 спеціалістів народного господарства, серед яких було 3448 комуністів, 3565 комсомольців. "Шефство" відбувалось шляхом закріплення партійних і комсомольських організацій східних і південних регіонів за областями Західної України. За Станіславською – Луганська, Житомирська, Херсонська області.

У 1946 р. в партійних організаціях Станіславської області працювало тільки 7,6 % місцевих комуністів, оскільки до населення західних областей ставилися з недовірою. 22 січня 1946 р. у складі УРСР було утворено Станіславську (у 1962 р. перейменовано на Івано-Франківську) область.

Після війни одним із важливих напрямів роботи партійних і каральних органів була

Manua
in the country. 1947

ретельна перевірка військовополонених, в'язнів концтаборів, насильно вивезених на роботу до Німеччини, а також мешканців, що перебували на окупованій німцями території. Сталінський тоталітарний режим використовував широкий арсенал репресивних заходів: від розстрілів, ув'язнень, до широкомасштабних виселень на спецпоселення, депортацій. Зокрема, станом на 1 серпня 1946 р., до Польщі було депортовано зі Станіславської області близько 78 тис. чол. У жовтні 1947 р. з області було виселено 4574 родини – 12.476 осіб. Усього за 1944-1947 роки із Західної України було виселено 100.310 чол. За післявоєнні роки майже з кожного прикарпатського села було вивезено до Сибіру по декілька родин, а з 28 сіл – повністю всіх мешканців. Так, село Селище Галицького району було ліквідоване за 24 години. Під час акції "Вісла" до села Озерце Галицького району прибули лемки з Польщі. Однак, високі податки, відсутність житла, мізерна зарплатня змусили їх поселитися у Миколаївській області.

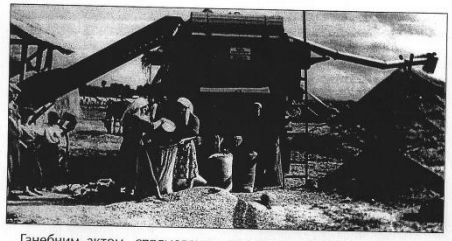

На колгоспному току.
Кін. 1970-х років

At the collective farm threshing-floor. The late 1970s

Ганебним актом, спрямованим проти українського народу стала операція „Вісла", здійснена польськими властями у квітні-серпні 1947 р. Її ціллю була насильна депортація українців з їх етнічних територій на землі, на яких раніше жили німці. Польські адміністративні органи застосовували репресивні методи у переселенській акції – позбавлення

Хлібодача на Коломийщині. 1947 р. На кінець 1950 р. на Станіславщині було колективізовано 97 % селянських господарств

State grain procurement in Kolomyia district.1947. By the late 1950s, 97% of peasant households had been collectivized

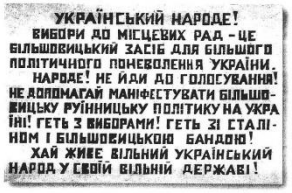

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДЕ!
ВИБОРИ ДО МІСЦЕВИХ РАД – ЦЕ БІЛЬШОВИЦЬКИЙ ЗАСІБ ДЛЯ БІЛЬШОГО ПОЛІТИЧНОГО ПОНЕВОЛЕННЯ УКРАЇНИ.
НАРОДЕ! НЕ ЙДИ ДО ГОЛОСУВАННЯ!
НЕ ДОПОМАГАЙ МАНІФЕСТУВАТИ БІЛЬШОВИЦЬКУ РУЙНИЦЬКУ ПОЛІТИКУ НА УКРАЇНІ! ГЕТЬ З ВИБОРАМИ! ГЕТЬ ЗІ СТАЛІНОМ І БІЛЬШОВИЦЬКОЮ БАНДОЮ!
ХАЙ ЖИВЕ ВІЛЬНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОД У СВОЇЙ ВІЛЬНІЙ ДЕРЖАВІ!

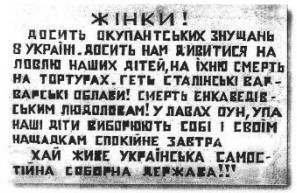

ЖІНКИ!
ДОСИТЬ ОКУПАНТСЬКИХ ЗНУЩАНЬ З УКРАЇНІ. ДОСИТЬ НАМ ДИВИТИСЯ НА ЛОВЛЮ НАШИХ ДІТЕЙ, НА ЇХНЮ СМЕРТЬ НА ТОРТУРАХ. ГЕТЬ СТАЛІНСЬКІ КАЖАНСЬКІ ОБЛАВИ! СМЕРТЬ ЕНКАВЕДІВСЬКИМ ЛЮДОЛОВАМ! У ЛАВАХ ОУН, УПА НАШІ ДІТИ ВИБОРЮЮТЬ СОБІ І СВОЇМ НАЩАДКАМ СПОКІЙНЕ ЗАВТРА
ХАЙ ЖИВЕ УКРАЇНСЬКА САМОСТІЙНА СОБОРНА ДЕРЖАВА!!!

Звернення ОУН до населення бойкотувати вибори до місцевих рад. 1947 р.

OUN (Organization of Ukrainian Nationalists) instigates people to boycott the local elections. 1947

Списки працівників партійного, радянського, господарського активу, направленого ЦК КП(б)У з різних районів СРСР на роботу в Станіславську область. 1944 р.

Lists of soviet, communist and economy activists sent by the Central Committee of Communist Party of Ukraine (CC CPU) from various regions of the USSR to work in Stanislav region

Вихідці зі Східної України скеровані на роботу на Прикарпаття. До середини 1946 р. додатково ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У відрядили в область 8314, спеціалістів народного господарства, серед яких було 3448 комуністів, 3565 комсомольців

Activists from Eastern Ukraine sent to work in Precarpathia. In 1946, the Central Committee of the Communist Party of the USSR (CC CPUSSR) and CC CPU had additionally sent 8314 specialists in the national economy with 3448 communists and 3565 komsomol members among them

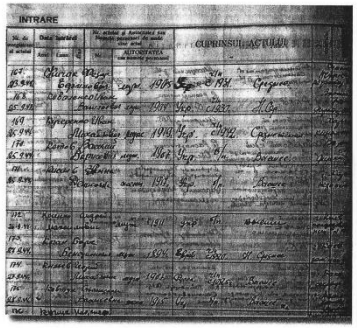

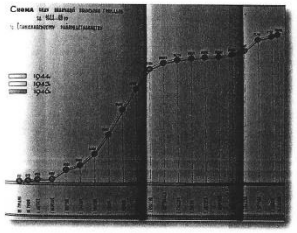

Схема евакуації поляків за 1944-1946-і роки зі Станіславської області

Diagram of evacuation of the Polish people from Stanislav region in 1944-1946

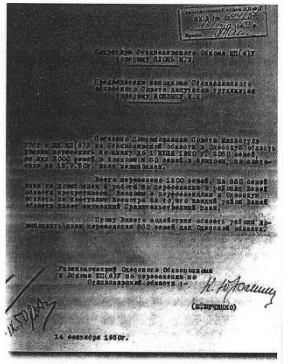

Звіт про переселення українців із Станіславської в Одеську область. 1950 р.

Report on deportation of the Ukrainians from Stanislav region to Odesa region. 1950

українців прав на землю, ліквідіція українських шкіл, культурно-освітніх закладів, греко-католицьких церков тощо. Одночасно була проведена спільна військова операція СРСР, Польщі та Чехословаччини проти загонів УПА, в ході якої українські національні формування зазнали істотних втрат.

Долаючи труднощі повоєнних років, меш-

Результати політики неперспективних сіл. Кін. 1970-х років

Results of Soviet politics regarding "unpromising" villages. The late 1970s

Меморіальна дошка пам'яті жертв депортації українців з Польщі. 1944-1947-й роки. м. Долина

Commemorative plaque to the victims of deportation of the Ukrainians from Poland in 1944-1947. Dolyna town

канці краю самовіддано працювали на відбудові народного господарства. Особливо помітними були успіхи у промисловому розвитку. У 1944-1991-х роках на Прикарпатті створено широку промислову інфраструктуру. Зокрема, реорганізовано нафтову промисловість (відновлено і розширено роботу Надвірнянського нафтопереробного заводу, в 1952 р. утворено нафтопромислове управління „Долинанафта)", деревообробну (Вигодський, Надвірнянський, Делятинський і Болехівський лісокомбінати). У цей період завершилося спорудження найбільшої в Європі Бурштинської теплової електростанції, однієї з найпотужніших у міжнародній системі „Мир". Діяли Калуське виробниче об'єднання "Хлорвініл", Івано-Франківський приладобудівний завод, завод „Автоливмаш", Прикарпатський меблевий комбінат, Тисменицька хутрова фабрика, Коломийська гардинна і Делятинська деревообробна фабрики та ін. Надмірна централізація, монополізм і диктат союзних міністерств і відомств призводили до розбалансованості народногосподарського комплексу, диспропорцій у соціально-економічному розвитку. Розширення виробництва відбувалося за рахунок екстенсивних методів ведення господарства. На його ефективності позначався низький

Учні початкової школи на демонстрації в селі Слобода Коломийського району. 7 листопада 1948 р.

Primary school pupils at the meeting in Sloboda village, Kolomyia district. November 7, 1948

Мітинг біля міськради у Коломиї. 1946 р.

Meeting at the Town Council in Kolomyia town. 1946

Руйнування церкви в селі Топорівці Городенківського району. 1948 р.

Church demolishing in Toporivtsi village, Horodenka district. 1948

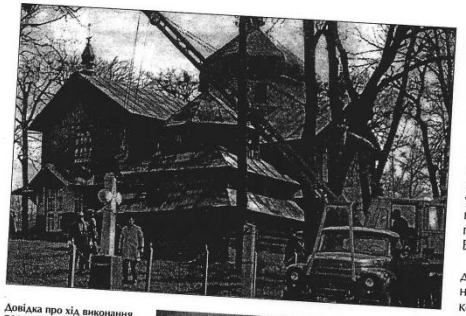

Звернен
населен
вибори
1947 р.

OUN (
Ukrain
gates p
local e

Вихід
скеро
Прикар
дник
ЦК ВЛ
відря
спеці
госпо
було
комс

Activ
sent
In 1
tee o
the
CC
831
eco
mu
me

Довідка про хід виконання постанови ЦК КП України від 9 жовтня 1968 р. "Про стан і заходи поліпшення науково-атеїстичного виховання трудящих в Українській РСР"

Report on the accomplishing resolution of the Central Committee of the Communist Party of Ukraine of October 9, 1968, *On Atheistic Education of the Ukrainian Working People*

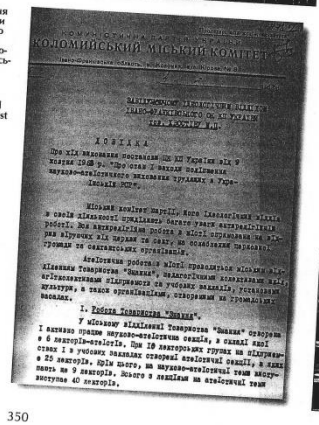

КОЛОМИЙСЬКИЙ МІСЬКИЙ КОМІТЕТ

ДОВІДКА

Знищення іконостасу церкви в с. Топорівці Городенківського району. 1948 р.

Destroying church icons in Toporivtsi village, Horodenka district. 1948

технологічний рівень. Жорстока експлуа
ція нафтових і газових родовищ призвели
їхнього виснаження, внаслідок чого видо
ток нафти в Карпатах з другої половини 8
років поступово скорочується.

У повоєнні роки шляхом репресій здійсн
валася колективізація сільського господарс
на Прикарпатті, що супроводжувалася, а
штами, примусовим виселенням селян,
виступали проти колгоспної системи. С
ном на 1 січня 1949 р. колгоспи об'єднува
у Станіславській області 13 % усіх селянс
ких господарств. Колективізація на Прика
патті в основному була завершена 1951 рок
В області налічувалося 605 колгоспів.

Нехтуючи долею мільйонів українців, р
дянське керівництво використало, випробув
ний у 30-х роках, метод придушення селянс
кого спротиву – голод 1946-1947 років. Ві
голоду найбільше постраждали такі район
Станіславської області, як Городенківський
Чернелицький, Гвіздецький, Обертинський
Снятинський.

Колгоспно-радгоспне виробництво галь
мувало розвиток продуктивних сил. Коман
дні методи економіки сприяли відчуженост
працюючих від засобів виробництва в місті
на селі, а пріоритетність індустріалізації гру
пи „А" (виробництво засобів виробництва)
зумовила відставання в соціальній сфері і
низький рівень життя людей.

Радянський тоталітарний режим у повоєн
ний період, незважаючи на створену широку
мережу культурно-освітніх закладів на При-

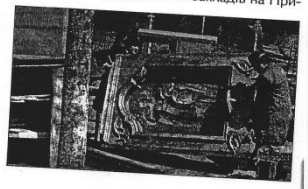

Зруйнований храм
Demolished church

Зруйнована в кін. 1940-х років каплиця в селі Блюдники Галицького району
The chapel in Bliudnyky village, Halych district was demolished in the late 1940s

карпатті, здійснював тотальний контроль за ідейним змістом освіти, культури, літератури, творів мистецтва, радіо- і телепередач, друкованої продукції, театрів, філармоній, музеїв.

У національному питанні радянський режим проводив широкомасштабну програму русифікації, насаджував комплекс меншовартості української нації. Одним з основних знарядь стала цілеспрямована політика знищення української мови.

Найбільшим із злодіянь тоталітаризму став духовний геноцид. Закривалися храми, розгорталася широка атеїстична пропагандистська кампанія, домінуючим став вплив Російської православної церкви.

Трагічною сторінкою історії була спроба радянського режиму викреслити з духовного життя народу Українську Греко-католицьку церкву, яка була провідною конфесією на теренах краю. 8-10 березня 1946 р. собор Греко-католицької церкви у Львові під тиском властей скасував унію з Ватиканом і ліквідував Греко-католицьку церкву. Посилились переслідування представників греко-католицького духовенства, які не перейшли у православ'я. Всупереч психологічно-моральному тиску, адміністративним та репресивним заходам, греко-католицьке духовенство і вірні, духовним батьком яких був митрополит Й. Сліпий, не підтримали рішення собору і перейшли в підпілля.

Незважаючи на лещата тоталітаризму, рух опору на Прикарпатті не припинявся. Його форми були різноманітні: від збройного повстанського руху, очолюваного ОУН і УПА, до політичного протесту, зокрема, бойкот післявоєнних виборів до Верховної Ради СРСР і місцевих рад. ОУН і УПА вели антибільшовицьку, антирадянську пропаганду, закликали людей не йти на виборчі дільниці. У криваву акцію перетворилися в Залукві Галицького району вибори до Верховної Ради СРСР 10 лютого 1946 р. Частина селян цього дня покинула свої оселі, щоб не брати

Музей атеїзму в м. Яремче. 1969 р.
Museum of atheism in Yaremche town. 1969

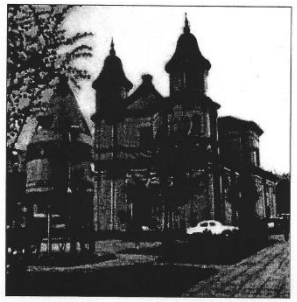

Музей історії релігії та атеїзму в м. Івано-Франківську. 1980-і роки
Museum of religion history and atheism in Ivano-Frankivsk city. The 1980s

Герой соціалістичної праці Ю. Венгрин – чабан колгоспу імені Івана Франка Верховинського району Івано-Франківської області. 1980-і роки
Yu. Venhryn, Hero of Socialist Labour, a shepherd of Ivan Franko collective farm, Verkhovyna district, Ivano-Frankivsk region. The 1980s

На полонині. 1969 р.
At the polonyna (mountain pasture). 1969

Герой соціалістичної праці, бригадир трактористів С. Ільків. 1980-і роки
S. Ilkiv, Hero of Socialist Labour, a brigade-leader of tractor drivers. The 1980s

На колгоспних полях. 1970-і роки
In the collective farm fields. The 1970s

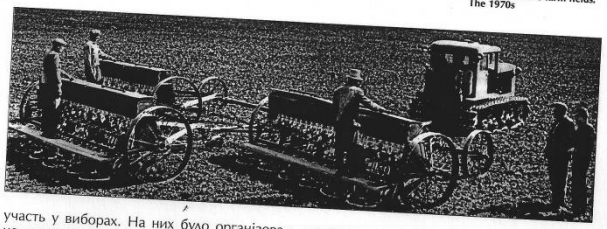

участь у виборах. На них було організоване справжнє полювання, силою і погрозами примушуючи селян іти на виборчу дільницю. За провал виборів голова виборчої комісії Семен Бунко був засуджений як "ворог народу". 8 лютого 1947 р. у день виборів до

Відгодівельний комплекс Городенківського міжгосподарського підприємства з виробництва яловичини і кормів. 1980-і роки
Cattle-farm and fodder producing plant in Horodenka town. The 1980s

ми, зазнали невдач. Про обмежений характер процесів десталінізації в період хрущовської „відлиги" свідчить той факт, що поза амністією залишались політичні в'язні, які брали участь в русі ОУН і УПА, а також вивезені за роки колективізації з теренів Західної України.

На птахофермі. 1970-і роки
At the poultry farm. The 1970s

Ланка буряководів. 1960-і роки
A team of beet growers. The 1960s

Верховної Ради УРСР і до обласних рад на дільниці 1122 у Надвірній невідомий вкинув в урну 5 листівок із написами "Ми голосуємо за українських повстанців, за УПА. 10 000 бандерівців".

Спроби лібералізації суспільно-політичного життя в хрущовський період, в умовах збереження основ командно-адміністративної систе-

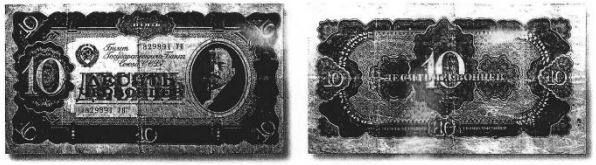

Грошова одиниця номіналом десять червінців, що була в обігу в Радянському Союзі у кін. 1940-х років

A banknote of 10 chervonets, which circulated in the USSR up to the late 1960s

Наприкінці 50-х років активізувався культурно-національний розвиток, що виявився у феномені українського "шістдесятництва". Ним було започатковане новітнє національне відродження. Твори прикарпатських письменників, художників збагатилися ширшою тематикою, національним змістом. У поезії та прозі активно виступали діячі молодого покоління – Д. Павличко, Р. Іваничук, у мистецтві – О. Заливаха, Д. Іванцев, О. Грицей (Винник). Вони – представники нового політичного, творчого та естетичного мислення, які прагнули вийти за межі догматичного сприйняття світу, принесли зі собою дух бунтарства. Реакцією тоталітарного режиму на процес оновлення стала хвиля репресій, яка торкнулася багатьох письменників і художників Прикарпаття.

На рубежі 1950-1960-х років в Україні зародилося дисидентство, що стало новітньою формою громадянського протесту. Значна кількість виявів незгоди з тоталітаризмом була пов'язана саме із Західною Україною. Більшу частину дисидентів на Прикарпатті (41 особа) становили представники інтелігенції (письменники, митці, греко-католицькі священики, студенти). Дисидентський рух мав яскраве національно-демократичне спрямування.

Обробіток сільськогосподарської продукції. 1960-і роки

Farm production processing. The 1960s

JOŠ 13
STK
2 VELIKE

Переробка льону. 1970-і роки

Flax processing. The 1970s

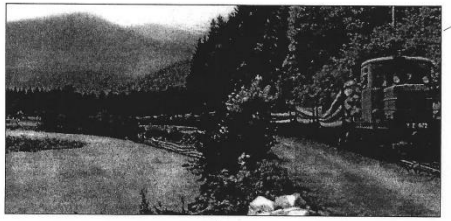

Вивіз лісу з Прикарпаття. 1969 р.

Timber transportation from Precarpathia. 1969

Лісосплав на Черемоші. Верховинський район. 1964 р.

Timber floating down the Cheremosh River, Verkhovyna district. 1964

Виявами громадянського протесту були: поширення антирадянських листівок, „самвидаву", праць дисидентів („Мойсей", „Репортаж із заповідника імені Берії" В. Мороза), прослуховування передач іноземних радіопрограм „Голос Америки", „Свобода", „Ватикан", запити діячів літератури і мистецтва до радянських керівних органів щодо арештів серед української інтелігенції, організація заходів щодо вшанування пам'яті Т. Шевченка тощо. Особливістю самвидавчої літератури західного регіону України стала гостра критика радянського режиму, вимога державної незалежності, апеляція до попередніх етапів українського національно-визвольного руху, зокрема, ОУН і УПА. На Прикарпатті мало місце і релігійне дисидентство, представники якого виступали за утвердження не декларованої, а фактичної свободи совісті, вимагали відновлення Греко-католицької церкви.

Поруч із цим здійснювалися спроби організованого опору радянській тоталітарній системі. Зокрема, в кінці 50-х років у Станіславі діяла підпільна Об'єднана партія визволення України, створена групою робітників та студентів (Я. Ткачук, Б. Тимків, І. Струтинський, М. Юрчик та ін.).

У 1964-1967 роках у Івано-Франківську діяла підпільна організація – Український національний фронт (УНФ), ініціатором створення і керівником якої були Дмитро Квецко – учитель історії з Долинського району Івано-Франківської області та колишній учасник національно-визвольного руху Зіновій Красівський. УНФ продовжував політичну

На Вигодському лісокомбінаті. 1970-і роки

At Vyhoda wood processing plant. The 1970s

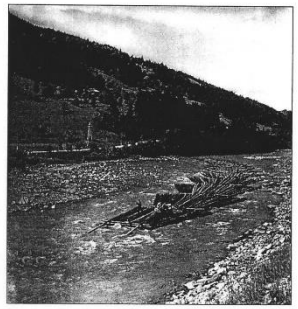

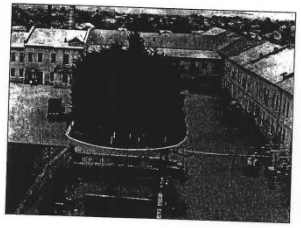

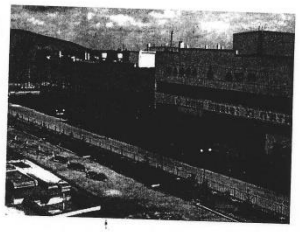

Тисменицька хутрова фабрика. 1967 р.

Tysmenytsia fur factory. 1967

Завод ДСП. м. Надвірна. 1980-і роки

Nadvirna wood panel producing plant. The 1980s

Бурштинська ДРЕС. 1969 р.

Burshtyn thermal power plant. 1969

У цеху Івано-Франківського приладобудівного заводу. 1980-і роки

In a workshop of Ivano-Frankivsk instrument producing plant. The 1980s

Калуське виробниче об'єднання "Хлорвініл" – велет хімічної промисловості Прикарпаття. 1980-і роки

The Chlorovinyl concern in Kalush town, an industrial giant of the Precarpathian chemical industry. The 1980s

лінію ОУН і УПА, відстоював неминучість збройної боротьби проти режиму, за створення самостійної демократичної держави. Членами та активістами організації були понад 150 осіб з Львівської, Івано-Франківської, Закарпатської, Тернопільської, Кіровоградської, Чернігівської, Донецької областей.

1960-80-і роки характеризувалися посиленням правозахисного руху. 9 листопада 1976 р. була утворена Українська група сприяння виконанню Гельсінських угод, основне завдання якої полягало в ознайомленні світової громадськості з фактами порушень прав людини на території УРСР. Вихідці із Прикарпаття стали активістами Української

У цеху поліхлорвінілової смоли в об'єднанні "Хлорвініл"

In the polychlorovinyl resin workshop of the Chlorovinyl concern

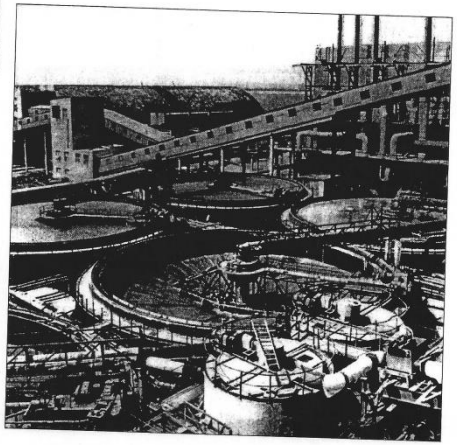

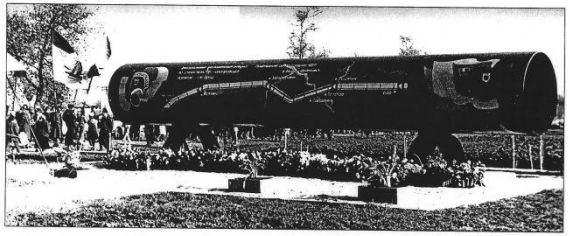

Меліоративні роботи на полях Івано-Франківщини. 1970-і роки

Land reclamation in Ivano-Frankivsk region. The 1970s

Економічна карта Івано-Франківської області. 1980-і роки

The economic map of Ivano-Frankivsk region. The 1980s

Гельсінської групи (П. Січко, О. Попович, О. Заливаха та ін.).

Однак, реакція тоталітарного режиму не забарилася. Вона виявилася у хвилі арештів, проведених у середовищі творчої інтелігенції України, звинуваченої в „українському буржуазному націоналізмі". У 1959 р. над діячами Об'єднаної партії визволення України відбувся закритий судовий процес, на якому до різних термінів ув'язнення було засуджено Я. Ткачука, Б. Тимківа, М. Площака, І. Струтинського, М. Юрчика, І. Коневича та інших.

Знаковою постаттю в історії руху опору на Прикарпатті був В. Чорновіл – духовний батько дисидентства в Західній Україні. У його працях („Лихо з розуму", „Правосуддя чи рецидиви терору") викривалося свавілля

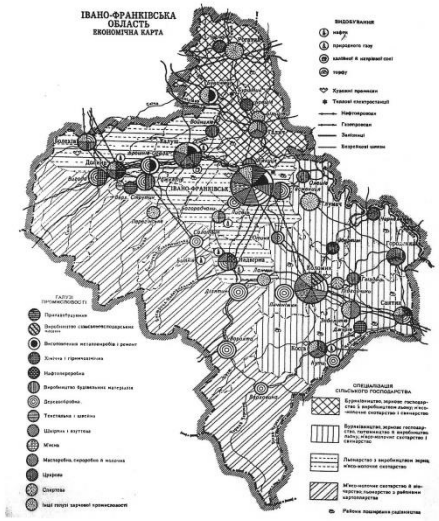

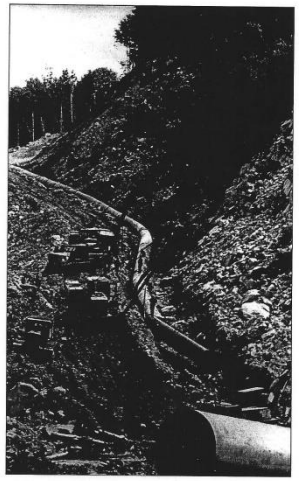

Будівництво газопроводу "Союз". 1970-і роки

Laying *Soyuz* gas pipeline. The 1970s

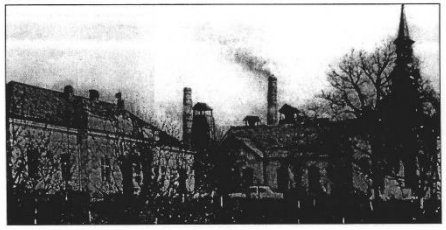

Долинський солеварний завод. 1969 р.

Dolyna salt plant. 1965

Долинська бавовнопрядильна фабрика. 1980-і роки

Dolyna cotton spinning mill. 1980s

радянської влади проти тих українських громадян, які відстоювали право свого народу на свободу і незалежність. У нелюдських умовах терору він продовжував боротьбу за національні ідеали, проводив акції громадянської непокори.

Економічний застій середини 80-х років і наростання руху опору тоталітарній системі змусили радянське керівництво вдатися до перебудови суспільного життя. Однак, СРСР не здатний був відповісти на виклик історії, оскільки реформи не виходили за межі командної системи. Соціальну програму було принесено в жертву нарощуванню військово-промислового комплексу. Намагання поєднати елементи ринкової економіки з плановою привели до абсолютного спаду виробництва, всеохоплюючої системної кризи й остаточного краху радянської тоталітарної системи. Хижацьке ставлення до природних ресурсів, функціонування хімічних та енергетичних гігантів перетворило промислові центри України на зони екологічного лиха.

Трагічною сторінкою в історії краю стала війна в Афганістані, в якій брали участь 2881 прикарпатець (82 чол. загинули, 105 повернулися інвалідами).

Стало очевидним, що без реального державного, в тому числі й економічного суверенітету, без повновладдя народу істотних зрушень досягти неможливо. Результатом перебудови стало усвідомлення суспільством неможливості подальшого життя в умовах тоталітаризму. Основними досягненнями політики гласності стали: ліквідація "білих плям" в історії, повернення з небуття репресованих радянським режимом політичних і культурних діячів, заборонених літературних творів, кінофільмів, наукових і публіцистичних праць; послаблення цензури, руйнування старих ідеологічних стереотипів.

Хоча перебудовчі процеси на Прикарпатті в цілому співпадали із загальносоюзними тенденціями суспільних перетворень, разом з тим вони мали свої особливості. Зокрема активізація національного руху в Україні супроводжувалася швидким переростанням опозиційних настроїв суспільства в широкомасштабну демонстрацію активного протесту в формі страйків, пікетувань, голодувань, народних віч під синьо-жовтими прапорами, з вимогами реабілітації політв'язнів. 14 травня 1989 р. в селі Воскресінцях Коломийського району під час відкриття пам'ятника Т. Шевченку вперше на Прикарпатті було

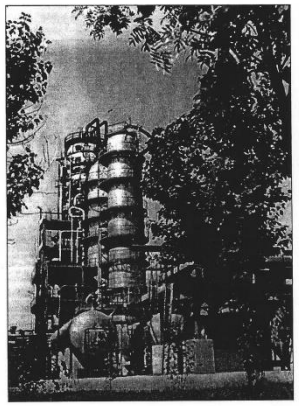

Надвірнянський нафтопереробний завод. 1969 р.

Nadvirna oil refinery. 1969

Фабрика художніх виробів у м. Коломиї. 1980-і роки

Arts and crafts factory in Kolomyia town. The 1980s

Ольга Дучимінська (1883-1988) – письменниця, громадська діячка, етнограф, фольклорист. Була знайома з І. Франком, Н. Кобринською, О. Кобилянською. У1951 р. засуджена до 25-річного ув'язнення в концтаборі. Звільнена 1958 р.

Olga Duchyminska (1883-1988), a writer, public figure, ethnographer and folklorist. Acquainted with I.Franko, N.Kobrynska, O.Kobylianska. In 1951 she was sentenced to 25 years of imprisonment but released in 1958

Дмитро Павличко. 1979 р. Народився 1929 р. в селі Стопчатів Косівського району. Видатний поет, громадський діяч, літературознавець, перекладач. У1946 р. ув'язнений за сфабрикованою НКВС справою

Dmytro Pavlychko. 1979. Born in 1929 in Stopchativ village, Kosiv district. A famous poet, public man, literary scholar, translator. In 1946 he was imprisoned for the charges framed-up by NKVS (the National Commissariat of Home Affairs)

Центр м. Івано-Франківська. 1980-і роки

Ivano-Frankivsk downtown. The 1980s

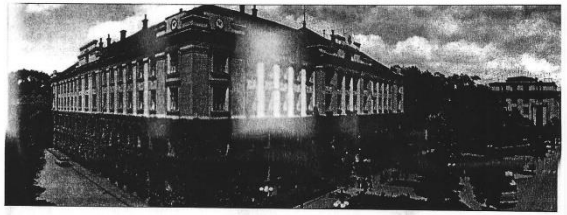

Будинок обласних організацій в Івано-Франківську. 1966 р.

Shchors street in Ivano-Frankivsk. The regional organisations building. 1966

Тарас Мельничук (1938-1 народився в с. Уторопи кого району. Відомий ук кий поет, політв'язень, л Державної премії імені Шевченка в галузі літера (1992 р.), премії імені В. (1991 р.). За рукопис пое збірки "Чага" у 1972 р. б штований, відбував ув'я у Пермських таборах. В засуджений 1979 р.

Taras Melnychuk (1938-19 in Utoropy village, Kosiv d a well-known Ukrainian p political prisoner, winner Shevchenko Ukrainian Sta in literature (1992) and of iura Prize (1991). Arrestec manuscript of his poetry c titled *Chaha* in 1972 and Perm' prison camps. In 1979 he was convicted

У фойє Івано-Франківського музично-драматичного теат І. Франка, за оздоблення якого Д. Сосновому і групі майс дожників присуджено Державну премію імені Т. Шевчен

In the foyer of Ivan Franko Music and Drama theatre in Ivan Frankivsk city, D. Sosnovy and a group of artists were award Shevchenko Ukrainian State Prize for its design and decorati

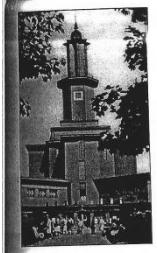

Івано-Франківський краєзнавчий музей. Ратуша 1970-і роки

Regional Ethnography Museum in Ivano-Frankivsk. Cityhall. The 1970s

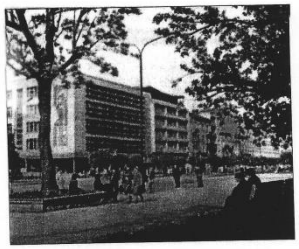

Головний поштамп в м. Івано-Франківську

Ivano-Frankivsk central post office in Radianska Street

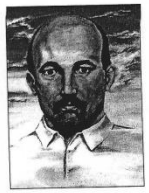

публічно піднято національний синьо-жовтий прапор.

Різко падали авторитет і довіра до комуністичної партії. В результаті виборів 1989 р. на Прикарпатті до влади прийшли некомуністичні сили, які виступали за по-глиблення демократичних процесів. Із 12 депутатських місць у Верховну Раду УРСР 11 мандатів здобули демократичні представники. Переконливу перемогу над партійними висуванцями одержали колишні політв'язні Л. Лук'яненко, Б. Ребрик, лідери громадських організацій області. В обласній раді із 137 обраних депутатів 110 належали до демократичного блоку і тільки чотири місця здобули партійні та радянські керівники. Головою обласної ради був обраний керівник крайової організації Народного Руху України Микола Яковина.

Михайло Тимочко (1935-1998) – вчений, педагог, академік Української академії медичних і біологічних наук. Народився в с. Кропивник Долинського повіту (нині – Галицького району). Його перу належить понад 500 друкованих праць, 10 авторських свідоцтв на винаходи, 25 методичних розробок. Був керівником 20 кандидатських і трьох докторських дисертацій, членом НТШ та Української Спілки наукових та педагогічних працівників, керівником ініціативної групи Всеукраїнського незалежного наукового товариства "Рідний край". У селі Кропивники Долинського району на його честь відкрито меморіальну дошку

Указ Президії Верховної Ради Української РСР про перейменування м.Станіслав на Івано-Франківськ. 9 листопада 1962 р.

Decree by the Supreme Soviet of the Ukr. SSR according to which the city of Stanislav was renamed into Ivano-Frankivsk. November 9, 1962

Р 1124

УКАЗ

Президії Верховної Ради Української РСР

Про перейменування міста Станіслава і Станіславської області

З метою дальшого зміцнення економічного і політичного могутности, народного добробуту, культурного зростання трудящих Станіславської області, Президія Верховної Ради Української РСР постановляє:

Перейменувати місто Станіслав на місто Івано-Франківськ і Станіславську область – на Івано-Франківську.

Голова Президії Верховної Ради Української РСР Л.КОСТЕНКО

Секретар Президії Верховної Ради Української РСР Л.ПАЛКО

Київ, Кремль.
9 листопада 1962 року.

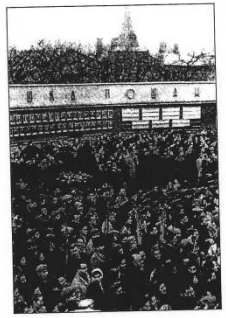

Мітинг, присвячений 300-річчю Станіслава. 1962 р.

Meeting dedicated to the 300th anniversary of Stanislav. 1962

Mykhailo Tymochko (1935-1998), a scientist, professor, academician of the Ukrainian Academy of Medicine and Biology. Born in Kropyvnyk village, Dolyna povit (nowadays Halych district). He is the author of about 500 published works, 10 author certificates for inventions, 25 methodological works. He supervised 20 candidate's and 3 doctor's theses, was a member of the Shevchenko Scientific Society and the Ukrainian Union of Scientists and Educational Specialists. He was also a leader of the Ridny Krai (Native Land) All-Ukraine Independent Scientific Society initiative group. There is a commemorative plaque in his honour in Kropyvnyky village, Dolyna district

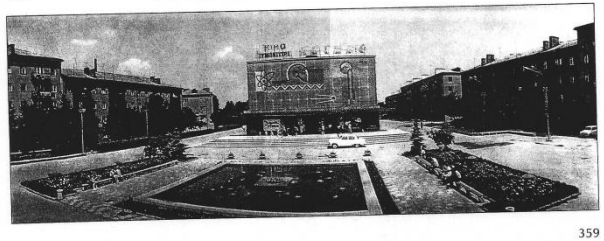

Кінотеатр "Космос" у м. Івано-Франківську. 1980-і роки

The *Kosmos* cinema in Ivano-Frankivsk. The 1980s

Микола Плав'юк народився у 1927 р. в с. Русів на Снятинщині. Після Другої світової війни емігрував спочатку до Німеччини, згодом – до Канади. Натхненник організації Світового конгресу вільних українців, був його президентом (1978-1981), 1989 р. – віце-президент уряду УНР в екзилі, 1990-1992 роки – останній президент УНР

Mykola Plaviuk, born in 1927 in Rusiv village, Sniatyn district. After World War II, he emigrated to Germany and then to Canada. One of the initiators of the Free Ukrainians World Congress and its President (1978-1981). In 1989 - Vice-President of Ukrainian People's Republic (UPR) in exile, and in 1990-1992 became the last President of UPR

Будинок у якому народився Микола Плав'юк

House where Mykola Plaviuk was born

Іван Кузич-Березовський (1903-1985) народився в с. Нижній Березів Косівського повіту, вчитель, громадський діяч. Після Другої світової війни емігрував до Канади, потім до США. Автор історичних праць "Березівське боярство на тлі історії України", "Жінка і держава", "Орівна-Кимерія-Праісторія України"" та ін., які вийшли друком в Детройті

Ivan Kuzych-Berezovsky (1903-1985), a teacher and public man. Born in Nyzhniy Bereziv village, Kosiv district. After World War II he emigrated to Canada and then to the USA. He is an author of the following historical works: *Bereziv Nobles and the Ukrainian Historical Background*, *Woman and State*, *Oriana-Cimmeria – Prehistory of Ukraine*, etc. published in Detroit

Іван Кузич-Березовський. Праісторія України

Ivan Kuzych-Berezovsky. Prehistory of Ukraine

Степан Витвицький (1884-1965) народився в с. Угорники на Станиславщині. Громадський діяч, адвокат, президент УНР в екзилі з 1954 р.

Stepan Vytvytsky (1884-1965), born in Uhornyky village, Stanislav region. A public man, lawyer and human rights defender, the President of UPR in exile since 1954

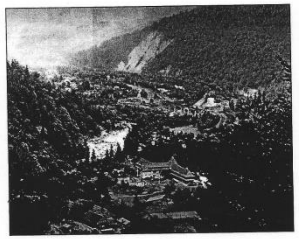

Вид на Яремче. 1980-і роки

View of Yaremche town. The 1980s

Ілля Витанович (1899-1973) - український економіст, історик, соціолог, кооператор і громадський діяч. Народився в с. Бурштин Рогатинського повіту (нині місто на Івано-Франківщині). З 1944 р. у Німеччині, професор Українського Вільного Університету в Мюнхені, згодом переїхав до США. Дійсний член НТШ, брав участь у підготовці "Енциклопедії українознавства"

Illia Vytanovych (1899-1973) a Ukrainian economist, historian, sociologist, cooperation specialist and public man. Born in Burshtyn village, Rohatyn povit (nowadays Burshtyn town in Ivano-Frankivsk region). Since 1944 he lived in Germany and was a professor with the Ukrainian Free University in Munich; later on moved to the USA. He was a member of the Shevchenko Scientific Society, and also one of the compilers of the Encyclopaedia of Ukrainian Studies

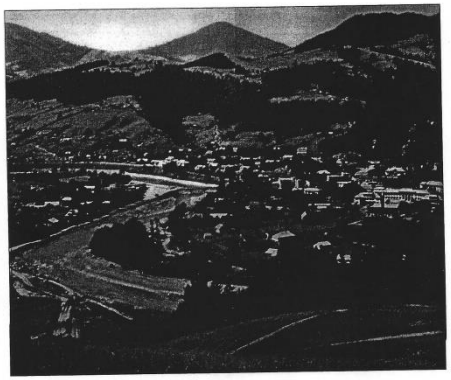

Загальний вигляд м. Верховина. 1980-і роки

General view of Verkhovyna town. The 1980s

Михайло Мороз (1904-1992) – художник, родом зі с. Пліхів на Бережанщині. У 1925-44-х роках виїжджав на Гуцульщину, де вивчав життя і побут гуцулів. Створив багато картин на гуцульські теми. З 1949 р. працював у США

Mykhailo Moroz (1904-1992), an artist. Born in Plikhiv village, Berezhany district. During 1925-44 he travelled across Hutsulshchyna and studied Hutsul traditions and art. Many of his works depict this area and people. Starting from 1949 lived in the USA

Володимир Баляс
Композиція, 1963 р.

Volodymyr Balias.
Composition. 1963

Володимир Баляс. Автопортрет на тлі квітів. Володимир Баляс (1906-1980) народився 29 серпня 1906 року в м. Рогатині. Видатний український графік і живописець в еміграції, твори якого експонувались на найвідоміших виставках США, Канади, Мексики, Бразилії, Європи

Volodymyr Balias. *Self-portrait against the background of flowers*. Volodymyr Balias (1906-1980), born on August 29, 1906 in Rohatyn town. An outstanding Ukrainian graphic artist and painter in emigration. His works were exhibited in the most famous galleries in the USA, Canada, Mexico, Brazil and Europe

На січень 1991 р. Івано-Франківська обласна партійна організація зменшилася на 20 %. Ширилося масове демонтування пам'ятників В. Леніну та іншим радянським діячам.

На Прикарпатті розгорнувся релігійний рух за відновлення діяльності Української Греко-католицької церкви. Навесні 1987 р. у містах Калуші, Івано-Франківську, селах

Синя скульптура Божої Матері Рятівниці Михайла Черешньовського. Михайло Черешньовський (1911-1994) – визначний митець, скульптор-монументаліст, різьбяр. Народився в с. Стежниці Ліського повіту на Лемківщині. У 1939, 1941-44-х роках мешкав у Болехові, де відкрив майстерню народної дерев'яної різьби. У 1951 р. емігрував до США. У 1966-1994 роках був головою Митців України в Америці

Mykhailo Chereshniovsky. Blue sculpture of the Protection of the Holy Mother. Mykhailo Chereshniovsky (1911-1994), an outstanding artist, sculptor, carver. Born in the of Stezhnytsi village, Lisko povit in Lemkivshchyna. In 1939 and in 1941-44 he lived in Bolekhiv town, where ran a carving craft workshop. In 1951 emigrated to the USA. In 1966-1994 was the head of the Ukrainian Artists Union in America

Михайло Мороз. Христос народився

Mykhailo Moroz. *Christ is Born*

Михайло Мороз. Різдвяний спомин

Mykhailo Moroz. *Christmas Recollection*

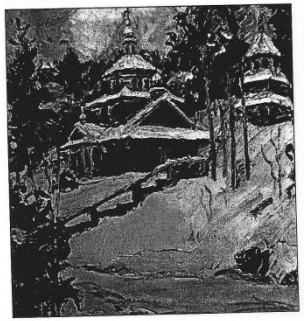

Володимир Баляс. Соняшники

Volodymyr Balias. Sunflowers

Турбаза "Гуцульщина" в Яремче. Архітектори Д. Сосновий, І. Боднарук, О. Фольда, І. Гринів, С. Валерський. 1980-і роки

Hutsulshchyna tourist camp in Yaremche town. Architects D. Sosnovy, I. Bodnaruk, O. Folda, I. Hryniv, S. Valersky. The 1980s

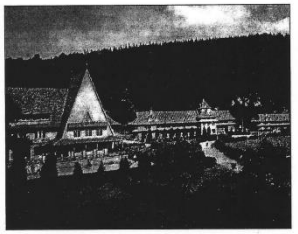

Михайло Зорій. Українська мадонна, 1976 р.

Mykhailo Zoriy. *Ukrainian Madonna*. 1976

Михайло Зорій. Товариш по ув'язненню, 1949 р.

Mykhailo Zoriy. *Prison friend*. 1949

Михайло Зорій (1908-1995) – художник, педагог. У 1933 р. створив проект пам'ятника Д. Січинському, що був встановлений на кошти української громади у 1943 р. в Івано-Франківську. У 1941-1944 роках декоратор Івано-Франківського драматичного театру імені І. Франка. У 1944 р. був арештований. Покарання відбував в Нижньодніпровську, Києві і Комсомольську-на-Амурі. Автор портретів і пейзажів

Mykhailo Zoriy (1908-1995), an artist, teacher. In 1933 he designed the monument to D. Sichynsky, which was erected at the expense of the Ukrainian community in Ivano-Frankivsk in 1943. In 1941-1944 he worked on decorating the Ivan Franko dramatic theatre in Ivano-Frankivsk city. In 1944 he was arrested and sent first to Hyzhniodniprovsk prison and then to Kyiv and Komsomolsk-upon-the-Amur. He is an author of portraits and landscapes

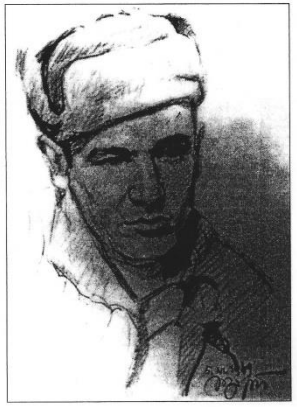

Микола Варення. Літо. Центральна частина триптиха. 1977 р.

Mykola Varennia. *Summer*. The central part of the triptych. 1977

Микола Варення (1917- 2001) – народився в с. Калиново Луганської області, художник, педагог, заслужений художник України. У 1953-1961-х роках викладач живопису і рисунку у Косівському училищі прикладного мистецтва, пізніше – директор Івано-Франківської дитячої художньої школи, викладав художнього факультету Прикарпатського університету імені В. Стефаника. Член Спілки художників України. Автор жанрових композицій, пейзажів, натюрмортів, портретів, графічних творів

Mykola Varennia (1917-2001), an artist, teacher, the Honoured Artist of Ukraine. Born in Kalynovo village in Luhansk region. During 1953-1961 worked as a teacher of painting and drawing at Kosiv vocational school of applied arts, then a director of Ivano-Frankivsk children's arts school, a professor at Arts Faculty, Precarpathian V.Stefanyk State University. A member of the National Painters' Union of Ukraine. He is an author of genre compositions, landscapes, still lives, portraits and graphic works

Денис-Лев Іванцев.
Голгофа. 1956 р.

Denys-Lev Ivantsiv.
Golgotha. 1956

Денис-Лев Іванцев.
Олекса Довбуш. 1956 р.

Denys-Lev Ivantsiv.
Oleksa Dovbush. 1956

Денис-Лев Іванцев.
Розп'яття Господнє. 1994 р.

Denys-Lev Ivantsiv.
The Lord's Crucifix. 1994

Тисменицького, Калуського, Долинського районів були проведені збори вірних Греко-католицької церкви, на яких після богослужінь лунали вимоги передати віруючим церковні споруди. Рухові легалізації УГКЦ сприяла відкрита Заява групи священнослужителів та віруючих УГКЦ від 4 серпня 1987 р. у західних засобах масової інформації про свій вихід з підпілля і підтримка українських греко-католиків Папою Римським Іваном Павлом II. Координацію дій греко-католиків західноукраїнських областей здійснював, створений восени 1987 р. у Львові Комітет захисту Української Католицької Церкви.

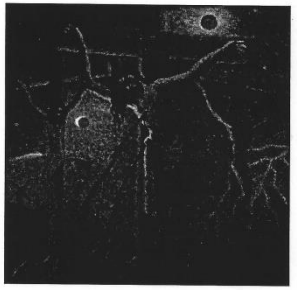

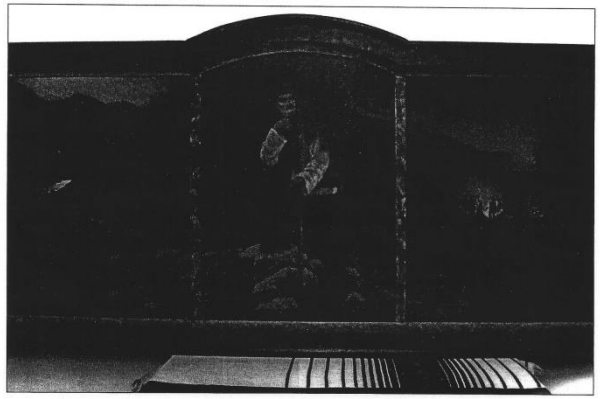

Денис-Лев Іванцев (1910-2003) – відомий український живописець, графік. Народився 5 березня 1910 року в с. Делева Тлумацького району в сім'ї священика місцевої греко-католицької церкви. Є автором декількох сотень високохудожніх творів, у центрі яких краса рідного краю, доля України за її багатовікову історію. За своє життя брав участь у численних представницьких виставках у Кракові, Відні, Львові, Івано-Франківську. Частина його художніх творів знаходиться в Івано-Франківському обласному музеї образотворчого мистецтва, у Львівському національному музеї. Більшість його картин перебуває в колекції його родини, яка проживає в Івано-Франківську, в колекціях численних шанувальників його таланту як на Україні, так і за її межами, в тому числі США, Канаді, Англії. У 1992 році за вагомий внесок у розвиток світової культури Міжнародний біографічний центр (Кембрідж, Англія) визнав Дениса Іванцева людиною року. Світлина 1999 р.

Denys-Lev Ivantsiv (1910-2003), a well-known Ukrainian painter and graphic artist. Born on March 5, 1910 in Deleva village, Tlumach district in the family of a Greek-Catholic priest. He is an author of several hundred artistic works depicting the beauty of the native land during the ages of Ukrainian history. Participated in numerous exhibitions in Krakow, Vienna, Lviv, Ivano-Frankivsk. A lot of his paintings are exhibited in Ivano-Frankivsk Regional Museum of Arts and Lviv National Museum. The majority of his artistic works are kept in his family collection in Ivano-Frankivsk as well as in private collections both in Ukraine and abroad including the USA, Canada, and England. In 1992, Denys-Lev Ivantsiv was recognised as Man of the Year by the International Biography Centre (Cambridge, UK) for his great contribution into development of the world culture. Photo of 1999

Василь Касіян (1896-1976) – народився в с. Микулинці Снятинського району, художник-графік, педагог. Народний художник СРСР (1944), Герой Соціалістичної Праці (1974), дійсний член Академії мистецтв СРСР (1947) і Академії Архітектури (1950), член Спілки художників України, лауреат Державної премії УРСР імені Т. Шевченка. 1978 р. встановлено щорічну республіканську премію імені В. Касіяна. У Снятині відкрито музей Касіяна. Його ім'я носить Косівський коледж народного і декоративного мистецтва. В. Касіян автор портретів Т. Шевченка, В. Стефаника, циклу ілюстрацій до їхніх творів та інших творів українських письменників

Vasyl Kasian (1896-1976), born in Mykulynti village, Sniatyn district. A graphic artist, teacher, the People's Artist of the USSR (1944), Hero of Socialist Labour (1974), a member of the Academy of Arts of the USSR (1947) and the Academy of Architecture (1950), a member of the National Painters' Union of Ukraine, a winner of the Taras Shevchenko Ukrainian State Prize. Annual Vasyl Kasian Republican Prize was established in 1978. In Sniatyn, the Museum of Kasian's creative works was founded. Kosiv College of Decorative Arts is named after V.Kasian. He is an author of T.Shevchenko's and V.Stefanyk's portraits and illustration series to their works as well as to the works by other Ukrainian writers

Ілюстрації Василя Касіяна до "Кобзаря" Тараса Шевченка. 1983 р. "Мені тринадцятий минало"

Vasyl Kasian's illustrations to Kobzar by T. Shevchenko. *I was 13*...1983

Ілюстрації Василя Касіяна до "Кобзаря" Тараса Шевченка. 1983 р. "Тече вода з-під явора"

Vasyl Kasian's illustrations to *Kobzar* by T. Shevchenko. *Water's running from under a sycamore*. 1983

Ілюстрації Василя Касіяна до "Кобзаря" Тараса Шевченка. 1983 р. "Плач Ярославни"

Vasyl Kasian's illustrations to Kobzar by T. Shevchenko. *Yaroslavna's weeping*. 1983

У його діяльності брали участь жителі Прикарпаття: Ярослав Лесів з м. Болехова та Стефанія Петраш-Січко з м. Долини.

У містах і селах краю зростала кількість несанкціонованих владою греко-католицьких відправ, присвячених 1000-літтю хрещення Київської Русі. Одне з найбільших Богослужінь, у якому взяли участь понад 5 тис. віруючих не тільки Івано-Франківщини, але сусідніх Львівщини і Тернопільщини, відбулося 17 липня 1988 р. у Гошівському монастирі.

Важливими етапами включення Прикарпаття у національно-демократичну революцію стали: участь прикарпатців у неформальних громадсько-політичних об'єднаннях – Українському культурологічному клубі, Товаристві української мови імені Т. Шевченка, історико-освітньому товаристві "Меморіал", екологічній асоціації "Зелений світ", Ук-

Ілюстрації Василя Касіяна до "Кобзаря" Тараса Шевченка. 1983 р. "Сон"

Vasyl Kasian's illustrations to Kobzar by T. Shevchenko. *Dream*. 1983

Параска Хома народилася 1933 р. у селі Чернятині Городенківського району. З 1973 р. член Спілки художників України. Заслужений майстер народної творчості. Твори знаходяться в Івано-Франківському художньому музеї, а також приватних колекціях України та світу

Paraska Khoma, born in 1933 in Cherniatyn village, Horodenka district. She has been a member of the National Painters' Union of Ukraine since 1973. She is also the Honoured Craftswoman. Some of her works are owned by Ivano-Frankivsk Museum of Arts; many of them are also in private collections both in Ukraine and all over the world

Роботи Ганни Васлащук

Hanna Vasylashchuk's works

Ганна Васлащук (1924-2004) народилася в с. Шешори Косівського району, ткаля, лауреат Державної премії УРСР імені Т. Шевченка (1968), автор тематичних тканих рушників за творами українських поетів. Ганна Васлащук серед своїх робіт

Hanna Vasylashchuk (1924-2004), born in Sheshory village, Kosiv district. The skilful weaver is also a Taras Shevchenko Ukrainian State Prize winner (1968). She is an author of woven towels illustrating the works of Ukrainian writers. Hanna Vasylashchuk among her works

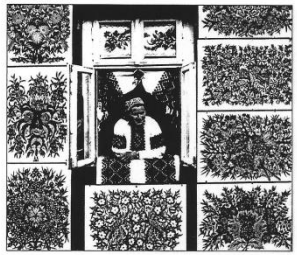

Народний розпис Параски Хоми

Folk painting by Paraska Khoma

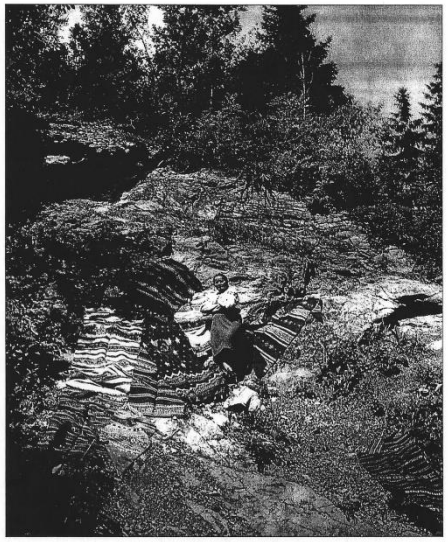

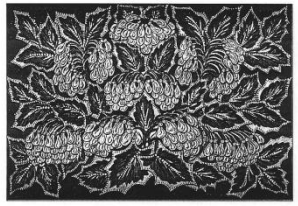

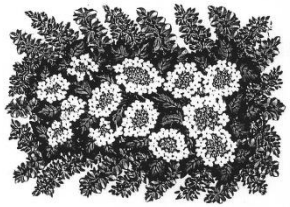

До пісні "Білий цвіт". 1969 р. Параска Хома

Paraska Khoma. Illustration to *White Blossom* song. 1969

Заслужений майстер народної творчості, різьбяр Юрій Корпанюк з онукою

Yury Korpaniuk, a carver, the Honoured Folk Art Craftsman, with his granddaughter

Декоративна тарілка виготовлена Оксаною Грицей. Оксана Грицей (Винник) (1915-1988) народилася в с. Оболонія на Долинщині. Відомий народний майстер художньої різьби і випалювання, заслужений майстер народної творчості УРСР, член Спілки художників СРСР

A decorative carved plate by Oksana Hrytsey. Oksana Hrytsey (Vynnyk) (1915-1988) was born in Obolonnia village, Dolyna district. She is a well-known craftswoman of traditional artistic carving and pyrography, the Honoured Folk Art Craftswoman of the Ukr. SSR and a member of the Painters' Union of USSR

Майстер художньої кераміки Павлина Цвілик з дочкою та внучкою

Pavlina Tzvilyk, a studio ceramics craftswoman, with her daughter and granddaughter

раїнській Гельсінській спілці, студентських братствах тощо. Найвагомішою подією суспільно-політичного життя республіки стало утворення Народного руху України, одним із ініціаторів якого став Д. Павличко.

На Прикарпатті утворилися місцеві осередки Руху, які включилися в боротьбу проти монополії на політичну владу комуністичної партії, за відновлення державного суверенітету України.

21 січня 1990 р., напередодні річниці Акта злуки, прикарпатці стали частиною "живого ланцюга", який простягнувся від Івано-Франківська до Києва.

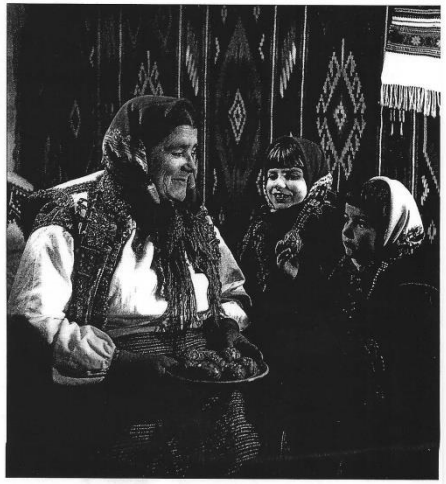

Відома писанкарка Гафія Коб'юк (1922-1989) з с. Космач Косівського району

***Gafia Kobyuk* (1922-1989), a** well-known pysanka painter from Kosmach village, Kosiv district

Косівський самодіяльний музичний ансамбль

Kosiv amateur music group

Капела бандуристок Івано-Франківського музичного училища імені Дмитра Січинського

Bandura players choir of Ivano-Frankivsk Denys Sichynsky musical vocational school

Процес політичної структуризації суспільства привів до утворення цілої низки політичних партій: Української республіканської партії, Соціал-демократичної партії України, Демократичної партії України, Української християнсько-демократичної партії та інших.

Прикарпаття з піднесенням зустріло прийняття 16 липня 1990 р. Декларації про державний суверенітет України.

Спроба державного перевороту 19-21 серпня 1991 р. викликала хвилю протесту української громадськості. Провал путчу привів до активізації процесу розвалу СРСР. 24 серпня Прикарпаття радо вітало проголошення Верховною Радою УРСР Акта про державний суверенітет.

Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 р. підтвердив прагнення українського народу до незалежного суверенного життя.

Таким чином, радянська перспектива української історії зайшла в глухий кут в результаті подій 1944-1991-х років. Активна громадсько-політична діяльність мешканців нашого краю продемонструвала вагомий внесок Прикарпаття в національно-демократичні процеси, що відбувалися в Україні. ■

Народний вокально-інструментальний ансамбль "Росинка" Івано-Франківського педагогічного інституту імені Василя Стефаника

Rosynka (Dew Droplet) National vocal and instrumental group of Ivano-Frankivsk V. Stefanyk Pedagogical Institute

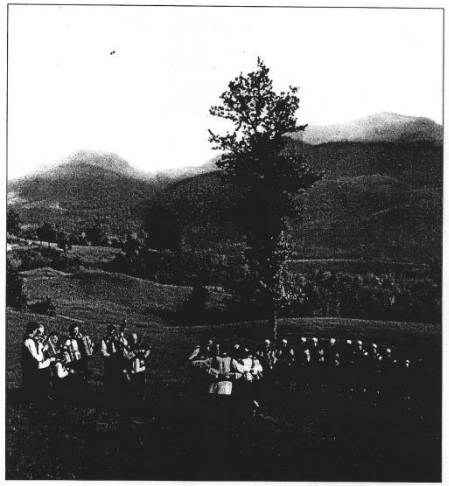

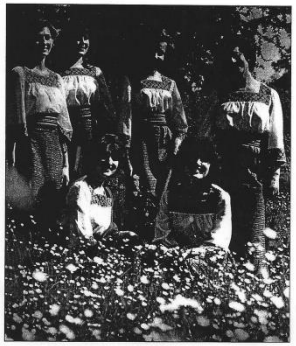

Учасники художньої самодіяльності Косівської фабрики художніх виробів, 1966 р.

Amateur performers of the Kosiv artistic crafts factory. 1966

У незалежній Українській державі

In an independent Ukraine

Новітнє українське державотворення в краї було позначене важливими змінами соціально-економічного, політичного і культурного характеру. Перші роки переходу української економіки з командно-адміністративних до ринкових принципів функціонування супроводжувалися болючими змінами, пов'язаними із закриттям чи перепрофілюванням великих підприємств ВПК, падінням обсягів виробництва, зростанням безробіття, що зумовлювало нову хвилю трудової еміграції. На селі, на зміну колгоспно-радгоспній системі, запроваджувалися фермерські засади господарювання, зростала приватна ініціатива наших громадян.

Помітні економічні зрушення відбулися на початку XXI століття. В області на повну потужність запрацювали підприємства паливно-енергетичного комплексу: "Нафтохімік Прикарпаття", "Лукор", "Вінісін", лінійно–виробничі системи Прикарпаттрансгазу. Бурштинська ТЕС увійшла в систему "енергетичного острова", забезпечуючи електроенергією на експорт країни Центральної Європи. Стали відомими далеко за межами нашої держави торгові вироби: хутрофірми "Тисмениця" та "Тикаферлюкс". В області проведено значну роботу з газифікації прикарпатських сіл, "голубий вогник" було запалено в більше ніж 70 населених пунктах. За останніх вісім років було здано в експлуатацію 80 об'єктів освіти, 20 закладів культури, збудовано понад 1,5 млн. м^2 житла. За показниками соціально-економічного розвитку область увійшла в п'ятірку кращих в державі.

Було налагоджено тісні економічні зв'язки із багатьма країнами світу, завдяки сприятливому інвестиційному клімату здійснена широкомасштабна програма реконструкції обласного центру та бага-

Народні віча на підтримку демократичних перетворень в Україні. Івано-Франківськ. 1992 р.

Rally in support of democratic changes in Ukraine. Ivano-Frankivsk, 1992

тьох міст області. Сьогодні більшість прикарпатських міст і містечок набули виразного європейського вигляду, зберігаючи при цьому свою історичну неповторність. У місті Коломиї збудовано унікальний Музей писанки, який став окрасою та візитною карткою столиці покутського краю.

Наш край справедливо можна назвати туристичною перлиною України. Карпатські гори манять не тільки своєю красою, але й першокласними готельними, туристичними і відпочинковими комплексами, успішно в гірських районах розвивається "зелений" туризм. Стали загальновідомими своєю європейською якістю туристичні комплекси "Карпати", "Синьогора", "Буковель". У мальовничому куточку Карпат біля села Гута збудовано державну резиденцію Президента України, де проводяться важливі зустрічі на міжнародному рівні.

У часи незалежності Прикарпаття розвинуло свій національно-культурний потенціал, область є осередком розвитку культури і мистецтва, освіти та науки. У

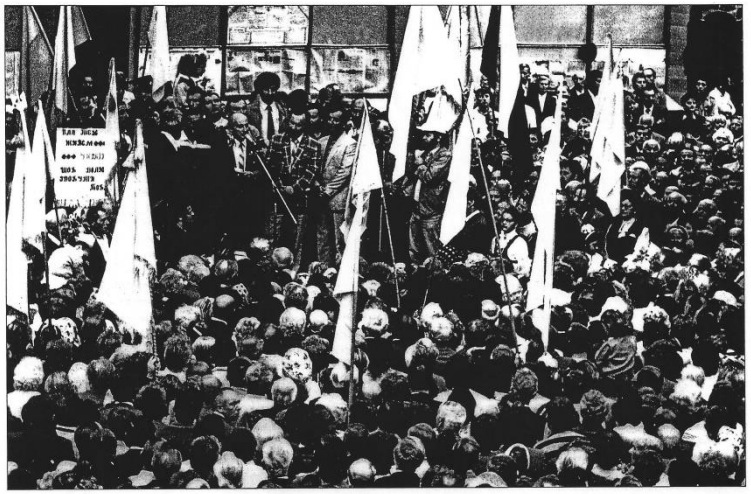

Івано-Франківськ мітингує...

Ivano-Frankivsk mass meeting...

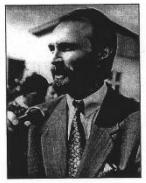

Виступає голова Івано-Франківської обласної Ради народних депутатів Микола Яковина. 1991 р.

Mykola Yakovyna, the Head of Ivano-Frankivsk Regional Rada of People's Deputies. 1991

населених пунктах області діє 90 державних і громадських музеїв, зареєстровано понад 4000 пам'яток історії, культури та архітектури, функціонує більше 1600 культурно-просвітницьких установ. Прикарпатці радо зустрічають гостей на численних етнографічних і мистецько-культурних форумах. Загальновідомими стали такі форуми як "Родослав" і "Родославчик", "Різдво в Карпатах", Гуцульські фестивалі та фольклорно-етнографічні фестивалі "Бойківська ватра".

Славне Прикарпаття і своїми представниками мистецько-культурної галузі. Тут народилися і виросли, духовно збагативши український народ 25 лауреатів Національної премії імені Т. Шевченка. Ми можемо гордитися іменами композитора

Кардинал Іван Любачівський серед мирян м. Галича

Cardinal Ivan Lyubachivskyi among laity. Halych town

Урочисте відзначення 50-річчя УПА в м. Івано-Франківську. 1992 р

Solemn commemoration of the 50th anniversary of UPA. Ivano-Frankivsk, 1992

А. Кос-Анатольського, художників О. Заливахи і В. Касіяна, співачки М. Стеф'юк, письменників Д. Павличка, Т. Мельничука, С. Пушика, Р. Іваничука і багатьох інших. Європейський успіх на фестивалі Євробачення-2004 здобула наша землячка Руслана Лижичко, запаливши енергійними гуцульськими мотивами мільйони людей в різних країнах.

Стрімко розвивається освітня галузь, понад 40 тисяч молодих людей здобувають освіту у вищих навчальних закладах області. Флагманами вищої школи залишаються Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Національний технічний університет нафти і газу, Державний медичний університет. Тут зосереджено значний науковий потен-

Микола Лебідь (праворуч), член Центрального проводу ОУН, один із засновників УПА ділиться спогадами з історіком-краєзнавцем з Івано-Франківська Петром Арсеничем, м. Київ, 9 серпня 1992 р.

Mykola Lebid (on the right), a member of the Central OUN Command, founder of UPA, shares his memories with Petro Arsenych, a historian and regional ethnographer from Ivano-Frankivsk. Kyiv, August 9, 1992

Прийняття військової присяги на вірність Україні в Івано-Франківському гарнізоні. 1991 р.

Swearing allegiance to Ukraine in Ivano-Frankivsk garrison. 1991

Презентація Прикарпатського університету за участю Президента України Леоніда Кравчука. 6 січня 1993 р.

Presentation of Precarpathian Vasyl Stefanyk National University with the assistance of the President of Ukraine Leonid Kravchuk. January 6, 1993

Делегація прикарпатців на Шевченківській могилі в Каневі. 1992 р.

Delegation of the Precarpathians at Shevchenko's grave in Kaniv, 1992

Учасники Всеукраїнського літературно-мистецького свята "Криворівня-2001" закладають камінь під майбутній музей – садибу Михайла Грушевського в с. Криворівні

Participants of the All-Ukrainian Literary-Artistic Festival "Kryvorivnya - 2001" establish the future Museum and Estate of Mykhailo Hrushevsky

Виступає Фотій Володимирський – голова Івано-Франківської станиці Братства УПА Карпатського краю

Fotiy Volodymyrsky, the Head of Ivano-Frankivsk Stanytsia (Cossack village) of the UPA Brotherhood in the Carpathian region

ціал. Знаменно, що в першу річницю проголошення Незалежності України Указом Президента держави на базі найстарішого вищого навчального закладу краю – педагогічного інституту – було створено Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника – навчальний заклад широкого профілю, що стало новою визначальною віхою у його подальшому зростанні.

Нині в 15 інститутах та факультетах університету навчається понад 20 тисяч сту-

Відкриття пам'ятного знаку на честь Михайла Грушевського в с. Криворівня Верховинського району. Виступає завідувач відділу українки Конгресової бібліотеки США Богдан Ясінський. 1991 р.

Opening of the memorial sign in honour of Mykhailo Hrushevsky in the village of Kryvorivnya, Verkhovyna district. Head of the Department of Ukrainian Ethnography of the US Congress Library Bohdan Yasinsky. 1991

Учасники Світового форуму українців. Київ 1997 р.

Participants of the World Forum of Ukrainians. Kyiv, 1997

Співробітники та відвідувачі державного музею Олекси Довбуша в м. Івано-Франківську. В центрі організатор і директор музею академік Володимир Грабовецький

Fellow-workers and visitors of Oleksa Dovbush Museum in Ivano-Frankivsk. Organizer and director of the museum academician Volodymyr Hrabovetsky (in the centre)

Делегація Івано-Франківщини на II Всесвітньому конгресі українців. м. Київ. 23-24 серпня 1997 р.

Delegation from Ivano-Frankivsk region at the Second World Congress of Ukrainians. Kyiv, August 23-24, 1997

дентів на більш як 60 спеціальностях. На 68 кафедрах працює 775 викладачів, з них 60 академіків, докторів наук, професорів, 384 кандидатів наук, доцентів, які докладають зусиль до підготовки висококваліфікованих фахівців, ведуть активну наукову роботу в різних галузях знань, завдяки чому Прикарпатський університет увійшов до числа кращих університетів України.

Прикарпатський університет успішно перейшов на Болонську програму європейської системи вищої освіти, що значно розширює сферу його можливостей на міжнародному рівні. Ректором університету є професор, член-кореспондент НАН України Богдан Остафійчук.

На державному рівні в області у 1999 році було відзначено знаменну дату 1100-річчя з моменту заснування давньої княжої столиці Галича, відбулися велика наукова конференція та урочисті заходи, приурочені до цієї події, в яких брали участь перші керівники нашої держави.

У червні 2004 року в Івано-Франківську, за ініціативою Інституту історії України Національної Академії наук України,

Відкриття меморіальної дошки відомому українському художнику Ярославу Лукавецькому в м. Івано-Франківську. 20 червня 2005 р.

Opening of the commemorative plaque in honour of a famous Ukrainian artist Yaroslav Lukavetskyi. Ivano-Frankivsk, June 20, 2005

Пам'ятник Степанові Бандері в с. Старий Угринів Калуського району

Monument to Stepan Bandera in the village of Staryi Uhryniv, Kalush district

Частина родинного будинку Степана Бандери в Старому Угринові, що зберігся до нашого часу

Part of Stepan Bandera's family house in Staryi Uhryniv, which is preserved till present days

Відзначення дня народження Провідника ОУН Степана Бандери в с. Старий Угринів. На мітингу виступає професор Прикарпатського національного університету Микола Кугутяк. 1 січня 2006 р.

Commemoration of the OUN leader Stepan Bandera's birthday. Mykola Kuhutyak, Professor of Precarpathian Vasyl Stefanyk National University speaks at the meeting. The village of Staryi Uhryniv, January 1, 2006

Пам'ятна дошка на будинку, в якому народився Степан Бандера

Commemorative plaque on the house where Stepan Bandera was born

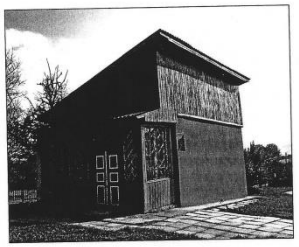

Прикарпатського університету імені Василя Стефаника та Івано-Франківської обласної державної адміністрації в рамках Всеукраїнського науково-методологічного проекту було проведено Першу Міжнародну наукову конференцію "Духовна вісь України: Галичина – Наддніпрянщина – Донеччина". В ній взяли участь понад сто науковців з усіх куточків України та представники зарубіжних країн, тематика обговорення мала значний суспільний та науковий резонанс.

Наш край залишається виразним ареалом національно-демократичних традицій українського суспільно-політичного жит-

Відзначення Дня Героїв у Старому Угринові

Commemoration of Hero's Day in Staryi Uhryniv

Відкриття пам'ятника полковнику УПА Василеві Андрусяку в м. Снятині. 23 травня 1999 р.

Opening of the monument to UPA colonel Vasyl Andrusiak in Sniatyn. May 23, 1999

Івано-Франківські пластуни – учасники відкриття меморіальної дошки на честь Степана Ленкавського. 15 травня 2005 р.

Ivano-Frankivsk scouts are the participants of the opening of commemorative plaque in honour of Stepan Lenkavskyi. May 15, 2005

Пам'ятник "Борцям за Українську державу" в м. Долині, відкритий 18 серпня 2002 р.

Monument to Fighters for the Ukrainian State in Dolyna, opened August 18, 2002

тя. В багатьох містах і селах області відновлені або ж встановлені пам'ятники та інші меморіальні знаки на вшанування видатних

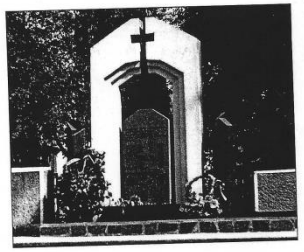

Пам'ятний знак розстріляним німецькими окупантами гімназистам в м. Калуші

Memorial sign to high school students shot by German occupants. Kalush town

постатей української історії: Т. Шевченка, І. Франка, С. Бандери, Д. Вітовського, Роксолани, короля Данила Галицького та ін. У пам'ять про героїчну боротьбу українців за національну свободу в містах і селах насипані меморіальні могили і поставлені пам'ятні хрести. В області збудований і функціонує єдиний у державі меморіальний музей-комплекс національному провідникові С. Бандері. Вулиці прикарпатських міст і сіл носять імена сотень героїв української історії.

Вагомим чинником духовного життя в краї залишається церква. Мають рівні умови для свого розвитку усі церковні організації, а поліконфесійність на Прикарпатті є проявом релігійної толерантності. Величні духовні храми є неповторною складовою майже кожного міста і села. На Іва-

Відновлені могили Січових стрільців у Меморіальному сквері в Івано-Франківську

Restored graves of Sich Riflemen in Memorial Square in Ivano-Frankivsk

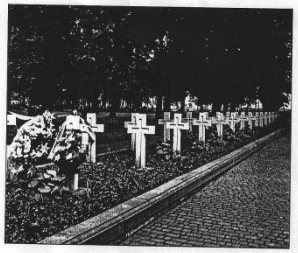

Відзначення 140-річчя від дня народження письменника Михайла Пачовського в м. Долина. 20 вересня 2001 р.

Commemoration of the 140th anniversary from the day of birth of the writer Mykhailo Pachovsky. Dolyna, September 20, 2001

Повстанський цвинтар в урочищі Глибокому на Яворині в Долинському районі. Тут поховані провідники і стрільці штабу старшинської школи "Олені", які загинули в бою з енкаведистами

Insurgents' cemetery in Hlyboke na Yavoryni ravine, Dolyna district. The headquarters instructors and riflemen of *Oleni* Senior Military School killed in the fight with NKVD militants are buried here

Івано-Франківщині діє понад 860 культових споруд. Всеукраїнську славу здобули відбудовані і реконструйовані православний Манявський скит, греко-католицький Гошівський монастир, давньоруський храм святого Пантелеймона в с. Шевченковому Галицького району.

Мешканці Прикарпаття є надзвичайно активними учасниками суспільно-політичного життя нашої держави. Політичну палітру краю складають понад 100 обласних організацій політичних партій, зареєстровано понад 600 громадських об'єднань, а забезпечують свободу слова понад 80 друкованих видань, більше трьох десятків радіо і телевізійних засобів масової інформації. Все це складає базову основу розвитку громадянського суспільства.

Демократичні традиції прикарпатців мають свій виразний прояв у високій громадянській активності та свідомості під час проведення виборчих кампаній, участі

Відкриття пам'ятника розстріляним німецькими окупантами українським патріотам – членам ОУН. м. Івано-Франківськ. 14 жовтня 2003 р.

Opening of the monument to the Ukrainian patriots, members of OUN, shot by German occupants. Ivano-Frankivsk, October 14, 2003

Євстахій Крижанівський – ректор Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, доктор технічних наук, професор

Yevstakhiy Kryzhanivsky, Rector of Ivano-Frankivsk National Technical Oil and Gas University

Ректор Краківської гірничо-металургійної академії, професор, доктор інженерії Річард Тадеушевич та ректор Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу професор Євстахій Крижанівський підписують угоду про співпрацю

Rector of Krakow Mining and Metallurgical Academy, Professor, Doctor of Engineering Ryszard Tadeuszewicz and Rector of Ivano-Frankivsk National Technical Oil and Gas University, Professor Yevstakhiy Kryzhanivsky are signing a collaboration agreement

Євген Нейко – ректор Івано-Франківського державного медичного університету, доктор медичних наук, професор, академік АМН України

Jeyhen Nejko – Rector of Ivano-Frankivsk State Medical University, Doctor of Medicine, Profesor, Academician of Academy of Medical Scienses of Ukraine

Центральний корпус Івано-Франківського державного медичного університету

The main building of Ivano-Frankivsk State Medical University

Центральний корпус Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

Main Building of Ivano-Frankivsk National Technical Oil and Gas University

У липні 2004 р. інженери шотландської фірми вперше в Україні на базі Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу здійснили монтаж і налагодження тренажерного бурового центру, який успішно пройшов міжнародну акредитацію

In July, 2004 engineers of Scottish firm were the first in Ukraine, who on the base of Ivano-Frankivsk National Technical Oil and Gas University installed and set up the training boring center, which successfully went through international accreditation

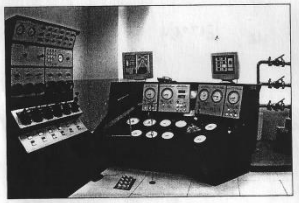

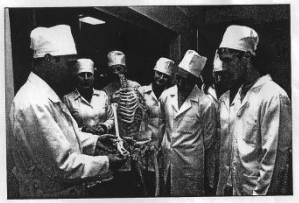

в обговоренні важливих для визначення напрямів державного курсу. Наші краяни активно відгукуються на виклики сучасного політичного життя, свідченням чого стали події Помаранчевої революції 2004 року. Тоді абсолютна більшість мешканців області підтримала на президентських виборах кандидатуру діючого сьогодні президента В. Ющенка.

Сьогодні Прикарпаття – це край, потенціал якого динамічно зростає, приваблюючи до себе як ділових людей у плані перспективного розвитку соціально-економічної сфери, так і людей, які прагнуть красиво і повноцінно відпочити, набратися здоров'я від цілющих карпатських гір, води і повітря. ■

5. KULTUROLOŠKO POGLAVLJE

U tekstovima iz knjige „*Прикарпаття: спадщина віків*“, od kojih su neki prevedeni u ovom radu, autori se bave kulturno-povijesnim nasljeđem ukrajinske regije Prykarpattja. Na temelju prijevoda možemo hrvatskom čitatelju prenijeti nove kulturološko-povijesne informacije koje služe donošenju novih zaključaka vezanih uz navedenu regiju. S obzirom na to da je tema kojom se autori bave povijesno-političkog karaktera, jedan od najvažnijih zadataka prevoditelja je da se detaljno upozna sa povijesnim okolnostima te geografskim i demografskim karakteristikama tog područja. Koristeći stečeno znanje o specifičnostima jezika i terminologije korištene u tekstovima, krajnji cilj prevoditelja je u procesu prevođenja autentično prenijeti informaciju sa ukrajinskog na hrvatski jezik.

Iz knjige „*Прикарпаття: спадщина віків*“ u sklopu ovog rada prevedeni su tekstovi *„U ognju Drugog svjetskog rata i oslobodilačkih napora OUN i UPA (od 1939. do sredine 1950-ih godina)“*(Кентій А. В., Лисенко О. Є., Марущенко О. В.), *„Prykarpattja u vrijeme totalitarizma (1944 – 1991)“*(Галицька-Дідух Т. В., Щербін Л. В., Федорчак П. С.) te *„U neovisnoj ukrajinskoj državi“*(Бурдуланюк В. М., Гаврилів Б. М., Кобута С. Й.).

U kulturološkom poglavlju ovoga rada sažeto su predstavljene najvažnije informacije iz prevedenih tekstova, kao i osnovne karakteristike regije koje čitatelju pomažu rasvijetliti kompleksne povijesno-političke događaje u drugoj polovici 20. stoljeća. Iz tekstova se mogu izdvojiti tri glavne perspektive, koje će u ovom poglavlju biti pojašnjene dodatnim informacijama :

1) vojno-politički događaji u regiji tijekom i neposredno nakon 2. svj. rata,

2) kontekst sovjetskog (ruskog) represivnog odnosa prema Prykarpats'koj regiji,

3) perspektiva gospodarskih i političkih promjena koje kulminiraju padom komunizma i ostvarenjem ukrajinske neovisnosti.

Kroz sve tri perspektive proteže se motiv ukrajinskog otpora i želje za slobodom, izražavajući se ne samo u borbi protiv fašističke Njemačke, već i u poslijeratnom otporu sovjetskim represijama te ostvarenjem samostalnosti u demokratskom društvu.

5.1. Prykaprattja - opće karakteristike

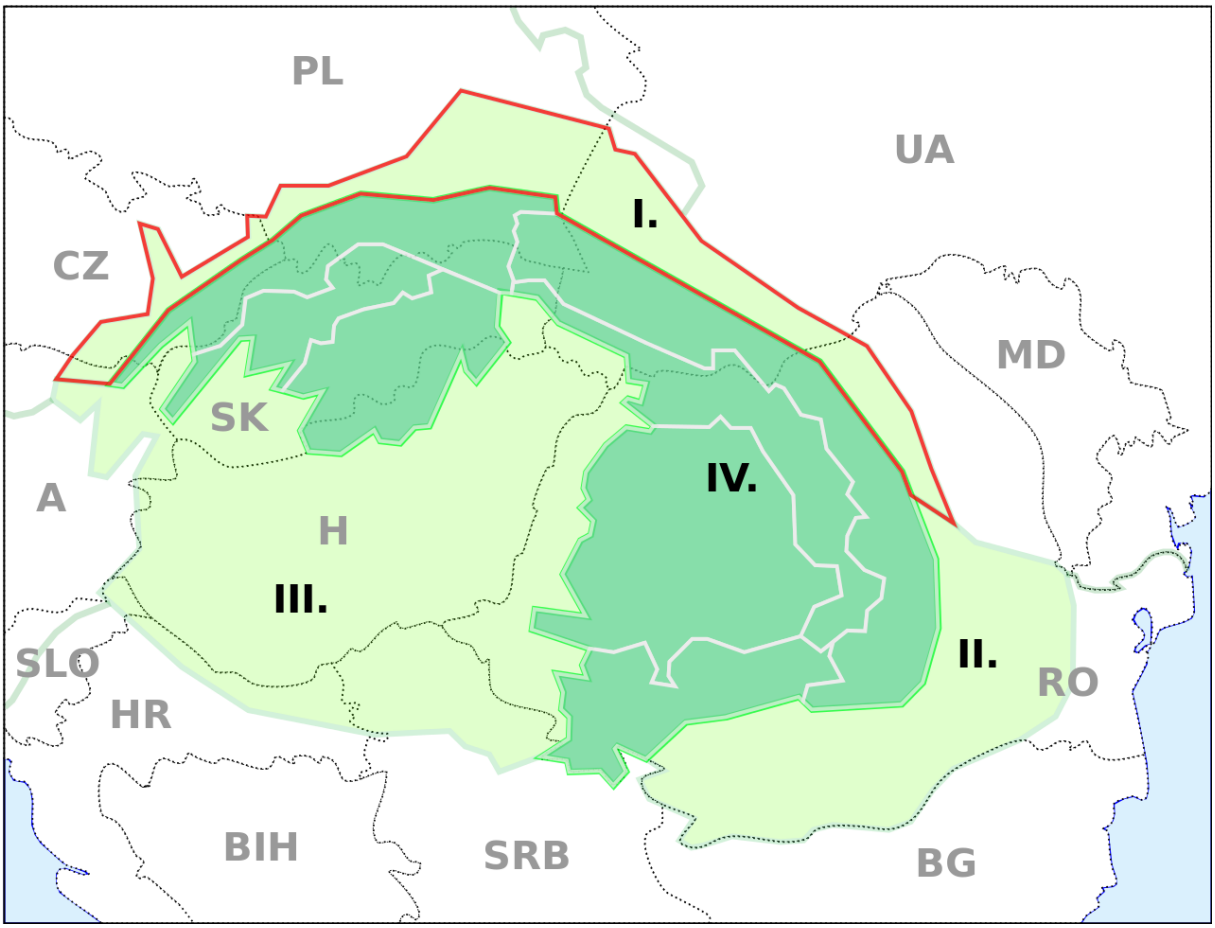

karta Karpatske regije, I. - Prykarpattja[23]

Prema podacima navedenima u knjizi „*Prikarpatska Galicija*“ može se izdvojiti najosnovnije karakteristike te objašnjenje značenja samog naziva Prykarpattja. E. Paščenko navodi: „*Prykarpattja je ukrajinski naziv (Прикарпаття) za regiju u jugoistočnome dijelu Istočnih Karpata. Istočno predgorje Karpata seže od Češke i Poljske, kroz Ukrajinu do Rumunjske. Naziv se većim dijelom odnosi na prostor zapadne Ukrajine – uz Ivano-Frankivs'ku oblast, zajedno sa susjednom Bukovinom. Kao povijesno-etnografski pojam povezuje se ponajprije s prostorom Ivano-Frankivs'ke oblasti, smještene ispod karpatskoga gorja, zatim djelomično s Ljvivs'kom oblasti na istoku i Černivec'kom na jugu zapadne*

[23] Карта Карпатського регіону. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/28/Carpathians_Subcarpathia.svg/1280px-Carpathians_Subcarpathia.svg.png

Ukrajine. Prykarpattje je sastavni dio Galicije, koju na prostoru Ukrajine čine Ljvivs'ka, Ivano-Frankivs'ka i Ternopiljs'ka oblast."[24] Ovu prostornu definiciju regije potvrđuju i drugi izvori[25], gdje je navedeno da iako granice nisu strogo određene, termin Prykarpattja se često primjenjuje kao sinonim za povijesnu regiju Galiciju (*укр. Галичина*), koji uključuje i područje Bukovine (*укр. Буковина*).

U nastavku odlomka u knjizi *„Pikarpatska Galicija"* navode se i podaci o administrativnom uređenju regije, povijesti te stanovništvu: *„Administrativno središte Prykarpattja je grad Ivano-Frankivs'k, nekadašnji Stanislav, dok široko područje ima niz značajnih povijesno kulturnih sadržaja koji mogu posebno zainteresirati hrvatski auditorij. U srednjovjekovnoj Rus'-Ukrajini jačala je ovdje Ğalyc'ka kneževina, s tada najvećim mjestom Ğalyč, koje je imalo središnju ulogu sve do kasnije utemeljenoga Lavova. Kroz povijest, prikarpatska je Galicija bila važan čimbenik u otporu antiukrajinskim vladama, koje su u zapadnoukrajinskoj regiji nailazile na snažnu nacionalnu svijest. Temelj je predstavljalo pučanstvo uz crkvu i vladare, te drugi staleži koji su čuvali nacionalnu osebujnost izraženu u etničkim skupinama. Autohtono stanovništvo, koje se nazivalo Rusynima, uz to staroukrajinsko zajedničko ime iz doba srednjovjekovne države poznate po Nestoru kao Rus'ka zemlja, izražavalo se i kroz tradicionalnu kulturu nazvanu Guculi, Bojki i Lemki, uz posebnosti područja kao što su Pokuttje, Opole i dr.*"

5.2. Vojno-politički kontekst

U tekstu *„U ognju Drugog svjetskog rata i oslobodilačkih napora OUN i UPA (od 1939. do sredine 1950-ih godina)"* autori predstavljaju regiju u vojno-političkom kontekstu Drugog svjetskog rata. Ovdje se hrvatskog čitatelja upoznaje sa vojnim operacijama, vojnim jedinicama, taktikama, paktovima te drugim ratnim događanjima vezanim za Prykarpattja, te se regiju smješta u širi kontekst rata.

Jedna od karakteristika regije je snažan osjećaj domoljublja te je zbog toga stanovništvo često bilo na meti represija. E. Paščenko piše: *„Prikarpatska regija bila je*

[24] Prikarpatska Galicija : (prijevodi s ukrajinskoga) / priredili Jevgenij Paščenko i Tetyana Fuderer. - Zagreb : Udruga Hrvatsko-ukrajinska suradnja : Filozofski fakultet, Katedra za ukrajinski jezik i književnost, 2017.
[25] Вортман Д.Я. ПРИКАРПАТТЯ [Електронний ресурс] // – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Prykarpattia (останній перегляд: 15.12.2018)

snažan izvor nacionalno angažiranih rodoljuba u utvrđivanju državnosti Ukrajine koja je neprekidno nastajala padom različitih režima. Upravo su u Stanislavu 1919. proglašavani oblici neovisnosti povezivanjem istočne i zapadne Ukrajine u zajedničku državu. Nije slučajno ni da su represivni režimi, od nacističkog do sovjetskog, provodili ovdje posebno oštru antiukrajinsku politiku.“ [26]

Regija je po vojno-političkoj situaciji posebna, zato jer se na početku Drugog svjetskog rata našla u situaciji da se bez vlastite države nalazi između dvije sile - fašističke Njemačke i Sovjetskog saveza. Prema Hitlerovom planu, Prykarpattja je zbog velikog industrijskog potencijala trebalo germanizirati i pretvoriti u agrarnu regiju kao izvor zaliha za Reich. Nakon operacije Barbarossa, regija je pala pod njemačku vlast i njemački postaje službeni jezik. Ubrzo se stvara *Distrikt Galyčyna*. 1943. godine primjećuje se porast pobunjeničkih djelovanja protiv Nijemaca. Ukrajinski pokret otpora, ostvaren kroz organizacije UPA i OUN između dvije zaraćene sile pokušavaju ostvariti interese ukrajinskog naroda - ujedinjenje i samostalnost ukrajinske države. Prisiljeni su na taktičko gerilsko ratovanje protiv dva jaka suparnika i bez podrške drugih zemalja. U tijeku ratnih događanja na Prykarpattju, Ukrajinci su bili primorani ratovati protiv svojih sunarodnjaka u formacijama crvene armije, pobunjeničke vojske i njemačke vojske.

[26] Prikarpatska Galicija : (prijevodi s ukrajinskoga) / priredili Jevgenij Paščenko i Tetyana Fuderer. - Zagreb : Udruga Hrvatsko-ukrajinska suradnja : Filozofski fakultet, Katedra za ukrajinski jezik i književnost, 2017.

5.3 Pitanje ukrajinsko - ruskih odnosa

U prevedenim tekstovima kroz primjer Prykarpattja razmotren je i kontekst ukrajinsko-ruskih odnosa. Hrvatski čitatelj može se upoznati sa odnosom sovjetske, odnosno ruske vlasti prema Prykarpattju ali i cijeloj Ukrajini. Sovjetske vlasti ukrajinsku želju za slobodom izjednačavale su sa fašizmom: *„Među poznatim borcima za neovisnost, iz Prykarpattja je rodom Stepan Bandera, koji je na čelu nacionalnog pokreta, zajedno s drugima, proglasio 1941. Akt o obnavljanju Ukrajinske države. Bio je to razlog što je ubrzo bio uhićen i zatočen od 1941. do 1944. u nacističkim logorima, odbijajući suradnju s nacistima koje je doživljavao srodnim sovjetskima. U emigraciji su ga zbog nacionalne djelatnosti 1959. ubili enkavedisti, da bi ga poslije sovjetska propaganda proglašavala fašistom; pojam banderovec u ruskom leksikonu rabio se u lažima o ukrajinskom narodu kao kolaboracionistima, premda je Ukrajina dala snažan doprinos u pobjedi nad fašizmom.*[27]

1944. sovjetske snage oslobađaju teritorij od Nijemaca, ali povratak crvene armije značio je i povratak sovjetskih represija. UPA se nastavlja boriti protiv njih, a borbe traju i nakon završetka rata. Pobunjenici su pretrpili velike gubitke, a bez podrške zapada otpor OUN i UPA sovjetima završava porazom.

Od strane sovjetske vlasti provodi se Kolektivizacija, zabranjivani su ukrajinska crkva i jezik te su zatvarane kulturne ustanove. U tom kontekstu je opisan i razvoj ukrajinskog podzemnog pokreta otpora prema sovjetskoj vlasti. Tijekom rata sovjetski partizani usprkos borbama s Nijemcima ulaze u sukobe s OUN i UPA. U nekim iznimnim slučajevima postojala je suradnja sovjetskih snaga i UPA protiv Nijemaca. Iako komunistička i sovjetska politika nisu imale široku podršku u tim krajevima, Moskva je planirala zapadno-ukrajinske regije pretvoriti u bazu boljševičkog partizanstva, te je kao i Njemačka činila sve kako bi podijelila pokret otpora.

Nakon priključenja zapadnih ukrajinskih i bjeloruskih zemalja u sastav SSSR-a iz Moskve je naređeno snagama političke uprave ukrajinskog fronta da organiziraju provođenje „dobrovoljnih“ izbora u Zapadnoj Ukrajini. Prema sovjetskoj tradiciji glasalo se za jedinstven spisak kandidata „bloka komunista i nestranačkih“. Međutim, u više mjesta lokalno

[27] Prikarpatska Galicija : (prijevodi s ukrajinskoga) / priredili Jevgenij Paščenko i Tetyana Fuderer. - Zagreb : Udruga Hrvatsko-ukrajinska suradnja : Filozofski fakultet, Katedra za ukrajinski jezik i književnost, 2017.

stanovništvo izražava otpor prema sovjetskim vlastima. Uzvikivalo se: *„Mi za komuniste glasati nećemo. Neka živi vjera i samostalna Ukrajina!“*: i *„Van Crvena Armija! Van sovjetska vlada i komunizam!“*

Autori napominju da se u početku proces pretvorbe odvijao uz podršku lokalnog ukrajinskog stanovništva koje je nastradalo tijekom poljske okupacije. Međutim, odvijale su se likvidacije političke i kulturne infrastrukture, nasilna kolektivizacija, anti-crkvene akcije, represije protiv takozvanih „buržuaznih nacionalista“ te masovne deportacije. Početak „socijalističke izgradnje“ pratila je zabrana djelovanja raznim kulturno–obrazovnim te građanskim organizacijama i ustanovama koje su pomagale formiranju i razvitku nacionalne svijesti („*Prosvita*“, Znanstveno društvo Taras Ševčenko i druge) i ujedinjenja te političkim strankama državničkog usmjerenja. Društveno–ekonomske pretvorbe bile se jedna od najtežih posljedica sovjetizacije prykarpatskog kraja. Kao posljedica sovjetizacije, strijeljanja i deportacija dolazi do migracije stanovništva, pa se u ispražnjena sela dovode Lemki iz Poljske.

Sovjetski režim ostvaruje potpunu kontrolu nad obrazovanjem, kulturom, umjetnosti, radio i televizijskim sadržajem te tiskovinama. Također, provedena je rusifikacija, a uz politiku uništenja ukrajinskog jezika i zatvaranje hramova, širi se utjecaj ruske pravoslavne crkve. U isto vrijeme, Ukrajinska grkokatolička crkva je zabranjena.

5.4 Gospodarske i političke promjene

Naposljetku, regija je predstavljena u kontekstu poslijeratne gospodarske obnove te političke reorijentacije sa komunističkog na demokratski politički sustav, što kulminira ostvarenjem ukrajinske neovisnosti 1991. godine. Hrvatski čitatelj se ovdje upoznaje sa poslijeratnom društvenim otporom prema sovjetskom sustavu. Autori ističu pokret disidentstva krajem 50-ih i 60-ih godina, u kojem ukrajinska inteligencija poznata kao „šistdesjatnyky“ izražava protest, u kojem sudjeluju mnogi umjetnici, pjesnici te pojedinci iz drugih sfera društva.

Cilj protesta bilo je uvođenje demokratskog usmjerenja, a u narodu su izraženi antisovjetski osjećaji i kritika režima. Iako je odgovor sovjetske vlade na to bio val novih represija, ekonomska kriza 80-ih godina dovodi do kraha sovjetskog totalitarnog sustava. Stanovništvo Prykarpattja bilo je izuzetno aktivno u opoziciji. Pred konačnim padom komunističkog sustava 1989. dolazi do značajnih društvenih promjena. Pojavljuju se nekomunističke snage, demontiraju se sovjetski spomenici a vraćaju se ukrajinska grkokatolička crkva te nacionalni simboli poput grba i zastave. Uz pojavu novih političkih stranaka, društvene promjene dovode do ostvarenja neovisnosti Prykarpattja, kao i cijele ukrajinske države 1991. godine.

Iako ove sažete informacije iz prevedenih tekstova razjašnjavaju samo djelić kompleksnog kulturnog i povijesnog razvoja Prykarpattja, svrha ovog sažetka je hrvatskom čitatelju prenijeti rezultate istraživanja i perspektive ukrajinskih autora. Objavljivanjem prevedenih tekstova čitatelje se dalje upućuje na još neka, ranije objavljena istraživanja zapadno-ukrajinskog lokaliteta te poziva na traženje novih spoznaja iz perspektive raznih znanstvenih disciplina kao što su povijest, sociologija, arheologija ili etnologija.

6. ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ

6.1. Теоретичні положення щодо перекладу

Переклад - *це розумова діяльність, процес передачі змісту, висловленого на одній мові, засобами іншої мови та результат цього процесу.*

А. В. Мамрак у навчальному посібнику „*Вступ до теорії перекладу*“: зазначив диференціальні ознаки поняття переклад:[28]

1. Переклад - **соціальне** явище: переклад не може виникнути та функціонувати поза суспільством.

2. Переклад - **культурне** явище: переклад - частина духовної культури кожного народу та джерело розвитку культури всього людства.

3. Переклад - **лінгвістичне** явище: переклад ґрунтується на мові, перекладач працює з мовою.

4. Переклад - **естетичне** явище: у перекладі слова однієї мови не буквально замінюються семантичним еквівалентом іншої, а "перевиражаються" найбільш придатними образно-мовними засобами.

5. Переклад - **відображувально-творчий процес**: переклад повинен, з однієї сторони, відобразити оригінал, який, у свою чергу, є відображенням відображення, з іншої, - перевід - творити оригінал.

6. Переклад - не тільки репродуктивний, але й **продуктивний творчий процес**: у перекладі беруть участь всі духовні сили людини: інтелект, інтуїція, емоції, уява, воля, пам’ять і т. ін.

7. Переклад - **історичне** явище: переклад появляється на певному етапі історичного розвитку та трансформується разом зі змінами суспільних, культурних та інших традицій

[28] Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу: навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 304 с.

А. В. Мамрак наголошує; „*Будь-який переклад повинен відповідати вимогам* ***еквівалентності***, ***адекватності*** *та* ***тотожності***.

Еквівалентність - *відносна рівність змістової, смислової, семантичної, стилістичної та функціонально-комунікативної інформації, яка міститься в оригіналі та перекладі.*

Адекватність - *відповідність перекладу оригіналу з урахуванням даних комунікативних умов (порівн. жаргон і т. ін.)*

Тотожність - *функціональна спільність, належність до одного й того ж інваріанта, об'єднання на основі цієї належності конкретних відтворень інваріанта.*[29]

Н. В Павлюк і О. Є. Мілова зазначили завдання перекладацької практики студентів[30]:

1) закріпити, поглибити і розширити теоретичні та практичні знання, які студент здобув у процесі вивчення теорії і практики перекладу й індивідуальної роботи зі спеціалізованою перекладознавчою літературою;

2) опанувати сучасні методи та форми організації перекладацької діяльності;

3) сформувати у студентів (на базі попередньо отриманих знань), професійні вміння і навички практичної діяльності у галузі письмового та усного перекладу;

4) розвинути практичні вміння і навички письмового перекладу, включаючи перекладацький аналіз тексту оригіналу, оволодіння технікою оформлення письмових перекладів, правилами цитування, посилання на бібліографічні джерела;

5) навчити студентів приймати самостійні рішення у реальних умовах роботи;

6) закріпити навички редагування перекладів;

7) сприяти формуванню професійної перекладацької компетенції студентів-перекладачів;

8) вдосконалити вміння користуватися програмами перекладацької пам'яті та різними засобами пошуку інформації у процесі виконання перекладу;

---

[29] Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу: навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 304 с.

[30] Павлюк Н. В. , Мілова О. Є. Перекладацька практика: методичні рекомендації/ Н. В. Павлюк, О. Є. Мілова – Київ : КУБГ. – 2017. – 42 с

9) виховати у студентів потреби в систематичному безперервному поновленні й удосконаленні своїх знань і вмінь та творчого їх застосування у практичній діяльності.

6.2. Методи перекладу

Перекладачеві під час виконання письмового перекладу науково-технічних, економічних, юридичних та інших видів текстів недостатньо знати тільки іноземну мову, він також повинен володіти певними знаннями про ту сферу діяльності, до якої належить автентичний текст. Тому, потрібно зробити перекладацький аналіз тексту[31]:

„Щоб впоратися з будь-яким текстом необхідне також уміння здійснювати перекладацький аналіз тексту. Серед основних етапів перекладацького аналізу можна виділити наступні:

1. З'ясування зовнішньої інформації про текст, тобто: автор, місце публікації, джерело і характер тексту, що дасть змогу вибрати стратегію перекладу.

2. Встановлення, хто і для кого зробив цей текст. Важливо чітко визначити реципієнта, що значною мірою впливає на вибір мовного матеріалу, а також визначити джерело тобто автора тексту, з метою адекватного відображення індивідуального стилю, або навпаки збереження безособовості передачі інформації.

3. Аналіз типу інформації тексту. Перш за все, це об'єктивна інформація про зовнішній світ (ім'я автора, назва фірми, назва товару, терміни та умови контракту тощо). Термінологічність тексту, яка вимагає застосування відповідних термінів і еквівалентів у тексті перекладу.

4. З'ясування комунікативного завдання тексту, тобто надання нової інформації, встановлення контакту, вираження своєї думки тощо. Комунікативне завдання досить часто буває комплексним, і розуміння його компонентів дає можливість перекладачеві виділити домінанти перекладу.

5. Встановлення мовленнєвого жанру, задля правильності його оформлення. Риси окремих мовленнєвих жанрів, таких як інтерв'ю, наукове повідомлення тощо,

[31] Павлюк Н. В. , Мілова О. Є. Перекладацька практика: методичні рекомендації/ Н. В. Павлюк, О. Є. Мілова – Київ : КУБГ. – 2017. – 42 с

інтернаціональні у більшості випадків, вони мають свою історію, свої традиції, і перекладач повинен зберегти ці риси під час перекладу.

Прагматична інформація актуалізується при перекладі *безеквівалентної* лексики, насамперед географічних назв, власних імен і культурно-побутових реалій, які перекладаються шляхом *транскрипції* й *транслітерації*. Культурно-побутові реалії, такі зрозумілі й очевидні для носіїв мови оригіналу, виявляються малозрозумілими або зовсім незрозумілими для реципієнтів перекладу, яким притаманне інше комунікативне середовище та інша мовна картина світу. На семантичному рівні перекладу національно-специфічні реалії передаються шляхом транслітерації/транскрипції.[32]

Транскрипція - *особлива система письма, яка застосовується для точного відтворення звукового складу слів і текстів якої-небудь мови або діалекту. Транскрипція практична - запис засобами національного алфавіту іншомовних імен, термінів тощо, які не перекладаються рідною мовою, передаються найближчими за звучанням.*

Транслітерація - *передача тексту й окремих слів, які записані однією графічною системою, засобами іншої графічної системи, тобто передача однієї писемності літерами іншої*[33].

У випадку перекладу слів або виразів, які хорватському читачеві вже відомі і які вже введені в хорватську мову, їх не потрібно перекладати відповідно до правил транслітерації. На прикладі топонімів, назва міста Львів перекладена як *Lavov* замість *L'viv*, на відміну від деяких менш відомих назв, які перекладені згідно з правилами транслітерації. Згідно з цим, транслітерація не користується у випадку перекладу назви Львівської області (перекладена як *Lavovska oblast*), але назви інших областей, наприклад, Дрогобицької області (перекладена як *Droğobyc'ka oblast*), були перекладені відповідно до правил транслітерації.

Також, важливо звернути увагу на те, що згідно з правилам транслітерації українська літера *г* перенесена в хорватську мову як *ğ*, замість *g*[34].

---

[32] Павлюк Н. В. , Мілова О. Є. Перекладацька практика: методичні рекомендації/ Н. В. Павлюк, О. Є. Мілова – Київ : КУБГ. – 2017. – 42 с

[33] Компаративний аналіз художнього перекладу. Посібник-практикум. Упорядники Астаф'єв О.Г., Лященко О.А. - К.: Видавично-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. -96 с.

Наприклад: укр. *Городенківський* - хорв. *Ǧorodenkivs'kyj*,

укр. *Галичина* - хорв. *Ǧalyčyna*.

6.3. Вимоги до перекладу

У процесі перекладу, перекладачі зустрічаються з різноманітними лексичними, граматичними та стилістичними проблемами. Перекладач повинен ознайомитися з різними перекладацькими техніками, і визначити найбільш адекватні. Також, потрібно звернути увагу на те, що різні стилі текстів мають специфічні труднощі. В статті *"Закономірності та особливості процесу письмового перекладу текстів різних жанрів"*, автори І. С. Полюк й Л. В. Бондар пишуть:

„Зважаючи на функції мови, письмові стилі мови виділяють функціонально - стильові типи текстів (що мають письмову форму): науково-технічні, офіційно-ділові, суспільно-інформативні, художні, які мають свої підстилі та жанри. При перекладі науково-технічного тексту перекладач користується прямими відповідниками, при перекладі тексту художньої літератури – може удаватися до прямих відповідників, чи вільної інтерпретації при передачі експресивної інформації, особливо, у разі перекладу поетичного твору.“[35]

В. І. Карабан зазначив головні лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми науково-технічного перекладу: „Звичайно виокремлюють такі лексичні труднощі науково-технічного перекладу: багатозначність слів (термінів) та вибір адекватного словникового відповідника або варіанта перекладу слова (терміна), особливості вживання загальнонародних слів у науково-технічних текстах, правильне застосування того чи іншого способу перекладу лексики, визначення межі припустимості перекладацьких лексичних трансформацій, переклад термінів-неологізмів, абревіатур, такі „фальшиві друзі’’ перекладача, як псевдо-інтернаціоналізми, лексикалізовані форми множини іменників та терміни-омоніми,

[34] Transkripcija i transliteracija stranih imena: Ukrajinski // hrvatski pravopis- Zagreb: matica Hrvatska

[35] Полюк І. С., Бондар Л. В. Закономірності та особливості процесу письмового перекладу текстів різних жанрів. Електронний ресурс].–Режим доступу: http://novyn. kpi. ua/2006-3/07_Polyuk. pdf

етноспецифічна лексика і етнонаціональна варіантність термінів, іншомовні слова і терміні…“[36]

6.4. Військова термінологія

В процесі перекладу виникла проблема перенесення термінології в хорватську мову. Це особливо стосується військової термінології. О. Юндіна наголошує характеристики військового перекладу[37]:

„Військовий переклад складає відокремлену галузь перекладацької діяльності, і, звичайно, має своєрідні ознаки та характеристики. Відмінною рисою військового перекладу постає велика термінологічність і якомога чіткіше і точніше викладення матеріалу, при цьому образно-емоційні виразні засоби майже відсутні.“

Специфічні проблеми, що виникають при перекладі військової термінології включають шукання еквівалентних термінів в обох мовах. Перекладач повинен познайомитися з подібностями та відмінностями в військовій ієрархії різних країн, , для правильного перекладу назв військових звань та військових частин. Наприклад, після проголошення незалежності в хорватській військовій термінології військове звання *oficir* заміняє термін *časnik*, військова частина *četa* стає *satnija* тощо.

„У процесі перекладу інформаційна та термінологічна насиченість текстів потребує від адресата та адресанта перекладу професійних знань у військовій сфері. У свою чергу військовий перекладач має не лише вільно володіти іноземною мовою, а й чітко розуміти і знати рідну та іноземну термінології, військову справу, особливості організації армій відповідних іноземних держав, їх стратегії, оперативне мистецтво и тактику, озброєння та бойову техніку.“

Однією з проблем, які можуть виникнути під час перекладу, є ситуація, коли еквівалентного терміна або фрази немає в перекладеній мові. У цьому випадку перекладач перекладає слово в його первісну форму і дає пояснення. Конкретним

---

[36] Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. - Вінниця, Нова книга, 2004. - 576 с.

[37] Юндіна О. Теорія та практика військового перекладу в Україні. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ : Київський університет, 2007

прикладом такого випадку при перекладі військової термінології є слово *таран*. Цей термін немає еквівалента в хорватській мові, тому необхідно пояснити його.

Приклади військової термінології в перекладених текстах:

• *Вермахт, Червона Армія, Армія КОВО, батальйон, танкова армія, танкіст, авіація, стрілецький полк, військовослужбовець, танкові з'єднання, армійська група, дивізія, корпус, піхотинець, легіон, артилерія, регулярні військові частини, військові кадри, бригада, штурмовий авіаполк, контингент, диверсійна група, механізований корпус, стрілецька дивізія, військовозобов'язаний, пакт, альянс, …*

• *бійці, військовий округ, битва, систем оборони, військово-промисловий комплекс, арсенал тактичних дій, збройна сила, мілітарна сила, воєнний стан, укріплення, військовий округ, бойова акція, збройне формування, мобілізація, бункер, командна система, фронт, відвоювати, бомбардування, повітряний таран, воєнний лад, воєнний шпиталь, військкомат…*

• *Генерал - майор, лейтенант, командир, полковник, воєнний комендант…*

• *кулемет, міномет, вогнемет, автомат, гвинтівка…*

6.5. Історична термінологія

Зважаючи на те, що тема перекладених текстів стосується військово-політичних та соціальних подій під час певного періоду української історії, зокрема, періоду від початку Другої світової війни до сучасного періоду після здобуття незалежності, історична термінологія складається, в першу чергу, з радянсько-комуністичних термінів.

У перекладі деяких акронімів, пов'язаних з радянською термінологією, також виникають проблеми перекладу. Наприклад, хоча український текст згадує акронім НКВС (укр: *Народний комісаріат внутрішніх справ*), в перекладі на хорватську мову

використовується не акронім *НКВС*, а *НКВД* (від російського *Народный комиссариат внутренних дел*), тому що ця назва вже введена в цій формі в хорватську мову. Також акронім Радянського Союзу *СРСР* перекладений в формі *СССР* замість *СРСР*.

Приклади радянсько-комуністичної термінології в перекладених текстах:

радянський, комуніст, радянізація, розкуркулення, більшовик, комісар, компартія, колгоспна система, колгоспно-радгоспне виробництво, десталінізація, хрущовська відлига, Гласність…

7. ВИСНОВКИ

Мета дипломної роботи "Історична термінологія України: проблеми перекладу" була двоякою. По-перше, ознайомитися з особливостями регіону Прикарпаття на основі текстів, опублікованих в книзі "*Прикарпаття: Спадщина віків*" та перекладом на хорватську мову хорватському читачеві представити регіон та його історичні, політичні та культурні характеристики в певному часовому періоді. Також, було потрібно розглянути процес перекладу з теоретичної та практичної точки зору та спробувати відповісти на деякі питання, які виникають у процесі перекладу.

Культурологічний аспект дипломної роботи присвячений темі українського Прикарпаття та актуальності тем щодо хорватського читача, а також містить резюме військово-політичного контексту регіону від початку Другої світової війни до проголошення української незалежності.

В процесі перекладу виникла проблема перенесення термінології в хорватську мову. Це особливо стосується географічних, історичних та військових назв. У дипломній роботі вказані способи, якими перекладач користується для вирішення труднощів, з якими зіткнувся в ході перекладу.

Головне завдання перекладача - забезпечити точну передачу інформації, тобто, збереження смислової, функціональної інформації, стилістичних, комунікативних та інших характеристик оригіналу. Згідно з цим, опублікуванням перекладів в книзі *"Prikarpatska Galicija"* виконається головне завдання роботи. Це підтверджує важливу роль перекладу у процесі міжкультурного та міжнародного спілкування.

8. БІБЛІОГРАФІЯ

Перекладені тексти:

• Бурдуланюк В. М., Гаврилів Б. М., Кобута С. Й., „У незалежній Українській державі“ Прикарпаття: спадщина віків: Пам’ятки природи, історії, культури, етнографії: Манускрипт-Львів. 2006. с. 388 - 406

• Галицька-Дідух Т. В., Щербін Л. В., Федорчак П. С., „Прикарпаття в добу тоталітаризму (1944 - 1991)“ Прикарпаття: спадщина віків: Пам’ятки природи, історії, культури, етнографії: Манускрипт-Львів. 2006. с. 346 - 367

• Кентій А. В., Лисенко О. Є., Марущенко О. В., „У вогні Другої світової війни та визвольних змагань ОУН і УПА (1939 - середина 1950-х років)“ Прикарпаття: спадщина віків: Пам’ятки природи, історії, культури, етнографії: Манускрипт-Львів. 2006. с. 300 – 336

Словники:

• Anić, V., Brozović Rončević, D., Cikota, Lj., Goldstein, I., Goldstein S., Jojić, Lj., Matasović, R., Pranjković, I. (2002.) Hrvatski enciklopedijski rječnik. Zagreb: Novi liber.

• Великий тлумачний словник сучасної української мови (з год., допов. та __) Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел . К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. - 1736 с

• Menac, A., Kovalj, A. P. Ukrajinsko-hrvatski ili srpski i hrvatsko ili srpsko-ukrajinski rječnik. Zagreb, 1979.

• Словник української мови: в 11 тт., за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970-1980.

Література:

• Балабін В. В. Основи військового перекладу: (англ. мова): підручник / В.В. Балабін, В.М. Лісовський, О.О. Чернишов; за ред. В.В. Балабіна. – К.: Логос, 2008. – 587 с.

• Етногенеза хорватів і Україна. Матеріали Міжнародної наукової конференції: 11-12 травня 2011 року, Дрогобич - Трускавець. - Дрогобич : Коло, 2013. -352 с.

• Ivir, Vladimir. 1984. Teorija i tehnika prevođenja. Novi Sad: Centar “Karlovačka gimnazija” Sremski Karlovci, Zavod za izdavanje udžbenika u Novom Sadu.

• Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. - Вінниця, Нова книга, 2004. - 576 с.

• Компаративний аналіз художнього перекладу. Посібник-практикум. Упорядники Астаф'єв О.Г., Лященко О.А. - К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. -96 с.

• Коптілов В., Теорія і практика перекладу: навчальний посібник, Київ: Junivers, 2003

• Корунец І. В., Вступ до перекладознавства, Вінниця: Нова книга, 2008.

• Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу: навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 304 с.

• Павликівська Н. Словник псевдонімів ОУН–УПА. — Вінниця, 2007.

• Павлюк Н. В. , Мілова О. Є. Перекладацька практика: методичні рекомендації/ Н. В. Павлюк, О. Є. Мілова – Київ : КУБГ. – 2017. – 42 с

• Paščenko, J. Hrvatski grobovi 1914.–1918.: Karpati, Galicija, Bukovina. Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 2016. 210 str.

• Полюк І. С., Бондар Л. В. Закономірності та особливості процесу письмового перекладу текстів різних жанрів. Електронний ресурс].–Режим доступу: http://novyn. kpi. ua/2006-3/07_Polyuk. Pdf

• Prikarpatska Galicija : (prijevodi s ukrajinskoga) / priredili Jevgenij Paščenko i Tetyana Fuderer. - Zagreb : Udruga Hrvatsko-ukrajinska suradnja : Filozofski fakultet, Katedra za ukrajinski jezik i književnost, 2017.

• Прикарпаття: спадщина віків. Пам'ятки природи, історії, культури, етнографії : історико-культурологічне видання / голов. ред. М. Кугутяк. – Львів, 2006. – 568 с.

• Transkripcija i transliteracija stranih imena: Ukrajinski // hrvatski pravopis- Zagreb: matica Hrvatska

• Юндіна О. Теорія та практика військового перекладу в Україні. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ : Київський університет, 2007

Інтернет:

- Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970—1980): http://www.sum.in.ua/
- Словник УА. Портал української мови та культури https://www.slovnyk.ua/
- https://elibrary.com.ua/m/articles/.../Кентій-Анатолій-Вікторович
- https://uk.wikipedia.org/wiki/Лисенко_Олександр_Євгенович
- personal.pu.if.ua/depart/oleksandr.marushchenko/ua/
- personal.pu.if.ua/depart/tamara.halytska-didukh/ua/
- personal.pu.if.ua/depart/liliia.shcherbin/ua/
- https://pnu.edu.ua/федорчак-петро-степанович-1982-1993/
- personal.pu.if.ua/depart/vasyl.burdulaniuk/ua/
- lib.if.ua/franko/1251000799.html
- Кобута Степан Йосифович (personal.pu.if.ua/depart/stepan.kobuta/ua/)
- Hrvatski jezični portal http://hjp.znanje.hr/
- Вортман Д.Я. [Електронний ресурс] // – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Prykarpattia (останній перегляд: 15.12.2018)
- Карта Карпатського регіону. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/28/Carpathians_Subcarpathia.svg/1280px-Carpathians_Subcarpathia.svg.png